

Agentura
pro sociální začleňování

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Situační analýza

Vrbno pod Pradědem

Zprávu vypracovali:

Dipl.-Ing. Jakob Hurrle
PhDr. Mgr. Eva Kubíčková
Mgr. Laura Kopecká

Sedmý kontinent, o.s. 2015

Tato zpráva vznikla v rámci zakázky „Provedení situačních analýz formou aplikovaných výzkumů v lokalitách vybraných ke spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v roce 2014 a 2015“

Obsah

1. Úvod	4
1.1. Specifika Vrbna	5
1.2. Metodologie	6
2. Poloha, prostorová struktura a socioekonomická situace města	8
2.1. Geografická a historická podmíněnost současné situace	8
2.2. Sociální situace ve městě	9
2.3. Prostorová a etnická dimenze chudoby a riziko sociálního vyloučení	10
2.4. Představení jednotlivých problémových domů	11
2.5. Prostorová distribuce problémových domů aneb: Náměstí jako problémová zóna? 15	
3. Bydlení, dluhy za bydlení, a jiné dluhy	18
3.1. Kde a jak se bydlí ve Vrbně	19
3.2. Dluhy na nájemném a službách spojených s bydlením	23
3.3. Dluhy u bank a nebankovních finančních společností	29
4. Zaměstnanost a nezaměstnanost	37
4.1. Situace ve Vrbně a širším regionálním kontextu	37
4.2. Veřejně prospěšné práce a potenciál sociálního podnikání	43
4.3. Vrbenský trh práce a podmínky pro podnikání z pohledů zaměstnavatelů	43
5. Vývoj dávek	45
6. Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci	51
6.1. Sociální služby a senioři	51
6.2. Domov pro seniory Vrbno pod Pradědem	52
6.3. Dům s pečovatelskou službou Vrbno pod Pradědem	53
6.4. Sociální služby a děti a mládež	55
6.5. Klub Kotlík – Centrum volného času pro děti a mládež	55
6.6. Sociální služby a sociální vyloučení	56
6.7. Komunitní plánování	57
7. Vzdělávání	57
7.1. Předškolní vzdělávání	58
7.2. Základní vzdělávání	60
7.3. Přechod na střední školu a úspěšnost v dalším profesním životě	63
7.4. Celoživotní vzdělávání	67
8. Rodina	67
9. Zdraví	70
10. Bezpečnost	74
11. Město hledá svou budoucnost - Aneb: <i>Quo vadis Vrbno?</i>	77
11.1. Průmysl vs. turistický ruch	78
11.2. <i>Shrinking</i> (smršťování) a <i>ageing</i> (stárnutí) jako výzva i příležitost?	79
11.3. Aktivizace a participace	80
12. Resumé a doporučení	82
12.1. Poloha, prostorová struktura a socioekonomická situace města	82
12.2. Bydlení, dluhy na bydlení a jiné dluhy	83
12.3. Zaměstnanost a nezaměstnanost	86
12.4. Vývoj dávek	88
12.5. Sociální služby	89
12.6. Vzdělávání	93
12.7. Rodina	97
12.8. Zdraví	98
12.9. Bezpečnost	99

1. Úvod

Situační analýza, kterou držíte v rukou, byla zpracována na základě poptávky ze strany Agentury pro sociální začleňování (dále jen Agentura) jako podklad pro fungování lokálního partnerství ve Vrbně pod Pradědem. Partnerství vzniklo v polovině roku 2014 poté, co bylo město na základě své přihlášky z roku 2013 vybráno jako jedno z měst pro tříletou spolupráci s Agenturou. Během partnerství „by mělo dojít ke změnám, které se významně pozitivně projeví jak v samotné sociálně vyloučené lokalitě, tak v jejím okolí.“¹

Ve spolupráci s tzv. „lokálním konzultantem,“ zaměstnancem Agentury, pracují v současné době místní aktéři na strategii pro prevenci sociálního vyloučení ve Vrbně pod Pradědem. Předkládaná situační analýza má sloužit jako podklad pro tuto práci:

„Cílem situační analýzy je zmapovat výchozí situaci obyvatel žijících ve jmenovaných obcích (...) analýza bude zaměřena především na deskripci sociálně vyloučených lokalit (SVL) a hlavních mechanismů a rizik sociálního vyloučení v obci. Analýza identifikuje oblasti, ve kterých je nutné v rámci činnosti Agentury intervenovat, a popíše slabá místa dosavadních integračních opatření.“² Výsledky situační analýzy budou využity zejména pak pro přípravu strategického plánu, „jehož naplněním na území obce dochází: k plné integraci sociálně vyloučených obyvatel do společnosti, k revitalizaci či redukci vyloučených lokalit, rozvoji zaostalých částí obce, rozvoji sociálních a návazných služeb, které odpovídají potřebám všech obyvatel obce a k zajištění rovného přístupu všech občanů ke vzdělávání, bydlení, zdravotní péči, zaměstnání, sociálním službám a bezpečí, prevenci dalšího sociálního vyloučení a s tím spojených sociálně patologických jevů, rozvoji občanské společnosti a podpoře občanského soužití.“³

Jinými slovy u situační analýzy lze vidět primárně dva cíle: Na jedné straně se jedná o identifikaci existujících sociálně vyloučených lokalit (SVL), tedy míst, kde dochází k hromadění sociálního vyloučení, a o popis mechanismů a rizik sociálního vyloučení na straně druhé⁴. Cílem situační analýzy by dále mělo být i

¹ Viz materiály k náboru nových lokalit pro intervenci Agentury na <http://www.socialni-zaclenovani.cz/nabor>

² Zadání zakázky Provedení situačních analýz formou aplikovaných výzkumů v lokalitách vybraných ke spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v roce 2012 a 2013 (zvýraznění doplněno) <http://www.esfcr.cz/zakazky/provedeni-situačních-analýz-formou-aplikovaných-výzkumu-v>

³ Vize a poslání ASZ, <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vize-a-poslani>, zvýraznění doplněno

⁴ Agentura definuje sociální vyloučení následujícím způsobem: „Sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální

doplnění úhlu pohledu nad rámec toho, jak problémy definuje obec či město. To má pomoci lokálnímu konzultantovi získat přehled o pohledech různých lokálních aktérů na situaci v obci a v lokalitách. Neméně důležité je prostřednictvím situační analýzy nechat zaznít i hlasy obyvatel SVL.

1.1. Specifika Vrbna

Tým občanského sdružení *Sedmý kontinent*, který byl Agenturou ve výběrovém řízení vybrán pro zpracování situační analýzy, ve výzkumných metodách zvolených pro zpracování následujícího textu respektuje základní zadání, jak je uvedeno výše. Zároveň bylo ale během výzkumu a jeho zpracování zapotřebí zohlednit specifickou situaci Vrbna a okolního regionu, která je odlišná od situace ve většině jiných míst, kde Agentura působí – tam se jedná zejména o větší města.

Prvním specifikem je skutečnost, že **Vrbno je poměrně malým městem** (5 570 obyvatel v roce 2012 podle ČSÚ) s velmi periferní polohou na okraji Moravskoslezského kraje. Agentura musí velikost obce při plánování zohlednit, protože ne všechny zkušenosti větších měst jsou do prostředí menšího města snadno přenositelné. Důležitou roli hrají i institucionální aktéři v okolních městech, jako jsou poskytovatelé sociálních služeb, střední školy nebo specializované oddělení bruntálského Městského Úřadu.

Druhým specifikem je **poměrně nízký počet Romů**, kteří jinde stojí často v centru pozornosti Agentury. Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením sice některé romské rodiny spadají, jednoznačně ale tvoří mezi sociálně slabými jen malou podmnožinu. Pro Vrbno nízký význam etnické dimenze do určité míry umožňuje jasněji vidět a porozumět procesu sociálního vyloučení, který je jinde částečně překryt diskusemi o interetnickém soužití a antiromskými předsudky. Ve Vrbně lze však velmi jasně pozorovat, že negativní fenomény jako je dlouhodobá nezaměstnanost, zadluženost a ztráta bydlení, které se v českém veřejném diskurzu silně konotují s romskou menšinou, ohrožují

pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. *Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.). Sociálně vyloučení lidé obvykle nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, přičemž mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování člověka ve společnosti (...) osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. Proto někdy bývá soužití na první pohled problematické. Návky získané adaptací na život v sociálním vyloučení pak ale těmto lidem znemožňují být úspěšní ve většinové společnosti, ztrácí (či ani nezískávají) hodnotové žebříčky středostavovského občana orientovaného na kariérní vzestup a úspěch. To je znovu a znovu uzavírá v pasti sociálního vyloučení. Z této pasti se lidé nedokáží dostat bez cizí pomoci.*“ <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

ve znevýhodněných regionech široké spektrum populace zcela nezávisle na etnicitě.

S tím souvisí i třetí specifikum, kterým je **charakter a koncentrace chudých obyvatel a obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**. Ve Vrbně není tato skupina jednoznačně vymezena etnicky a ani nedochází k výrazné prostorové koncentraci, jak tomu často bývá ve větších městech, kde v posledních dvou dekádách došlo ke vzniku rozsáhlých „sociálně vyloučených“ lokalit, romských „ghett.“ Zároveň lze ale i ve Vrbně pozorovat tendence vzniku lokalit vnímaných jako problémové. Jedná se o ubytovny a některé „problémové domy“, ve kterých žijí jako nájemníci nejchudší obyvatelé města. Chudí a často velmi chudí lidé, ze kterých podstatnou část tvoří Romové. Analýza dat o zadluženosti nájemníků městských bytů upozorňuje ale zároveň na skutečnost, že se sociální problémy města v žádném případě nevyskytují pouze v těchto nejviditelnějších místech.

1.2. Metodologie

Jak bylo popsáno v úvodu, ve specifickém kontextu Vrba by byl důraz výlučně na lokality a prostorovou koncentraci sociálně slabých obyvatel omezující. Zachycoval by totiž jen jednu stránku socioekonomických problémů města bez návaznosti na širší souvislosti, které ale mohou být často velmi důležité. Uvědomění si potřeby zahrnutí širšího kontextu se výrazně promítlo do celkové metodologie výzkumu.

Vycházíme z předpokladu, že chudoba, sociální vyloučení či příslušnost ke strukturálně diskriminované skupině, jsou procesy proměňující se v čase spíše než neměnné znaky vlastní jednotlivcům a skupinám. V první řadě se proto nezaměřujeme na popis situace sociálního vyloučení, tak jak jsme ji zachytili a „znehynili“ v okamžiku provedení výzkumu, ale na procesy sociálního vylučování. Sociální vylučování je pro nás do jisté míry politickou hrou, která určuje, kdo bude vyhozen z kola ven, kdo bude „etablovaným“ a kdo „outsiderem.“ Koncepty jako kultura chudoby a underclass, pojmy jako je past chudoby, začarovaný kruh závislosti na sociálních dávkách či neproblematické užívání konceptů jako „nemotivovanost k práci“ narážejí na podobná omezení; vyloučení není jednorozměrná situace ale proces, který se může týkat různých skupin obyvatel a s různou intenzitou. Takto tedy nahlížíme na sociální vyloučení v našem výzkumu, z toho pak vycházíme i při užívání označení jako chudí, sociálně slabí, ohrožení sociálním vyloučením nebo nezaměstnaní – jde o označení, které je třeba číst v kontextu daného textu, kde je použito, které nicméně nemusí znamenat nemožnost změny v postavení jednotlivce nebo skupiny.

Výzkum byl zahájen rešerší literatury o sociální problematice v Vrbně a v okrese Bruntál. Nešlo přitom jen o výzkumné zprávy (jako je výše uvedená Gabalova analýza), ale i o strategické dokumenty Moravskoslezského kraje a mediální výstupy. Dalším relevantním materiálem, který ale není veřejně dostupný, byla přihláška města pro intervenci Agentury pro sociální začleňování a hodnocení této přihlášky externím konzultantem.

Kromě studia písemných zdrojů byla pro přípravu plánu výzkumu podstatná série několika přípravných setkání se zástupci Agentury pro sociální začleňování a se zástupci města, kteří představili svůj pohled na sociální problematiku.

Na základě desk research a přípravných rozhovorů byl sestaven předběžný výzkumný plán, který byl během realizace výzkumu několikrát upraven, aby odpovídal zjištěním z terénu. Výzkumníci strávili ve Vrbně a okolních obcích celkem 31 dní.

V terénu jsme využili hlavně dva druhy zdrojů. Na jednu stranu rozhovory s experty a veřejnými činiteli (politici, zástupci NNO, úředníci); na druhou stranu rozhovory s obyvateli, a to jak v rámci lokalit tak i mimo ně.

Ve dvou případech jsme využili možnosti zúčastnit se nebo iniciovat setkání se skupinou obyvatel. Jednalo se o setkání s uživateli nízkoprahového klubu „Kotlík“ a o účast na setkání lokálního partnerství, kde jsme prezentovali náš výzkum. Kromě rozhovorů jsme v dalších fázích výzkumu využili různá data z veřejných statistik a registrů. Zdroje jsou vždy uváděny přímo v textu. Nejdůležitějším zdrojem byla data Českého statistického úřadu, zejména ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLBD) 2001 a 2011, a některé údaje od Úřadu práce (statistika zaměstnanosti).

U všech rozhovorů s experty byla předem připravená hrubá struktura, která měla spíše charakter kontrolního seznamu s okruhy, ke kterým bylo třeba v rámci rozhovoru získat informace. Rozhovory tedy neměly jednotnou ani závaznou strukturu, cílem bylo především dát respondentům prostor pro otevření nových témat. To platí ještě více v případě rozhovorů na ulici a v domácnostech, kde byli výzkumníci připraveni přizpůsobit vývoj konkrétní situaci. Tento postup také umožnil výzkumníkům doplnit nebo ověřit informace získané od jiných respondentů.

2. Poloha, prostorová struktura a socioekonomická situace města

2.1. Geografická a historická podmíněnost současné situace

Historii města Vrbno pod Pradědem a jeho současné sociální a ekonomické situaci nelze porozumět bez zohlednění periferní polohy města vzdáleného od nejvýznamnějších ekonomických center v hornaté jesenické krajině na okraji Moravskoslezského kraje a v blízkosti státní hranice s Polskem. Vlakem lze cestovat z centra republiky do Vrbna pod Pradědem jen poměrně obtížně s přestupem v Miloticích nad Opavou⁵ a ani silniční spojení není kvůli horskému profilu, vzdálenosti od velkokapacitních komunikací a případných omezení danými klimatickými podmínkami ideální.⁶ Nutno však dodat, že poloha města má i svoje velké výhody. Těmi jsou především okolní příroda a hory, které nabízí výborné podmínky pro turistiku a sport a má bezpochybně i značný ekonomický potenciál (turistický ruch, lázně, lesnictví).

Neznalého místních poměrů může překvapit, že se Vrbno navzdory periferní poloze v regionu s velkým potenciálem přírodních krás rozvinulo v socialistickém období do průmyslem dominovaného města. Autoři studie si mnohokrát vyslechli během svých pobytů ve Vrbně od místních respondentů vykreslení Vrbna jako "nejprůmyslovějšího města ve (střední) Evropě". Toto tvrzení se zakládalo na přepočtu pracovních míst v průmyslovém odvětví na jednoho obyvatele, přičemž tato místa byla obsazena zejména díky masivnímu dojíždění pracovníků z okolních obcí a měst. Tehdy zřejmě opravdu *"cesty do práce a z práce připomínaly prvomájový průvod, tolik tu proudilo do fabrik a z nich lidí"*. Průmyslový rozvoj města za socialismu alespoň částečně navazoval na tradice předválečných převážně německých podniků, které zde vznikaly od konce 19. století (slévárna, textilní průmysl, sklárna, pily a další). V socialistickém období došlo k rozšíření části stávajících podniků a k založení velkého dřevokombinátu (1951), který v osmdesátých letech po několika rozšířeních zaměstnával kolem 720 pracovníků.

Součástí proměny Vrbna z horského maloměsta ve významné centrum socialistického průmyslu byly i velké změny v architektuře a urbanistickém uspořádání města. Těžiště života ve městě se posunulo z historického náměstí u kostela Sv. Michala ve svahu směrem dolů k obchodnímu centru (dnešnímu Albertu) u křižovatky. Centrální polohu tohoto místa posílila v posledních letech ještě stavba dalšího supermarketu (Penny). Staré náměstí navíc ztratilo už v roce 1974 část svého historického charakteru, když byla velká část původní zástavby nahrazená panelovými domy.

⁵ Jízdní doba je do Olomouce přes 2 h, do Bruntálu přes 45 min a do Krnova mírně pod 60 min.

⁶ Autem do Olomouce 1 h 15 min a do Bruntálu 25 min; autobusem do Bruntálu nejrychlejší spojení asi 35 minut, do Olomouce ale také kolem 2 hod.

Přechod k tržní ekonomice přinesl Vrbnu z jedné strany nové příležitosti jako např. prostor pro soukromé podnikání a rozvoj sektoru služeb. Na druhé straně však pro město znamenal postupný zánik velké části průmyslu a ním spojených pracovních příležitostí. Některé podniky přežily v nové době s omezeným počtem zaměstnanců (např. bývalý státní podnik Lisovna nových hmot, dnes Husquarna Manufacturing, v omezeném rozsahu i fa. Odetka), jiné postupně zanikaly. Výroba ve zmiňovaném dřevokombinátu byla těžce postižena jak povodní v roce 1997 tak i obchodním záměrem rakouského výrobce Kronospan, který koupil v roce 1999 obnovenou produkční linku dřevotřískových desek se záměrem ochránit vlastní produkty před konkurencí. Produkce byla hned po koupi zastavena a 255 osob přišlo v letech 2000 a 2001 o práci.⁷ Zbývající výroba menšího rozsahu skončila v průběhu dalších let a v roce 2007 společnost Dřevokombinát a.s. formálně zanikla sloučením s firmou ENERGOAQUA, a.s., Rožnov pod Radhoštěm.

V důsledku těchto změn je dnes rozsáhlý areál bývalého dřevokombinátu v centru obce do velké míry nevyužit a bez nákladné sanace nemůže být využit. Podle názorů některých respondentů nejeví fa. ENERGOAQUA zájem o rozvoj území z vlastní iniciativy. Zároveň podle mnohých respondentů brzdí rozvojové záměry obce i jiných zájemců nerealistickými finančními požadavky za areál, který vlastní. Jedná se o druhý největší brownfield v Moravskoslezském kraji. Další opuštěný průmyslový komplex menšího rozsahu je bývalá sklárna (v vlastnictví fa. ALand Europe, Choťánky), kde výroba po předchozích útlumech definitivě skončila v únoru 2011 v důsledku propadu poptávky způsobené ekonomickou krizí.

2.2. Sociální situace ve městě

Na první pohled méně viditelné než opuštěné průmyslové stavby jsou sociální dopady ekonomické restrukturalizace, kvůli které přišlo mnoho lidí ve Vrbně o práci. Počet pracovních míst ve Vrbně se snížil na současných 1816 (podle SLBD 2011) a podle nejnovějších údajů činí nezaměstnanost v obci 12,5 % (zdroj: MPSV, únor 2015). Situace se ovšem změnila i pro ty, kteří si práci udrželi nebo našli jinou. Z města, do kterého se za prací dojíždělo, se stalo město, ze kterého denně nejméně 215 lidí (SLBD 2011) dojíždí, což je finančně a časově velmi náročné (k situaci na pracovním trhu více v kapitole zaměstnanost). Jeden z největších a nejobtížněji řešitelných problémů, který souvisí s kritickou sociální a ekonomickou situací, je velká zadluženost občanů. Přesné údaje o celkovém počtu zadlužených sice neexistují, výpovědi mnoha respondentů a některé dostupné údaje (například zadluženost občanů vůči městu, počet osobních bankrotů) jsou ale dostatečným důkazem toho, že situace je v této

⁷ Michalus, Karel et al (2011): Vrbno pod Pradědem: Ohlednutí za minulostí davnou i nedavnou. Vrbno pod Pradědem: Spolek Přátelé Vrbenska. 84 – 87.

oblasti alarmující. Dluhy jsou navíc problémem, na který se nabalují další, a kromě jiných dopadů ohrožuje obyvatele ztrátou bydlení (více kapitola 3 - Bydlení, dluhy za bydlení, a jiné dluhy).

2.3. Prostorová a etnická dimenze chudoby a riziko sociálního vyloučení

Město Vrbno pod Pradědem se úspěšně přihlásilo Agentuře pro sociální začleňování o zahájení programu lokálního partnerství, který má pomoci při vývoji strategického přístupu v boji se sociálním vyloučením. Jednou z obvyklých priorit práce Agentury jsou tzv. sociálně vyloučené lokality, které mají často zároveň charakter romských ghatt. Sociálně vyloučené lokality jsou chápány jako území, ve kterých se koncentrují sociální problémy jako nezaměstnanost a zadluženost. Koncept „vyloučených lokalit“ je sice hojně využíván, našel si ale i své kritiky, kteří poukazují na to, že soustředění se na problémové lokality, ve kterých jsou problémy nejmarkantnější, může odvést pozornost od toho, že stejné problémy jsou často méně viditelným způsobem rozšířeny i mimo romské komunity a vyloučené lokality.

Agentura nabízí spolupráci i obcím a regionům, které jsou strukturálně znevýhodněné a sociální vyloučení tam má jiné a širší dimenze. V přihlášce Agentuře nicméně musí být vyjmenovány a popsány hlavní lokality. O jaké lokality se jedná v případě Vrbna a jak důležitá je prostorová a etnická dimenze pro pochopení sociální situace v městě?

Ve Vrbně žije už dlouhodobě menší skupina Romů, kteří zde v období socialismu našli uplatnění v průmyslu, zemědělství a lesnictví. Romská komunita je ale malá a město nepatří mezi ta, která jsou často mediálně spojována s romskou problematikou. Situace ve Vrbně nebyla například zahrnutá do rozsáhlého výzkumu společnosti Gabal Analysis and Consulting (GAC), která mapovala v roce 2006 sociálně vyloučené lokality pro MPSV ČR po celé České republice.⁸ S informacemi o Vrbně se naopak setkáváme ve studii „Analýza sociálně vyloučených lokalit na území Moravskoslezského kraje“, kde autoři píšou o jedné lokalitě s geografickým vymezením „Hřbitovní [...], ubytovna Edig [...], ubytovna Sklárenská [...], Zahradní 1278“.⁹ Pro čtenáře, které nejsou seznámeni s místní geografii, je ovšem nezbytné dovysvětlit, že uvedené objekty se nalézají na různých místech Vrbna a z tohoto důvodu nevytvářejí v žádném případě jednu lokalitu. Platí to obzvlášť pro ubytovnu Sklárenská a dům Zahradní 278 (v studii mylně označené za dům 1278), které jsou poměrně vzdálené od zbytku uvedených objektů v blízkosti náměstí. Údaje v uvedené studii, která vznikla jako interní materiál pro Moravskoslezský kraj a byla financovaná z prostředků ESF,

⁸ <http://www.esfcr.cz/mapa/>.

⁹ Augur Consulting (2013): Analýza sociálně vyloučených lokalit na území Moravskoslezského kraje, 50 – 52.

jsou i jinak zavádějící. Podle autorů je například podle „kvalifikovaného odhadu“ 100 % obyvatel zmíněných objektů romského původu; skutečný podíl je ale rozhodně nižší než 50 % a v jednom ze zmíněných objektů (ubytovna Edig), který podle technického stavu a situace obyvatel vykazuje ze všech zmíněných objektů nejvíce charakteristik vyloučené lokality, nežije ani jeden Rom!

Jen dva objekty uvedené v krajské studii (domy ve Hřbitovní a Zahradní ulici) uvedlo město ve své přihlášce.¹⁰ V obou případech se jedná o objekty v majetku města. Převážnou většinu obyvatel zde tvoří Romové. V žádosti města nejsou naopak uvedené soukromé ubytovny. Vzhledem ke skutečnosti, že dům v Zahradní ulici dnes už není považován za vyloučenou lokalitu (romská rodina byla kvůli dluhům vystěhována a bydlí dnes údajně v Bruntále) a že i z Hřbitovní ulice byla vystěhována většina obyvatel, jsou ovšem z pohledu autorů aspoň dnes mnohem větší problém ubytovny, ve kterých se koncentrují obyvatelé ve finančních potížích.

Autoři situační analýzy navštívili v průběhu výzkumu všechny objekty, které byly místními informátory označovány za problémové domy, a vedli rozhovory jak s jejich obyvateli, tak s osobami a institucemi, které přichází s obyvateli těchto objektů pravidelně do styku. Vzhledem ke skutečnosti, že v ulici Zahradní 278 původní nájemníci už nebydlí, nebyl tento dům do výzkumu zahrnut. Místo něho byl ovšem zahrnut další dům v blízkosti ubytovny Edig v soukromém vlastnictví, ve kterém bydlí několik domácností v kritické sociální situaci.

Dále bychom chtěli stručně představit charakteristiku jednotlivých objektů a jejich obyvatel a následně diskutovat, do jaké míry se problémy ve Vrbně koncentrují v těchto objektech. Dále bude předmětem diskuze otázka, zda lze okolí náměstí Sv. Michaela vzhledem k určité koncentraci problémových objektů chápat jako problémovou zónu v městě.

Vzhledem ke skutečnosti, že situační analýza je veřejně přístupná na stránkách Agentury, nejsou z důvodu ochrany soukromí osob žijících v problematických objektech uvedené žádné konkrétní adresy. Jedná se ale o domy, které jsou v místním kontextu známé a mohou být znalci místních poměrů lehce identifikovány.

2.4. Představení jednotlivých problémových domů

A: Objekt v ulici Hřbitovní

Majitel objektu	Město Vrbno pod Pradědem
Charakter objektu:	Starý a relativně velký dvoupatrový dům s kůlnou a malou zahradou

¹⁰ Město Vrbno (2012): Přihláška. Neveřejný dokument.

	Topení: dřevo / uhlí.
Technický stav objektu	<p>Problematický (mokrý stěny, plíseň)</p> <p>Fasáda velmi poškozená</p> <p>V současné době je už obydlený jen jeden byt. Byt byl podle výpovědi nájemníků opraven nájemníky na vlastní náklady.</p>
Cena nájemného	Přesná výše nájemného nebyla zjištěná
Obyvatelé	<p>V současné době žije v domě už jen jedna dvougenerační domácnost. Jedná se o romské důchodce se synem a jeho (neromskou) přítelkyní. Občas přespává v bytě ještě další syn, který žije v jiném městě, ale pracuje ve Vrbně u soukromníka. Starší pán je po operaci a mokré stěny jsou v jeho špatném zdravotním stavu velmi nevyhovující prostředí k životu.</p> <p>Ještě nedávno v domě bydlelo několik dalších domácností. Jednalo se o další děti staršího páru, které byly kvůli dluhům na nájemném vystěhovány. Podle některých výpovědí obyvatel sousedních domů bylo soužití s některými mladšími obyvateli v minulosti "problematické". V diskusním fóru portálu vrbno.cz píše anonymní uživatel "františek 2" 25.4.2010, že v domě je "do půl oken nanošenej bordel"¹¹ a některé sousedy varoval před obyvateli domu, kteří jsou údajně nebezpeční. Během návštěvy výzkumníků bylo okolí domu ovšem v době udržovaném stavu. Nájemníci v posledním obydleném bytě si stěžovali jak na koncentraci Romů v jednom objektu, tak na špatný a neudržovaný stav fasády domu, který přispívá k negativnímu vnímání Romů. Mluvili i o rasisticky motivovaném porušování nočního klidu ze strany hostů blízké hospody v minulých letech, který vyústil v otevřenou fyzickou konfrontaci mezi hosty hospody a jedním ze synů stávajících nájemníků (více v kapitole Bezpečnost).</p> <p>I když se několik sousedů vyjádřilo v obecné úrovni vůči Romům negativně, tak vztahy se současnými nájemníky popsali všichni jako bezproblémové.</p>
Další poznatky	Podle nájemníků už město uznalo nevhodnost bytů pro současné nájemníky s vážnými zdravotními problémy. V době výzkumu už hledalo město náhradní bydlení. Hledání ovšem zkomplikovala zdravotní omezení staršího pána, který již nezvládne chodit po schodech.

¹¹ http://vrbno.cz/vrbno/historie_diskuse.aspx.

B: Ubytovna "Edig"

Majitel objektu	SJM Betos Georgios a Betosová Alice, Krejčího 63, 79326 Vrbno pod Pradědem
Charakter objektu:	<p>Ubytovnu tvoří dva sousední domy. Jedná se o předválečné domy městského typu v blízkosti nám. Sv. Michaela. V jednom domě je v přízemí hospoda, která se ještě nedávno jmenovala "Edig".</p> <p>Objekt dlouhodobě funguje jako ubytovna. Tento fakt ale není z ulice jednoznačně rozpoznatelný. Nájemníci mají pokoje s kuchyňskou linkou. Jsou odkázáni na jednu společnou sanitární místnost (1 v každé části objektu).</p> <p>V zahradě za jedním z objektů stojí ještě menší dům, který patří stejnému majiteli. Tento dům ale není ubytovna. Bydlí v něm dva senioři.</p>
Technický stav objektu	Ze strany do ulice působí domy relativně normálním dojmem. Vevnitř je děsivá atmosféra. Částečně nefunguje osvětlení v chodbách. Obyvatelé si stěžovali na velmi špatné hygienické podmínky ve sdílené sanitární místnosti. Sanitární místnost (jeden záchod, jedna sprcha, pračka, kterou vlastní jeden z obyvatel) používá společně asi 12 osob.
Cena nájemného	7000 Kč za pokoj v případě sdílených pokojů
Obyvatelé	<p>V ubytovně nebydlí žádné rodiny a žádní Romové, ale převážně muži různého věku a také několik párů. Celkový počet obyvatel je asi 18. Obyvatelé, se kterými jsme mluvili, byli velmi chudí a většinou ve velmi špatném zdravotním a psychickém stavu. Někteří se zde ubytovali po návratu z výkonu trestu.</p> <p>S výjimkou jednoho staršího pána, který bydlí na ubytovně už velmi dlouho, sdílí jeden pokoj více osob.</p>
Další poznatky	Vedle ubytovny byl v minulosti ještě další problémový dům v majetku města. V roce 2012 rozhodlo zastupitelstvo opuštění dům kvůli špatnému technickému stavu zbourat. ¹²

C: Starý dům na náměstí

¹² http://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/vrbensky-dum-hruzy-nechali-zbourat-sut-z-domu-skonci-na-hrbitove-20121018.html.

Majitel objektu	Hojgr Ladislav Ing., T. Kronesové 1616/1, 79201 Bruntál (podle katastr) (nájemnice mluvila ovšem o p. Dostálkovi)
Charakter objektu:	Jedná se o jednopatrový historický dům na náměstí sv. Michala. V minulosti sloužil jako hospoda.
Technický stav objektu	Ze strany do ulice dělá dům zanedbaný dojem. Z druhé strany je patrné, že zde byly provedeny určité opravy (fasáda). Vnitřní úpravu domů lze minimálně označit za nekonvenční, pro návštěvníka je poměrně obtížné najít jednotlivé byty. Světlo na chodbách většinou nefunguje.
Cena nájemného	V jednom bytě byl nájem za 2+kk (2 dospělí, 4 děti) kolem 10,000 Kč měsíčně včetně vody
Obyvatelé	Vzhledem k velikosti domu je v domě překvapivě velký počet bytů (6), ve kterých bydlí asi tři rodiny a tři domácnosti bez dětí. Část obyvatel pracuje, část je bez práce. Některé děti z toho domu navštěvují klub Kotlík.
Další poznatky	Majitel domu vlastní údajně ještě dům nad lesoparkem, který byl jinými respondenty označen za místo spojené s vrbenskou drogovou scénou.

D: Ubytovna Sklárenská

Majitel objektu	Jan Zvědělík, Nádražní 211, 79326 Vrbno pod Pradědem
Charakter objektu:	Jedná se o klasickou dvoupatrovou ubytovnu, která byla postavena za socialismu a sloužila původně k ubytování dělníků. Částečně se jedná o malé byty s vlastním sociálním zařízením, částečně o pokoje se sdíleným sociálním zařízením. Někteří obyvatelé bydlí i v suterénních bytech či pokojích se sklepními okénky. Objekt stojí osamocen ve vzdálenosti ca. 50 metrů od nejbližších rezidenčních objektů v blízkosti vchodu do areálu bývalých skláren. Přístupová cesta není osvětlená.
Technický stav objektu	Uspokojivý
Cena nájemného	Platí se za místnost, ne za osobu Jednobaňka 4.300 7.600 za celý dvoják – dvě buňky Nájem je včetně služeb a energií a vody. Obyvatelé si

	pochvalovali skutečnost, že se na konci roku neplatí doplatky za vodu nebo elektřinu.
Obyvatelé	<p>Přesný počet neznámý, studie Moravskoslezského kraje uvádí 50 osob. Reálný počet je trochu nižší.</p> <p>Většinou se jedná o dlouhodobě nezaměstnané osoby (v některých případech pracuje jeden člen domácnosti), které buď pocházejí přímo z Vrbně nebo z jeho blízkého okolí.</p> <p>V ubytovně žijí i dvě romské rodiny, které byly respondenty z institucionální sféry označovány jako relativně bezproblémové.</p>
Další poznatky	<p>Ubytovna nemá ve Vrbně dobrou pověst. Někteří respondenti mimo zde ubytovaných obvinili majitele z vykořisťování a zneužívání situace chudých, též respondenti z institucionální sféry mluvili o "manipulaci s nájemníky, kteří vůbec neznají svá práva". Byl nám líčen příklad, kdy majitel vyhodil dlužníka první den poté, co nezaplatil, vyměnil zámek a odmítl předat nájemníkovi jeho osobní věci, které zůstaly v pokoji. Celkově byl přístup majitele v případě dluhu na nájemném líčen jako velmi nekompromisní.</p> <p>Názory samotných obyvatel na ubytovnu a majitele ubytovny byly však jednoznačně více pozitivní. Stížnosti se týkaly hlavně soužití s některými osobami, které trpí alkoholismem, naznačeno bylo, že se zde vyskytují i drogy. Respondenti výzkumníkům sdělili, že s majitelem je domluva možná a to v případě stálých nájemníků i v případě krátkodobých finančních problémů. Některé nájemnice si pochvalovaly kvalitu bydlení ve srovnání s městskými byty, které jsou prý často v horším technickém stavu a za vyšší cenu než je ubytovna.</p>

2.5. Prostorová distribuce problémových domů aneb: Náměstí jako problémová zóna?

Ze čtyř výše představených problémových objektů jsou tři **v bezprostřední blízkosti náměstí Sv. Michala**, tedy v historických časech centra města. Určitou tendenci k prostorové koncentraci osob, které jsou chudé nebo vnímané jako odlišné, posiluje ještě přítomnost komplexu Základní škola, Dětský domov, Školní družina a Školní jídelna ve Vrbně pod Pradědem, který sídlí přímo na náměstí v historických budovách Řádu německých rytířů. Na druhou stranu tu najdeme i dvě instituce, které naopak patří k místům, jež jsou relevantní spíše pro lépe situované či vzdělané vrstvy. Jde o Sportovní gymnázium (které bude sice uzavřeno, ale budova by mohla být v budoucnosti využita jako prestižní internátní škola) a hotel Centrum Stone (v budově historické radnice). Potenciální

atraktivitu náměstí zvyšuje kromě samotného kostela Sv. Michala jako přetrvávající dominanty města i prostá skutečnost, že je odtud blízko ke sjezdovce, tedy k budoucímu sportovnímu centru pod Vysokou horou.

Z urbanistického hlediska se zdá vzhledem **k rostoucímu významu turismu určitá kultivace náměstí a jeho okolí**, ačkoli již už dávno přestalo sloužit jako přirozené centrum města, být velmi žádoucí. Reálné možnosti města ovlivnit vzhled a funkci problémových objektů B a C jsou ale velmi omezené, protože se jedná o objekty v soukromém vlastnictví. Situace je jiná v případě objektu A, který je ve vlastnictví města a bude pravděpodobně už velmi brzo prázdný.

Na předešlých stránkách bylo představeno několik konkrétních objektů, ve kterých se koncentrují sociální problémy jako nezaměstnanost a zadluženost a s nimi spojené sociální a psychologické dopady na obyvatele. Platí to obzvláště pro ubytovnu Edik a ubytovnu Sklárenská, které ve Vrbně fungují jako konečné stanice. Návrat do standardního bytového fondu je z různých důvodů - staré dluhy na nájemném, nedoplatky za odvoz odpadků, chybící finanční prostředky na zaplacení kauce a další - velmi obtížný a podařil se podle sociální pracovnice MÚ jen v ojedinělých případech. Město by mělo ve vlastním zájmu uvažovat o nástrojích, které by mohly ulehčit návrat těchto osob do standardního bytového fondu (více v následné kapitole Bydlení a pod Doporučením).

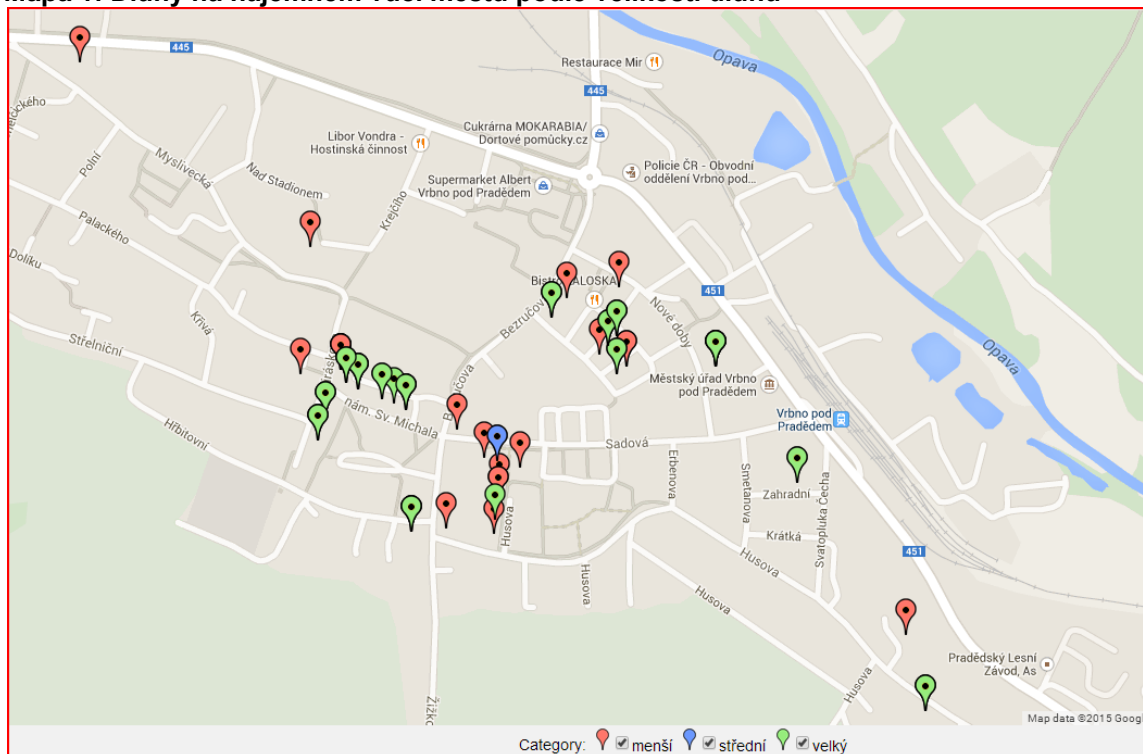
Na druhou stranu **by byla velká chyba předpokládat, že se výskyt problémů omezuje na zmíněné objekty**. Stěhování z městského, družstevního nebo vlastního bytu do ubytovny je až poslední krok v dlouhém procesu, který začal mnohem dříve událostmi jako je ztráta práce, nemoc, půjčka, kterou dotyčný nezvládne splácet, nebo vznik závislosti na alkoholu, drogách či hazardu. Většina respondentů jednoznačně vyslovila názor, že celkově **je skupina ohrožených občanů velmi široká**. Identifikace ohrožených obyvatel a popis jejich situace je ovšem mnohem složitější než u těch, kteří bydlí koncentrovaně s dalšími chudými lidmi. Dále se nabízí otázka, zda se chudoba širší společnosti soustřeďuje v určité části města nebo jestli je distribuovaná víceméně rovnoměrně po celém území města.

Vzhledem k omezenému přístupu k datům, které často nelze využívat z důvodu ochrany osobních údajů, se pokusili autoři studie analyzovat položenou otázku o geografické distribuci ohrožených občanů alespoň částečně zohledňující dva indikátory - teritoriální distribuci dluhů vůči městu a teritoriální distribuci osob, které žádaly o oddlužení (osobní bankrot). První údaj autoři získali v anonymizované formě od města, druhý je veřejně přístupný na stránkách <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>.

Distribuce dluhů na nájemném vůči městu je samozřejmě v první řadě ovlivněna rozmístěním městských bytů. Kvůli metodologickému omezení se na nájemníky městských bytů je navíc viditelný jen určitý segment chudých osob. Navíc je v městské databázi dluhů uveden u bytů, na kterém dluh vznikl. Obzvláště v

případě velkých dluhů nemusí být lokalizace dluhů na mapě identická s místem pobytu dlužníka, který mohl být městem vystěhován a bydlí například na ubytovně nebo v jiném městě. Jedná se například o výše zmiňovaný dům v Zahradní ulici, kde už dlužníci v domě nebydlí.

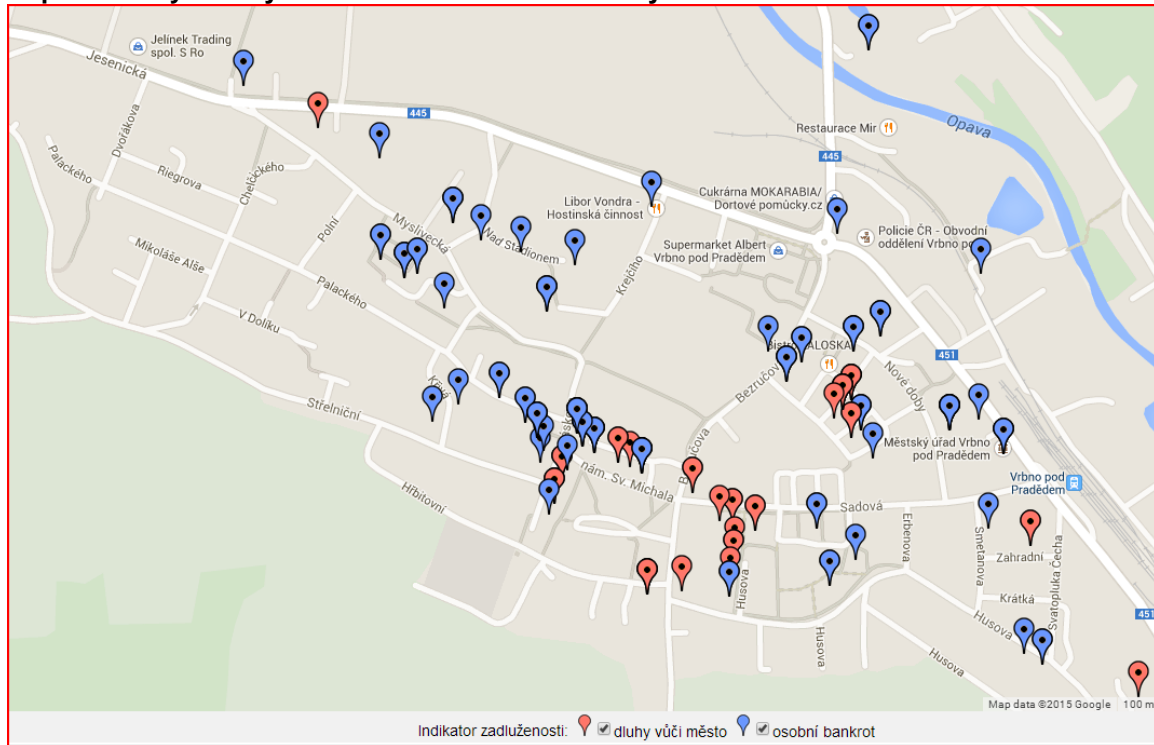
Mapa 1: Dluhy na nájemném vřči městu podle velikosti dluhu

Pro znalce Vrba je asi málo překvapivé, že se dlužníci na nájemném vřči městu koncentrují na sídlištích, kde je velký počet městských bytů. Vzhledem ke skutečnosti, že družstva jsou vřči dlužníkům mnohem méně tolerantní než městská bytová zpráva, má koncentrace chudých v panelácích okolo náměstí Sv. Michala a v okolí ulice U Svahu určitou výpovědní hodnotu. Zajímavá je zvláště koncentrace větších dluhů v okolí nám. Sv. Michala, neboť posiluje výše zmíněný dojem, že se jedná ze sociálního hlediska o nejzranitelnější část města. Na mapě nejsou zobrazeny katastry Mnichov a Železná. V přehledu od města nebyly uvedeny žádné adresy v Železně a jen dvě adresy v Mnichově.

Dojem znalce koncentrace problémů v okolí náměstí Sv. Michala do určité míry relativizuje druhá mapa, na které jsou znázorněni jak dlužníci vřči městu, tak i osoby, které požádal o oddlužení (celkově 81 aktivních případů). Jak je dále vysvětlené v kapitole Bydlení, dluhy za bydlení, a jiné dluhy, je přitom důležité si uvědomit, že osoby, které byly schopny se oddlužit, jsou specifickou skupinou, neboť tato cesta z dluhové pasti je otevřena jen pro osoby, které mají jiné pravidelné příjmy než sociální dávky. V každém případě se jedná jen o malou část zadlužené populace.

Mapa 2: Dluhy - dluhy vůči městu a osobní bankroty

3. Bydlení, dluhy za bydlení, a jiné dluhy

V předešlé kapitole diskutovaný fenomén vzniku problémových domů, ve kterých se prostorově koncentrují chudí jednotlivci a domácnosti, je úzce spjat s fenoménem ztráty přístupu ke standardnímu bytovému fondu. Podle zkušenosti autorů z výzkumů z různých oblastí České republiky jsou dluhy jedním z nejdůležitějších faktorů, které komplikují návrat do běžného bytového fondu lidem, jež se ocitli v ubytovnách, “domech hrůzy” a podobných podstandardních formách bydlení. I město Vrbo eviduje už delší dobu kontinuální nárůst dluhů za nájemné a jiné služby. Na straně jedné je to důležitý problém jak pro hospodaření města, tak pro udržování pocitu spravedlivosti mezi občany. Na druhou stranu však musíme nárůst dluhů interpretovat jako varovný signál: ve Vrbně žije významná skupina chudých domácností, které jsou potenciálně ohroženy ztrátou bydlení.

Vzhledem k tomu, že otázky bydlení a zadluženosti jsou silně propojeny, věnuje se tato kapitola oběma otázkám. Nejprve bude představena základní charakteristika bydlení ve Vrbně a dále bude vysvětlena problematika dluhů v oblasti bydlení. Autoři čerpají jak z rozhovorů s obyvateli Vrba a se zástupci institucionální sféry, tak z údajů, které autorům poskytla bytová správa městského úřadu.

Bohužel jsou dobře evidované dluhy za nájemné a služby pouze lépe viditelnou špičkou ledovce. Obáváme se, že lze předpokládat, že velká část dlužníků města má zároveň dluhy i vůči jiným subjektům a že celkově je skupina předlužených občanů výrazně větší než okruh městských dlužníků. Dluhy vůči jiným subjektům jsou tématem třetí části této kapitoly. Metodologicky bylo toto téma zpracováno s použitím údajů z insolvenčního rejstříku.¹³ Cenným zdrojem kvalitativních dat byly rovněž rozhovory s obyvateli z řad chudých rodin a institucionálních aktérů.

3.1. Kde a jak se bydlí ve Vrbně

Užitečným zdrojem informací pro základní orientaci ohledně charakteru vrbenského bytového a domovního fondu jsou výsledky Sčítání Lidu, Domů a Bytů z roku 2011. Z pohledu sociálně slabého člověka, který hledá bydlení, je kromě možnosti podnájmu v bytě v soukromém vlastnictví (rozsah tohoto fenoménu lze ovšem jen těžko odhadnout na základě dostupných statistik) nejspíše dostupná varianta bydlení v nájemním bytě.

Ve Vrbně je takových bytů 735 (34 % všech bytů), přičemž převážně jsou v majetku města (74 % všech nájemních bytů). Tento podíl je výrazně vyšší, než je v průměr okresu Bruntál a Moravskoslezského kraje (oba 29%) i celé České republiky (22 %). Toto vysoké procento je především výsledkem bytové politiky města, která umožnila nájemníkům jen ve velmi omezeném měřítku odkoupit své nájemní byty. I tak se ale počet domů ve vlastnictví obce či státu v období mezi Sčítáním v letech 2001 a 2011 snížil z 88 (11 % všech domů) na 64 (7 % všech domů).¹⁴

Tabulka 1: Obydlené byty v Vrbně pod Pradědem podle SLDB 2011

		Celkem		rodinné domy		bytové domy		ostatní budovy	
Obydlené byty celkem		2161		664		1 467		30	
z toho právní důvod užívání bytu	ve vlastním domě	532	25%	508	77%	20	25%	4	13%
	v osobním vlastnictví	425	20%	-		425	20%	-	
	nájemní	735	34%	52	8%	664	34%	19	63%

¹³ Z celkového počtu 81 insolvenčních řízení, které byly k 1.1. 2015 vedené jako aktuální, byl vybrán vzorek 20 dlužníků, u kterých byla zkoumána kritéria celkové výše zadlužení, počtu a druhu věřitelských subjektů a sociální situace.

¹⁴ Údaje z roku 2001 podle <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/scitani-lidu-domu-a-bytu-2001?zuj=597961>.

	družstevní	257	12%	-		257	12%	-	
z toho s počtem obytných místností	1	94	4%	9	1%	82	4%	3	10%
	2	306	14%	42	6%	256	14%	8	27%
	3	590	27%	99	15%	484	27%	7	23%
	4	589	27%	151	23%	435	27%	3	10%
	5 a více	379	18%	323	49%	55	18%	1	3%

Další informace o bytovém fondu z údajů Sčítání lidu 2011 obsahuje tabulka 2, ze které lze mimo jiného vyvodit závěry o nevyužitých kapacitách pro bydlení. Podle srovnání z výsledků Sčítání 2001 se zvýšil poměr domů, které nejsou využité pro bydlení, jen minimálně (z 22 % na 24 %). Vzhledem k dlouhodobě probíhající ztrátě obyvatelstva (jen ve stejném období se zmenšila populace Vrbna o 683 osob čili o 10 % z 6244 na 5561 obyvatel) se může zdát překvapivé, že se zde ztráta populace neprojevuje silněji. Ani rozhovory s respondenty z institucionální sféry nenaznačovaly, že by se ve Vrbně fenomén prázdných bytových objektů jevil jako zásadní problém, který by vyžadoval okamžitou intervenci ze strany města či státu.

Důležitou roli zde bezpochyby hraje atraktivita regionu pro rekreaci, díky které se nabízí využití objektů v soukromém vlastnictví i po odstěhování se z Vrbna jako rekreačních objektů. Taková flexibilita je ale spíše charakteristická pro soukromé rodinné domy a nelze ji ve stejné míře předpokládat u bytů v sídlištních panelových domech. Ani zde se však neobjevuje větší problém s neobsazenými byty. Jakkoli město zatím stále hlásí skoro plnou obsazenost městského bytového fondu, do kterého město eviduje zájemce na čekací listině, lze se domnívat, že vzhledem k dlouhodobě negativnímu demografickému vývoji je pravděpodobně jen otázkou času, než budou město a jiní vlastníci nájemních bytů konfrontováni s nedostatečnou poptávkou po svých bytech.

Tabulka 2: Domy ve Vrbně pod Pradědem podle SLDB 2011

		Celkem		rodinné domy		bytové domy		ostatní budovy	
Domy úhrnem		863		669		164		30	
Domy obydlené		744	86%	566	85%	161	86%	17	57%
z toho podle vlastnictví domu	fyzická osoba	569	66%	527	93%	33	76%	9	53%
	obec, stát	64	7%	9	2%	50	9%	5	29%

	bytové družstvo	9	1%	-		9	1%	-	
	spoluvlastnictví vlastníků bytů	61	7%	22	4%	39	8%	-	
z toho podle období výstavby nebo rekonstrukce domu	1919 a dříve	110	13%	73	13%	37	15%	-	
	1920 – 1970	228	26%	165	29%	57	31%	6	35%
	1971 – 1980	182	21%	134	24%	47	24%	1	6%
	1981 – 1990	108	13%	95	17%	12	15%	1	6%
	1991 – 2000	66	8%	57	10%	5	9%	4	24%
	2001 – 2011	40	5%	37	7%	2	5%	1	6%

Ve vztahu k úvaze o budoucí poptávce po městských bytech je **špatný technický stav bytového fondu** důležitý problém. Několik respondentů vyjádřilo v rozhovorech nespokojenost s technickým stavem svých bytů. Zmiňovány byly hlavně problémy s plísní a špatným stavem sanitárního zařízení. Problémy s technickým stavem bytů se objevily i v některých novějších domech, které byly postaveny v 90. letech. V roce 2010 o problému informovala TV Nova; v té době vznikla i petice občanů.¹⁵

Podle správkyně městského bytového fondu na MÚ není správa bytů v současné době pro město zisková. Vzhledem k nízkým nájmům město naopak spíše dotuje svůj bytový fond a bytovou politiku z běžného rozpočtu města.

Jedno z nejpřekvapivějších zjištění z několika rozhovorů s respondenty ohroženými sociálním vyloučením bylo ale **rozšířené přesvědčení, že získat městský byt se nevyplatí**. Jako typický důvod byl uváděn nepoměr mezi výší nájmu se službami a kvalitou bydlení. Vzhledem k velmi nízkým cenám stanoveným za m² může deklarovaný nezájem překvapit. Respondenti ovšem upozornili na skutečnost, že samotný nájem může být jenom menší částí všech nákladů, se kterými je třeba počítat. Z druhého a třetího příkladu níže uvedených evidenčních listů k typickým nájemním městským bytům, které dal MÚ autorům k dispozici, je vidět, že platby za služby (včetně vody a topení) mohou být opravdu větším nákladem než holý nájem. Celkově podle těchto evidenčních listů jsou náklady ve většině příkladů stále nižší nebo na srovnatelné úrovni jako

¹⁵ <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/regionalni/obyvatele-vrbna-pod-pradedem-se-bouri-proti-rozpadlym-domum.html>

náklady za bydlení v ubytovně. Nicméně z některých rozhovorů s obyvateli Vrba jsme získali informace, že celková částka za městský byt může být i vyšší, cca 7 tisíc korun za 2+1 pro 2 osoby, 8.500 Kč za 3+1 byt pro 5 osob apod.

Respondentka, která bydlí v městském bytě, ale v době rozhovoru kvůli zadlužení plánovala přesun na ubytovnu, k tomu uvedla: „Mám městský byt, ale nestíhám platit. Nájem se pořád zvedá a byt je přitom plesnivý. Teče mi na hlavu. Město prostě vůbec neřeší údržbu. Každému jsme jedno. Je to 2+1 a nájem je 4.790,- Kč i se službama dohromady. S elektrikou je to i 7000,- Kč. Brala jsem dávky na bydlení, ale musela jsem doplácet za elektřinu. Mně přitom v bytě skoro žádný spotřebič nejde. Jsem tam už jen synem, měli jsme to společně i s rodičema, ale odešli, chlap mi odešel taky. Až mě vystěhují, tak půjdu na ubytovnu, už to mám domluvené.“

Tabulka 3: Příklady evidenčních listů městských bytů

Příklad	A	B	C
Domácnost	1 osoba	2 osoby	6 osob
Charakter bytů	Standardní kvalita, pevná paliva 49 m ² , 1 + 1	Standardní kvalita, dálkové topení 53 m ² , 2 + 1	Standardní kvalita, dálkové topení 66,57 m ² , 3 + 1
Vybavení bytů měsíční odpisy	N/A	Boiler a 4 ventily (už odepsané) 0,0 Kč	4 ventily (už odepsané) 4 plastová okna 89,33 Kč
Cena nájemného za m ² za celý byt	28.59 Kč/m ² 1400 Kč	28.59 Kč/m ² 1518 Kč	28.59 Kč/m ² 1518 Kč
Služby	Vodné a stočné 1x 200 Užívání společ. prostorů 44	Vodné a stočné 162kč Užívání společ. prostorů 21 UTV – Ústřední topení 1952 Anténa 10	Vodné a stočné 1102 Kč Užívání společ. prostorů 77 UTV – Ústřední topení 1634 Teplá užitková voda 2833 Kč Anténa 15
Celkem	1644 Kč	3663 Kč	7653 Kč

	+ uhlí + elektřina	+ elektřina	+ elektřina
--	-----------------------	-------------	-------------

Druhým uváděným důvodem pro nezájem o městský byt bylo to, že respondenti mají zkrácené představy o tom, že by se jich v případě získání městského bytu mohla týkat povinnost splacení dluhů, které vážnou na pronajímaném bytě.

Podmínky pronajímání městských bytů jsou upraveny v městském dokumentu *Pravidla, jimiž se stanoví zásady hospodaření s bytovým fondem v majetku Města Vrbna pod Pradědem*. Uvolněné byty k pronájmu jsou nabízeny zájemcům z pořadníku. Podle článku VII těchto *Pravidel* je ovšem možné uvolněný byt mimo pořadí přidělit zájemci, který uhradí celou dlužnou částku nad 10 tisíc Kč, která vážne na bytě. Přednost mají zájemci, kteří jsou evidováni v pořadníku na byt. Tato možnost se nicméně týká pouze bytů, které pro nízkou kvalitu odmítne žadatel, kterému byl byt městem primárně přidělen. Dle vyjádření zástupců majetkoprávního odboru Městského úřadu byl ovšem tento institut použit v posledních letech jednou. V *Pravidlech* je ovšem tato možnost zakotvena, aby bylo možné vyrovnat se s netypickými situacemi.

Respondenti ovšem nutnost splácení dluhů za bývalé nájemníky uváděli jako něco, co by na ně téměř s jistotou dopadlo a o co tedy nemají zájem. Viz respondentka ohrožená sociálním vyloučením žijící na ubytovně Sklárenská: „*O obecní byt nemám zájem. To si nejdřív dáte žádost a čekáte pět let a pak platíte dluhy po starých nájemnících. Třeba je tam 200 tisíc za elektřinu a já bych to musela platit.*“

Respondenti uváděli, že ubytovna je mnohem lepší volba: s lepším prostředím a hlavně cenově příznivější. Někteří z nich však též zmiňovali jako důvod nezájmu o městský byt jen cenu za služby a **vysokou kauci**. Ta činí v případě městských bytů šest měsíčních nájmu, což i při relativně nízkých nájmech v městských bytech může pro některé obyvatele představovat nepřekonatelnou překážku návratu do standardního bytového fondu. Při měsíčním nájmu cca 1.500,- Kč činí kauce 9.000,- Kč. Tuto částku začasť nejsou lidé v nepříznivé sociální situaci schopni našetřit. Úřad práce přitom nevyplácí dávku mimořádné okamžité pomoci pro tyto účely. Nicméně lze si představit mechanismus, kterým by město mohlo kauci od nájemníků získat v měsíčních splátkách. Více v kapitole Doporučení.

3.2. Dluhy na nájemném a službách spojených s bydlením

Dluhy na nájemném vystupují do popředí jako kategorie dlužnických vztahů,

kteřá svým významem může značně ovlivnit život dlužníka, včetně toho, že může být spouštěčem vzniku dalších dluhů v druhé uváděné kategorii.

Pro respondenty z kategorie ohrožených sociálním vyloučením je charakteristická právě existence dluhů na nájmu, která je v důsledku dostala do současné, mnohdy velmi nepříznivé životní situace. V mnoha případech začínala jejich trajektorie v obecních či podnikových bytech (ne vždy ve Vrbně), ale postupně je problémy s dluhy posunuly do oblasti komerčních pronájmů. V bodě, kdy pro ně bylo nemožné dát dohromady peněžní částku nutnou k zaplacení kauce, zbývala pro ně jako řešení ubytovna. Pro tuto skupinu respondentů jsou také charakteristické časté změny bydliště, svého druhu útky motivované právě před problémy s dluhy v aktuálním bydlišti.

Z uvedených dat o struktuře bytového fondu je zřejmé, že **město je významným hráčem na trhu bydlení ve Vrbně**. Město je také tím subjektem, který může nastavovat pravidla zohledňující i jiná než čistě tržní kritéria.¹⁶ Z tohoto důvodu bude v této části šíře pojednáno o dlužích na nájemném v městských bytech, přestože se dluhy týkají i bytů v soukromém a družstevním¹⁷ vlastnictví.

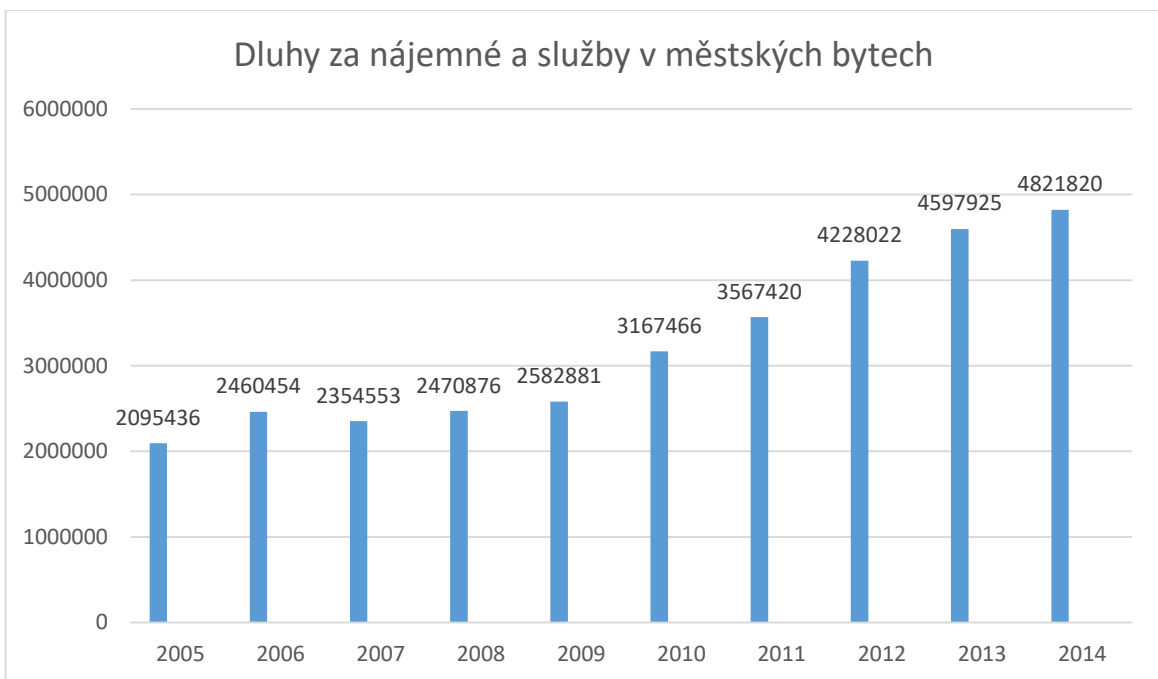
Z dostupných údajů o dlužích na nájemném v městských bytech je zřejmý **strmý nárůst zadlužení od roku 2010** (viz Graf 1). U dluhů za vodné a stočné¹⁸ (viz Graf 2) již tak zřetelný trend viditelný není.

Graf 1: Dluhy za nájemné a služby v městských bytech

¹⁶ V rozhovoru s pracovnící Okresního bytového stavebního družstva Bruntál mimo jiné zaznělo: „U nás pokud lidé dluží, tak co nejrychleji vystěhováváme. Je běžné, že do půl roku od té doby, co začnou dlužit, přijdou o byt. V tomhle jsme daleko rychlejší než město, ale oni zase musí brát ohledy na sociální případy.“

¹⁷ Největším družstvem je Okresní stavební bytové družstvo Bruntál, které spravuje zhruba 500 bytů. Stanovy OSBD stanoví jasný postup v případě prodlení s nájmem. Pokud dlužník i po upomínkách dluží za nájem po dobu delší než tři měsíce, dochází k vyloučení z družstva. Poté následuje sled kroků, který vede k vystěhování během několika málo měsíců. Viz výše.

¹⁸ Dodávku vody zajišťuje město.

Zdroj: Výročná zpráva o činnosti MěÚ Vrbno p. P. Rok 2013.

Graf 2: Pohledávky za vodné a stočné

Zdroj: Výročná zpráva o činnosti MěÚ Vrbno p. P. Rok 2013.

Rostoucí nárůst zadlužení byl podle některých činitelů města spouštěčem **přísnějšího postupu vůči dlužníkům, který je uplatňován cca v posledních dvou letech.** Respondentka z MěÚ popsala tento trend následovně: „Město se

dlouhou dobu k dlužníkům chovalo vstřícně a oni toho zneužívali. Postupně ale vedení města přišlo na to, že je třeba tvrdší postup. Teď už to lidé vědí a více se snaží dodržovat pravidla.“ Změna politiky je patrná i z díkce Výroční zprávy o činnosti MěÚ z roku 2013. Ta na několika místech hovoří o vyšším důrazu na vymáhání pohledávek v roce 2013, a to nejen v oblasti bydlení, ale i při vymáhání poplatků za komunální odpad, pokuty za přestupky, atp. Dílčí úspěchy při vymáhání pohledávek za vodné a stočné v posledních třech letech¹⁹ jsou patrné i z Grafu 2.

Samotní respondenti potvrzovali, že město se k vymáhání dluhů na nájmu stavělo benevolentně. Paradoxně to někdy vnímali negativně.²⁰ Uváděli i to, že už se situace změnila.

Dluhy na nájmu a/či službách se týkají podle období až cca jedné pětiny nájemníků městských bytů (152 dlužníků v roce 2013).²¹ Dlužníci, kteří byli v prodlení s platbami v listopadu 2014, patřili do následujících kategorií dle výše dluhů:

Tabulka 4: Výše dlužné částky na nájemném/službách v městských bytech

Výše dlužné částky	Počet dlužníků
10.000 – 50.000 Kč	43
50.000 – 80.000 Kč	7
80.000 a více	22

Zdroj: Údaje MěÚ

Pokud je nájemník v prodlení s 2-3 platbami, zasílá MěÚ upomínky. Pokud nájemník spolupracuje na splácení, je snahou města neiniciovat vystěhování dlužníka. Neexistují ovšem jasná kritéria, na základě kterých se dají vydělit „nespolupracující“ dlužníci.

V roce 2013 takto z celkového počtu 152 dlužníků bylo zasláno 53 upomínek. Ve 31 případech byla uzavřena dohoda o splátkách dluhu. Na druhou stranu bylo vydáno 28 platebních rozkazů, z čehož 16 případů bylo předáno exekutorovi. Bylo také podáno 18 žalob na vyklizení a provedeno 9 soudních vyklizení.

V listopadu 2014 pak evidoval MěÚ za rok 2014 53 platebních rozkazů, 37 exekucí, 26 žalob na vyklizení a 13 soudních vyklizení. I zde je patrný růst ve všech kategoriích. **Efektivita vymáhání pohledávek MěÚ vzrostla** mj. i proto, že na tuto agendu byl namísto externí právní firmy najat na DPP vyčleněný pracovník. Ten komunikuje se soudy, exekutory, sleduje insolvenční rejstřík,²² atd.

¹⁹ V roce 2014 je už ale opět zaznamenán nárůst oproti předchozím dvěma letům.

²⁰ Viz respondentka ze skupiny ohrožené sociálním vyloučením (bydlící v nájmu u soukromníka): „Romové když si dupnou, tak mají hned byt. Nebo nemusí platit dluhy na nájmu. Starostka za to může.“

²¹ Rozhovor s pracovníky MěÚ.

²² Město bylo v listopadu 2014 přihlášené cca ve 4-5 insolvenčních řízeních s dlužníky, kteří udali jako svůj trvalý pobyt vrbenskou adresu. Dlužníci v insolvenční, kteří mají trvalý pobyt mimo Vrbno, jsou pro účely přihlášky do insolvenčního řízení prakticky nedohledatelní.

Majetkový odbor ve fázi vymáhání dluhů spolupracuje s odborem sociálním – jeho pracovnice např. mohou pomoci dojednat splátkový kalendář, atp. Při sociální práci s nájemníky pobírajícími dávky státní sociální podpory **město nicméně nevyužívá institutu zvláštního příjemce dávky.**

V první kapitole situační analýzy byla načrtnuta hrubá analýza dat o prostorové struktuře dlužníků a účastníků insolventních řízení využita pro diskuzi o prostorové distribuci chudoby ve Vrbně. Město poskytlo autorům kromě údajů o dlužnících i základní údaje o bytovém fondu, ze kterých lze rozpoznat, kde se nalézají městské domy a počet bytů v nich. Kombinace obou zdrojů umožňuje aspoň hrubou analýzu míry zadluženosti na úrovni jednotlivých městských domů.

Jak je vidět i dle vizualizace výsledné tabulky (mapa 3), přinesla analýza několik překvapivých zjištění, která mohou být důležitá při nastavení strategie prevence zadlužování:

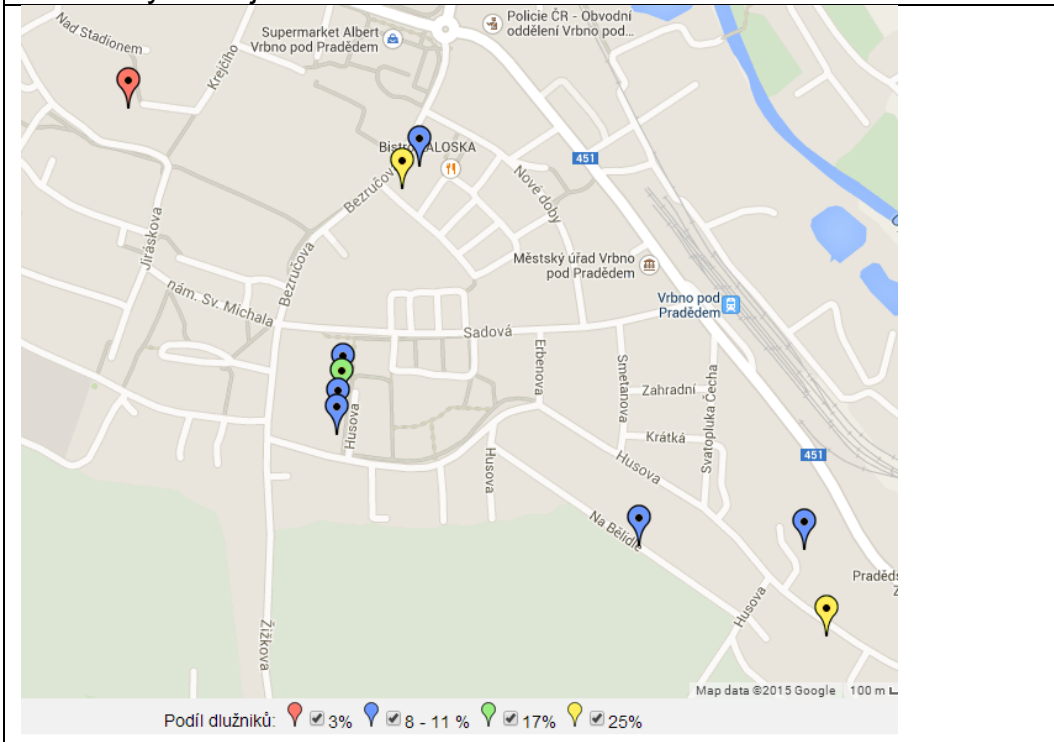
- Ve velké většině domů tvoří dlužníci menšinu nájemníků. Zároveň existují ale jednoznačné **tendence ke koncentraci dlužníků v určitých domech**, kde pak často tvoří silnou menšinu (například 4 z 12 bytů). Zajímavá je přitom skutečnost, že se ve všech (!) případech jedná o koncentraci dlužníků stejného typu. To znamená, že se nájemníci s dluhy od 10.000 Kč do 50.000 Kč vyskytují ve stejných domech a oblastech spolu s těmi, kteří mají dluhy v stejném rozsahu. Dlužníci s dluhy nad 100.000 Kč mají pak tendenci bydlet v domě s dlužníky stejné kategorie.
- Překvapivě lze **podobný trend pozorovat i na úrovni ulic**. Jak je vidět na mapě, oblast s velkou koncentrací největších dlužníků se nalézá v Husově ulici. U panelových domů přímo na nám. Sv. Michaela nebyl dluh v takové výši evidován ani jednou. Místo toho tu ale najdeme poměrně velkou koncentraci dlužníků s dluhy mezi 10.000 – 80.000 Kč. V mnoha domech tvoří tato skupina okolo třetiny nájemníků. Zároveň ale existují jak na náměstí Sv. Michala, tak na sídlišti v Husově ulici domy, ve kterých není žádný nájemník vůči městu zadlužený.

Mapa 3: Podíly dlužníků v jednotlivých městských domech

3.1: Dluhy na nájemném 10.000 – 80.000 Kč

3.2: Dluhy na nájemném nad 80.000 Kč

Vzhledem k tomu, že autoři neznají potenciální rozdíly ve složení nájemníků, není možné nabídnout přesvědčivou hypotézu, která by dovolila vysvětlit nečekaný vznik tak výrazné prostorové struktury. Z perspektivy vytváření praktických strategií pro prevenci nových a redukci stávajících dluhů se zdá být zajímavou otázkou, zda jsou identifikované rozdíly na úrovni domů a ulic výsledkem tak silných rozdílů v příjmech domácností nebo zda jsou spíše výsledkem specifického „mikroklimatu“ v určitých domech, kde se například jeden soused poučil od druhého, že město dluhy na rozdíl od jiných věřitelů „tolik neřeší“, či např. že nájemníci byli ze stejného podniku a ve stejné době přišli o práci, či že si ve stejné době vzali lehkovážně půjčku od dealera, který tyto domy navštívil a tím se oslabil jejich platební schopnost apod. Stálo by možná také za to se zabývat otázkou, nakolik může mít osobnost domovníka vliv na platební morálku nájemníků.

3.3. Dluhy u bank a nebankovních finančních společností

Problematika zadlužení se neredukuje na oblast bydlení, ale byla opakovaně zmiňována v rozhovorech s institucionálními aktéry i v rozhovorech s respondenty.²³ **Mechanismus dluhové pasti v podmínkách Vrba pod Pradědem kopíruje obecné schéma v rámci ČR**, kdy se domácnosti v letech ekonomické prosperity lehkovážně zadlužily a posléze v časech krize nebyly schopné dostát svým závazkům, což vedlo k dalším půjčkám za často velmi nevýhodných podmínek. Ve Vrbně byl tento jev **vyostřen o dramatictější dopad krize na lokální trh práce** v letech 2010 – 2011. Od té doby se datují největší problémy s platební neschopností obyvatel Vrba. Ačkoli se tedy v současné době domácnosti chovají již opatrněji, dluhy z minulých let mnohdy neúměrně zatěžují jejich rozpočty.

Obecný trend ilustrativně popsala respondentka z řad institucionálních aktérů: „Bydlím v paneláku a v letech před krizí jsme neustále řešili problémy s odpadem, přestože byly přistavované u domů pravidelně dva kontejnery. Lidé si pořád kupovali něco nového – ledničky, myčky, televize, nábytek, rekonstruovali byty a ze všeho byla spousta odpadu, kontejnery přetékal. Situace se změnila tak v roce 2010 nebo 2011 – najednou stačil kontejner jeden a i ten byl prázdný, žádné krabice, žádná suť, nic. Naopak, lidé se začali zajímat o to, jestli by se z kontejneru nedalo něco vytáhnout.“

Jak již bylo zmíněno, téměř všichni respondenti (až na výjimky některých seniorů) uvedli, že mají či během posledních let měli půjčky a ve velké většině uvedli i problémy se splácením. Výše dlužné částky po splatnosti se pohybovala

²³ Na otázku, zda někdy měli problém se splácením dluhů, odpověděli kladně všichni respondenti s výjimkou dvou seniorů.

od několika tisíc po 800.000 Kč.²⁴ Co do věřitelských subjektů, nejčastěji byly uváděné banky a nebankovní finanční společnosti. V prostředí ubytoven a ve skupině respondentů ohrožených sociálním vyloučením se také objevilo půjčování v rámci komunity. Odpovědi respondentů nepotvrdily existenci lichvy.

Respondenti z řad institucí ale také několikrát zmínili **specifika skupiny zadlužených seniorů**. V tomto případě dluhy mohou vzniknout různě – ať už neopatrným chováním samotného seniora, tak účelovým chováním rodinných příslušníků, kteří na seniora účelově převedou své dluhy.²⁵ Dopad dluhů na tuto skupinu je ovšem dramatický – přijdou-li senioři o bydlení, je omezen i jejich přístup k sociálním službám, nehledě na další negativní následky. Z výpovědí pracovníků organizace Help-in, která zajišťuje ve Vrbně finanční poradenství (viz dále),²⁶ vyplývá, že senioři tvoří o něco méně než polovinu klientů poradny. V některých případech těmto osobám exekuce znemožnily přijetí do domu s pečovatelskou službou. V ubytovně Edik uvedli respondenti, že jejich sused v důchodovém věku bydlí v ubytovně již 13 let a „*jinam jít nemůže*.“ Na druhou stranu pracovníce Domova pro seniory v Mnichově uvedla, že finanční problémy nikdy nevedly k nepřijetí do Domova. V současné době pobírá sociální dávky cca 6 klientů Domova (z celkových 76), přičemž u jednoho jsou dávky jediným příjmem. Indikátorem zhoršující se finanční situace seniorů a jejich rodin jsou nedoplatky na platbách za pobyt a služby.

Z grafu č.3 je vidět prudký nárůst zejména mezi rokem 2013 a 2014.²⁷

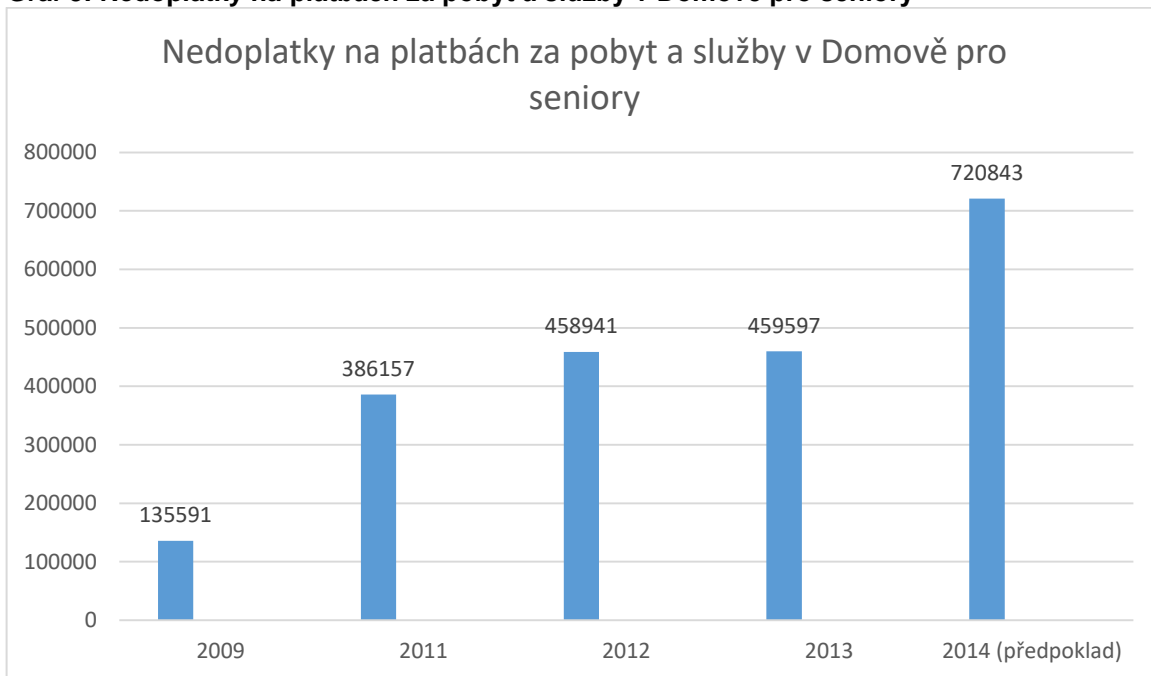
²⁴ V tomto případě byly spouštěčem právě dluhy na nájmu za podnikový byt. Dluh stále produkuje vysoké částky za penále, k tomu má respondentka dluhy po splatnosti u bank a nebankovních společností. Přestože respondentka je dlouhodobě zaměstnaná, nedosáhne na osobní bankrot.

²⁵ Respondentka – seniorka uvedla případ své přítelkyně, která bydlela v Domově pro seniory v Mnichově. Seniorka tam byla spokojená, ale po několika měsících byla rodinou donucena se vrátit domů, protože takto mohou disponovat jejím důchodem. Bydlí v rodinném domě v patře, přičemž manžel ani syn se o ni příliš nestarají, mají představu, že by se měla starat pečovatelská služba, ale nechtějí za úkony platit.

²⁶ Help-in poradenství provádí v rámci dvouletého projektu financovaného z ESF. Projekt bude v únoru 2015 končit a není jisté další financování služby. V průběhu projektu využilo služeb dluhového poradenství cca 40 klientů (stav ke konci listopadu 2014). Jak město, tak Help-in hodnotí vzájemnou spolupráci kladně.

²⁷ Platby za ubytování se každé dva roky mírně navyšují, ale i při zohlednění tohoto faktu je nárůst mezi lety 2013 a 2014 téměř čtyřnásobný oproti poslednímu zvýšení plateb.

Graf 3: Nedoplatky na platbách za pobyt a služby v Domově pro seniory

Vypovídající hodnota odpovědí týkajících se dluhů byla často proměnlivá. V některých případech za tím byla neochota sdělovat citlivé informace, ale v mnoha případech se jedná o **neznalost vlastní finanční situace**. Viz respondentka z ubytovny Sklárenská: „*Máme dluh na televizní služby ještě z domova. Bratr mi doporučil, abych si koupila televizi a satelit, byla to blbost. Ted' splácím měsíčně pět set nebo tisíc a ani nevím, kolik mi toho ještě zbývá.*“ Další respondentka z ubytovny EDIK: „*Mám dluh vůči městu. Mizí mi z dávek měsíčně asi 500 Kč, ale nevím, jestli je to ono. Mám totiž i jiné dluhy, ale myslím, že exekuci mám jen na dluhy od města.*“

Ve městě působí organizace Help-in (sídlící v Bruntále), která v rámci dvouletého projektu financovaného z ESF zajišťuje finanční poradenství. Projekt bude v únoru 2015 končit a není jisté další financování služby. V průběhu projektu využilo **služeb dluhového poradenství** cca 40 klientů (stav ke konci listopadu 2014). Poradenství je poskytováno v rámci Centra sociálních služeb, provozovaného městem, jednou za dva týdny. Jak město, tak Help-in hodnotí vzájemnou spolupráci kladně.

Přes existenci této služby se ale **nízká míra finanční gramotnosti objevovala i v případech osob, které měly zájem o řešení své finanční situace**.

Respondenti často nevěděli, proč je jim ze mzdy/dávek strhávána určitá platba.²⁸ Neměli přehled o krocích, které by měli ve své situaci podniknout. Respondenti

²⁸ Například v domácnost důchodců ohrožených sociálním vyloučením respondent uvedli: „Mám exekuci od VZP, která ale vůbec není moje. Když mě Lesy ČR propouštěly, dlužil jsem v pojišťovně jen 120 Kč a hned když jsem to zjistil, platili jsme to šekem. Ale pak přišla exekuce. Volali jsme jim, že to nemůže být moje, ale pořád to chodí. Strhávají z důchodu několik stovek. Přitom jsme celých 12 let, co tu bydlíme, neměli jedinou půjčku, nic.“

se neorientovali ani v tom, kdo by jim mohl v dané situaci pomoci. Převážně vágní povědomí o existenci služby finančního poradenství se v domácnostech ohrožených sociálním vyloučením objevovalo v nadpoloviční většině případů. Jen malá část respondentů ho ale využila. Argumentovali jednak tím, že poradna nefunguje dostatečně často, a dále se objevovalo i přesvědčení o tom, že poradna je jen pro rodiny s dětmi. Zejména v prostředí ubytovny totiž respondentům splývala služba rodinné asistence poskytovaná organizací Help-in a finanční poradenství. Ve všech skupinách respondentů panovala shoda na tom, že by uvítali udržení či rozšíření služeb finančního poradenství, případně další návazné služby zacílené na oblast finanční gramotnosti.

Vzhledem k uvedeným důvodům vedoucím k nízké míře spolehlivosti informací o dluhové problematice pocházejících od respondentů byla v této části využita **veřejně přístupná data o dlužnících z insolvenčního rejstříku**. Pro účely analýzy byly jednak porovnány počty insolvenčních řízení vedených proti dlužníkům s trvalým pobytem ve Vrbně pod Pradědem a v jiných obcích či městech a dále byla analyzována data týkající se vzorku 20 dlužníků s trvalým pobytem ve Vrbně pod Pradědem. Jsme si vědomi toho, že dlužníci, proti kterým je vedeno insolvenční řízení, jsou specifickou skupinou dlužníků. To, že se kvalifikovali do procesu insolvence, mimo jiné znamená, že mají alespoň nějaké možnosti splatit během pěti let alespoň 30% svých závazků, tzn. poměr jejich příjmů či majetku vůči dluhům je relativně příznivý. Dále se insolvence netýká osob, které mají jen jednoho věřitele. A samozřejmě platí obecná podmínka, že jsou to lidé, kteří mají zájem svoji situaci řešit či mají přístup k poradenství. Toto vše se často nevztahuje na osoby přímo zasažené sociálním vyloučením (obyvatelé ubytoven, osoby bez domova, atd.). Zpracovaný přehled může sloužit alespoň jako malá ukázka situace v oblasti předlužení.

V první řadě jsme provedli porovnání počtu aktuálně běžících insolvenčních řízení ve Vrbně pod Pradědem a ve vybraných obcích/ městech. Do výběru byly zařazeny následující skupiny obcí:

- a. Obce podobné velikosti jako Vrbno pod Pradědem s podobnými sociálně-demografickými charakteristikami týkajícími se periferní polohy, průmyslové minulosti, existence sociálně vyloučené populace, atp.
 - Česká Kamenice, Nové Město pod Smrkem, Vítkov. Do výběru byly zařazeny i tři lokality, ve kterých působí či působila Agentura pro sociální začleňování - Broumov, Dubí a Kraslice.
- b. Obce podobné velikosti jako Vrbno pod Pradědem s příznivými geografickými a sociálně-demografickými charakteristikami.
 - Slavkov u Brna, Třebechovice pod Orebem, Týnec nad Sázavou, Úvaly
- c. Obce nad 1000 obyvatel v okrese Bruntál.
 - Bruntál, Dvorce, Horní Benešov, Světlá Hora

Tabulka 5: Insolvenční řízení – srovnání obcí

Obec	Počet aktuálních insolvenčních řízení (k 1. 1. 2015)	Počet obyvatel	Index (% dlužníků, kteří prošli insolventním řízením v populaci obce)
Vrbno pod Pradědem	81	5561	1,46
Broumov	226	7817	2,89
Česká Kamenice	82	5561	1,47
Dubí	179	8108	2,21
Kraslice	104	6927	1,50
Nové Město pod Smrkem	45	3891	1,16
Vítkov	81	6033	1,34
Slavkov u Brna	55	6227	0,88
Třebechovice pod Orebem	58	5752	1,01
Týnec nad Sázavou	35	5561	0,63
Úvaly	32	6018	0,53
Bruntál	343	17298	1,98
Dvorce	37	1433	2,58
Horní Benešov	55	2457	2,24
Karlovice	17	1132	1,50
Světlá Hora	38	1409	2,70

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Z uvedených dat vyplývá, že **z hlediska počtu vedených insolvenčních řízení odpovídá výsledek za Vrbno pod Pradědem poměrům ve skupině a/**.

Všechny tři obce z výběru, ve kterých působila či působí Agentura pro sociální začleňování, dosáhly vyšší hodnoty indexu (tj. v těchto obcích se odehrává relativně více insolvenčních řízení než ve Vrbně).

Zde je nutné uvést, že jakékoli hodnocení výsledků obcí mezi sebou je více než problematické. Jak už bylo uvedeno, počet insolvenčních řízení závisí na mnoha faktorech – typu zadlužení, sociodemografických charakteristik obce, finanční gramotnosti dlužníků a existencí poradenství, atd. Není tedy možné vést jasnou dělící linii mezi „dobrymi“ a „špatnými“ obcemi.

Nicméně lze jasně vidět, že obce z kategorie b/ dosahovaly ve srovnání s Vrbnem (i obcemi z kategorií a/ a c/) významně nižší hodnoty indexu – 0,76. Vrbno se od této hodnoty odchyluje více, než od průměrné hodnoty obcí z kategorie a/ (1,76). Na druhou stranu další obce v okrese Bruntál dosahují ještě vyšších hodnot, než samotné Vrbno. Průměrný index v této kategorii je 2,20 a

s výjimkou Karlovic jsou hodnoty indexu všech obcí výrazně vyšší než index Vrbna. Samotný Bruntál²⁹ dosahuje hodnoty 1,98.

Druhým metodologickým nástrojem použitým při hodnocení dat z insolvenčního rejstříku byl **výběr 20 insolvenčních řízení z celkových 81 a analýza dat týkající se dlužníků a jejich situace**. Výběr dlužníků byl náhodný. Zkoumaná kritéria zahrnovala pohlaví, věk, sociální situaci, výši dluhů přihlášených do řízení a strukturu věřitelů.

Tabulka 6: Insolvenční rejstřík – dlužníci dle pohlaví

Muži	8
Ženy	12

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Tabulka 7: Insolvenční rejstřík – dlužníci dle věku

Minimum	33
Maximum	66
Průměrná hodnota	46,35

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Tabulka 8a: Insolvenční rejstřík – dlužníci dle sociální situace

Zaměstnanci	12
Zaměstnankyně na rodičovské dovolené	1
Invalidní důchod	4
Dlouhodobá nemocenská po skončení pracovního poměru	1
Nezaměstnaní	2
Starobní důchod	2
Neuvedeno	1

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Tabulka 8b: Insolvenční rejstřík – dlužníci dle výše průměrného příjmu

Minimum	6 300 Kč (nemocenská)
Maximum	25 000 Kč
Průměrná hodnota	11 637 Kč

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Ve vzorku lehce převažovaly ženy nad muži. Z ukazatele průměrného věku a rozčlenění dlužníků dle sociální situace se dá dovodit, že se převážně jedná o **osoby v pozdním produktivním věku s alespoň nějakým pravidelným příjmem**. Zde je nutné uvést, že v 19 případech se jednalo o dlužníky, jejichž

²⁹ Ve městě také působila Agentura pro sociální začleňování.

oddlužení se realizovalo prostřednictvím plnění splátkového kalendáře, proto zde vystupuje do popředí kritérium pravidelného příjmu. Pouze v jednom případě se jednalo o oddlužení prostřednictvím zpeněžení majetkové podstaty. V tomto případě bylo provedeno oddlužení manželů (v obou případech se jednalo o dluhy ve výši přes 300.000,- Kč), kteří měli ve společném jmění manželů rodinný dům v hodnotě 1.960.000,- Kč. Dům byl prodán mimo dražbu za 600.000,- Kč. Skupina zaměstnanců vykazovala vysoké zastoupení nízkopříjmových profesí – čtyři dělníci, jedna provozní, dva zaměstnanci se mzdami těsně nad 10.000,- Kč bez uvedení profese. Tři osoby byly zaměstnané u Advanced Plastics, s. r. o. – jeden dělník a dva zaměstnanci s čistými mzdami okolo 20.000,- Kč. Dalšími uvedenými zaměstnavateli byla Odetka a. s., Státní lázně Karlova Studánka a Městský úřad Vrbno pod Pradědem.

Tabulka 9: Insolvenční rejstřík – dlužníci dle výše dluhu

Minimum	67 906 Kč
Maximum	954 930 Kč
Průměrná hodnota	397 738 Kč

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Tabulka 10: Insolvenční rejstřík – dlužníci dle počtu věřitelů

2	3
3	3
4	2
5	6
6	2
7	1
8	1
9	1
10	0
11	1

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Tabulka 11: Insolvenční rejstřík – výskyt věřitelských subjektů

Česká spořitelna, a. s.	12
GE Money Bank, a. s.	11
Home Credit a. s.	11
SMART Capital, a. s.	6
ESSOX, s. r. o.	5
Soukromá osoba	5
T-Mobile Czech Republic, a. s.	5
Cetelem ČR, a. s.	4
COFIDIS, s. r. o.	4
GE Money Multiservis, a. s.	4
Komerční Banka, a. s.	3
PPF B1 B.V., s. r. o.	3

Citibank Europe plc.	2
CP Inkaso, s. r. o.	2
Česká správa sociálního zabezpečení	2
ČEZ prodej, s. r. o.	2
PROFI CREDIT Czech, a.s.	2
Telefónica O2 Czech Republic, a.s.	2
Všeobecná zdravotní pojišťovna	2
Okresní stavební bytové družstvo Bruntál	1
Provident Financial, s. r. o.	1
Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky	1
Zaměstnavatel (škoda z pracovního poměru)	1
Různé subjekty	8

Zdroj: Insolvenční rejstřík (<https://isir.justice.cz>)

Co do výše dluhů se průměrně jednalo cca o 400.000,-Kč rozdělených mezi 5 věřitelů. Zajímavá je skladba věřitelů. Na prvních dvou místech co do četnosti se vyskytují bankovní subjekty (Česká spořitelna a GE Money Bank). Ve výčtu se dále objevují ještě dvě banky (Komerční banka a Citibank). Společností z nebankovního sektoru s nejčastějším výskytem je Home Credit, který se objevil v 11 řízeních. Trh s nebankovními půjčkami je otevřenější, než trh bankovní, což lze vidět i na počtu subjektů z nebankovního sektoru v tabulce. Kromě výslovně uvedených společností, jichž je 10, se ve vzorku objevilo ještě 8 subjektů s jedním výskytem, vesměs z této kategorie.

Údaje o půjčkách a následně požadovaných splátkách (včetně různých pokut, penále a dalších poplatků) potvrzují **pověst nebankovního finančního sektoru coby prostředí, ve kterém nepanuje příliš velký respekt k právům spotřebitele**. Ilustrativním příkladem je případ 37-letého dlužníka v invalidním důchodu s čistým měsíčním příjmem 7688,- Kč. Do insolvenčního řízení vstoupil s dluhem přes 230.000,- Kč u sedmi věřitelů, z čehož čtyři patřili do kategorie nebankovních poskytovatelů půjček. Ve dvou případech rozporoval samotný insolvenční správce částky přihlášené věřitelem, když věřitelé (Kešovka, a.s. a SMART Capital, a. s.) požadovali 1176%, resp. 404%³⁰ dlužné částky i po splacení části původního úvěru.

Mimo subjekty poskytující půjčky se v roli věřitelů objevili telefonní operátoři (T-Mobile 5krát, Telefónica O2 2krát), ČEZ (2krát), zdravotní pojišťovny (VZP a

³⁰ Půjčka sjednaná u prvního věřitele činila 5.000,- Kč. Dlužník splatil 3.180,- Kč, a věřitel požadoval 21.402 Kč,-. V této částce se skrývaly kromě úroku z prodlení (607,- Kč) a smluvní pokuty (4.500,- Kč) ještě náklady spojené s rozhodčím řízením v celkové výši přes 16 tisíc Kč.

Podobně u druhého věřitele se jednalo o požadavek splatit 56.523,- Kč z půjčky ve výši 20.000,- Kč, když už dlužník splatil 6.000,- Kč. Opět se jednalo o dramatické navýšení hlavně kvůli nákladům spojeným s rozhodčím řízením (29.326,- Kč).

Vojenská zdravotní pojišťovna) a ČSSZ. Zajímavý je **výskyt pouze jednoho věřitele spojeného s bydlením** - Okresní stavební bytové družstvo Bruntál. V tomto bodě si lze položit otázku, z jakých důvodů se ve výčtu **neobjevilo Město Vrbno pod Pradědem** v roli nájemce obecních bytů. Jednou z možných interpretací je to, že se potvrzují informace o shovívavém přístupu města k dlužníkům.

To, jakým způsobem mají dlužníci zajištěné bydlení, se v některých případech v dokumentech objevovalo, ale častěji tato otázka řešená nebyla, proto jsme se rozhodli ji nezahrnout do posuzovaných kritérií. Obecně lze ale uvést, že v několika málo případech (cca 3) byl dlužník nájemcem bytu a neměl zjevné problémy se splácením. Častěji ale byly popisovány situace, kdy dlužník bydlí u příbuzných či přátel.³¹

Z výše uvedených dat lze udělat závěr, že v rozporu s předpokladem, že zaměstnání je ochranou před pádem do dluhové pasti, se problém neúnosného zadlužení ve velké míře týká domácností zaměstnanců s nízkými příjmy.

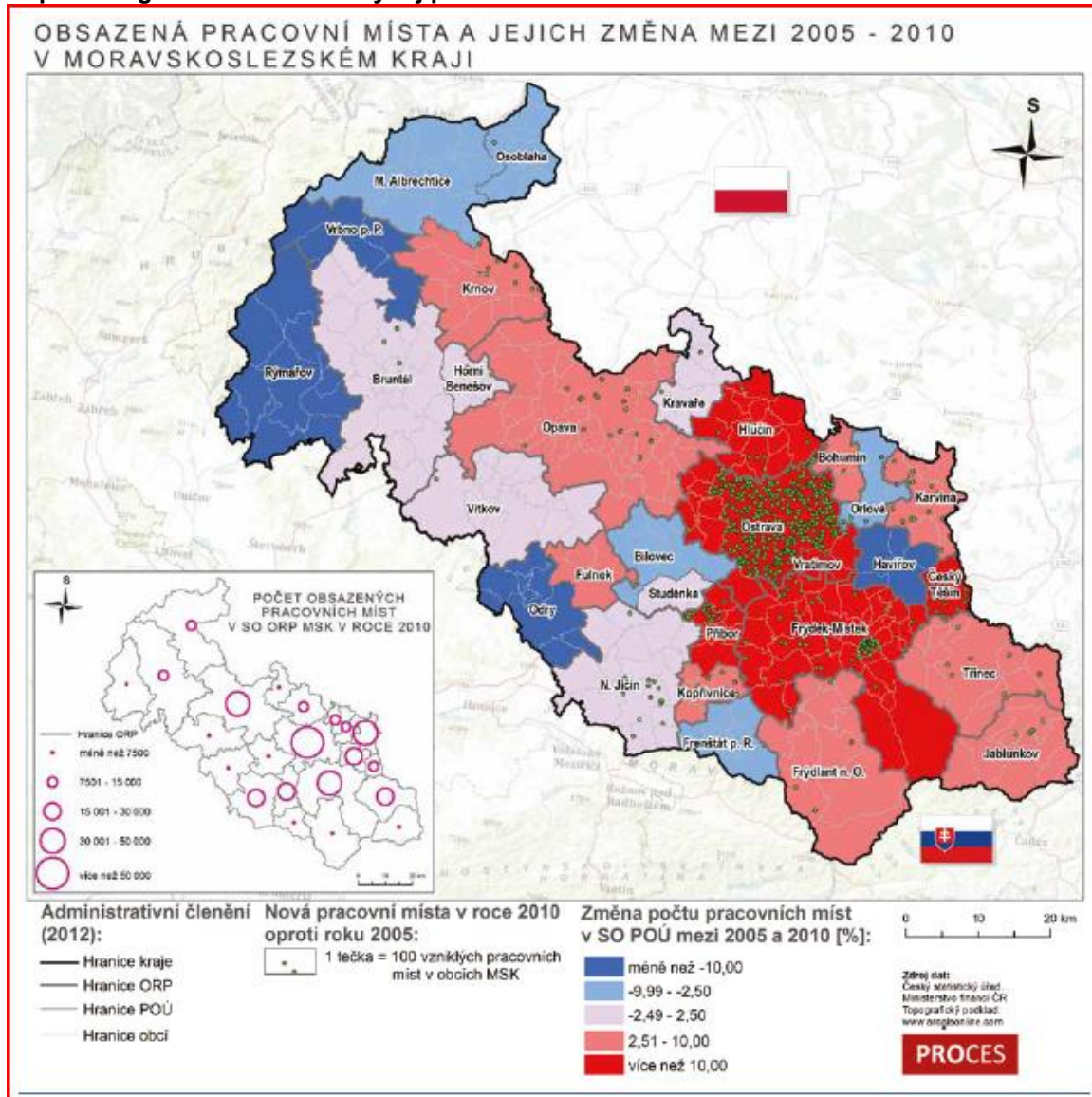
4. Zaměstnanost a nezaměstnanost

4.1. Situace ve Vrbně a širším regionálním kontextu

Výše nezaměstnanosti v České republice je od ledna 2013 vypočítávána jako podíl nezaměstnaných osob v celkové populaci ve věku 15–64 let. Podle tohoto postupu je nezaměstnanost ve Vrbně pod Pradědem k 30.11.2014 11,6 %. Z celkového počtu osob bez zaměstnání (431) bylo 227 žen (52,7%) a 204 mužů (47,3 %). 54 osob (12 % všech nezaměstnaných) bylo ve věkové kategorii 15 - 24 let. 138 osob (32 % všech nezaměstnaných) byly osoby starší 50-ti let a 82 osob bylo starší 55-ti let.

³¹ Osoby v této situaci jsou v rámci Evropské typologie bezdomovectví ETHOS klasifikovány jako osoby ohrožené bezdomovectvím.

Mapa 4: Regionální odlišení - vývoj pracovního trhu 2005 – 2010.

Zdroj: Hruška, Lubor, a kolektiv (2012): Socioekonomický Atlas Moravskoslezského kraje, 37.

Procento nezaměstnanosti 11,6 % je sice o 0,8 % nižší hodnota než hodnota za celý okres Bruntál (12,4%), ale značně vyšší než v průměr Moravskoslezského kraje (9,4 %) a celé České republiky (7,1 %). Důležitá ale nejsou jen absolutní čísla, ale i vývojový trend posledních let, který byl ve Vrbně a celém okresu Bruntál méně příznivý než v jiných částech regionu. Tento odlišný vývoj je velmi dobře vystižen na mapě ze Socioekonomického Atlasu Moravskoslezského kraje (2012) (mapa 4), která znázorňuje vývoj počtu pracovních míst v letech 2005 - 2010, kdy patřil POÚ Vrbně mezi regiony s největším úbytkem pracovních míst. Podle několika respondentů byl právě vývoj v posledních letech, ve kterém došlo

ve Vrbně k ukončení provozu sklárny a omezení provozu dalších podniků, momentem, kdy došlo k největší destabilizaci sociální situace v městě, což způsobilo současnou krizi.

Jednou ze strategií, kterou místní pracovníci reagovali na klesající počet pracovních míst v městě, je vyjíždění za prací (tabulka 12). Vyjíždění za prací je rozšířenějším jevem mezi muži než ženami, které tvoří méně než polovinu, přesněji 43,6 % všech vyjíždějících osob. Vzhledem k periferní poloze Vrbna, která neumožňuje cestovat do větších aglomerací, vyjíždějí pracovníci z Vrbna hlavně do Bruntálu a Krnova, tedy měst, která jsou zároveň jedinými městy v okrese Bruntál s pozitivním saldem dojíždění do zaměstnání. Na druhou stranu je z tabulky vidět, že v okrese jsou jiná místa (zejm. Andělská Hora a Janov), odkud vyjíždí mnohem větší procento pracovní síly než v případě Vrbna, kde stále najdeme několik významných zaměstnavatelů.

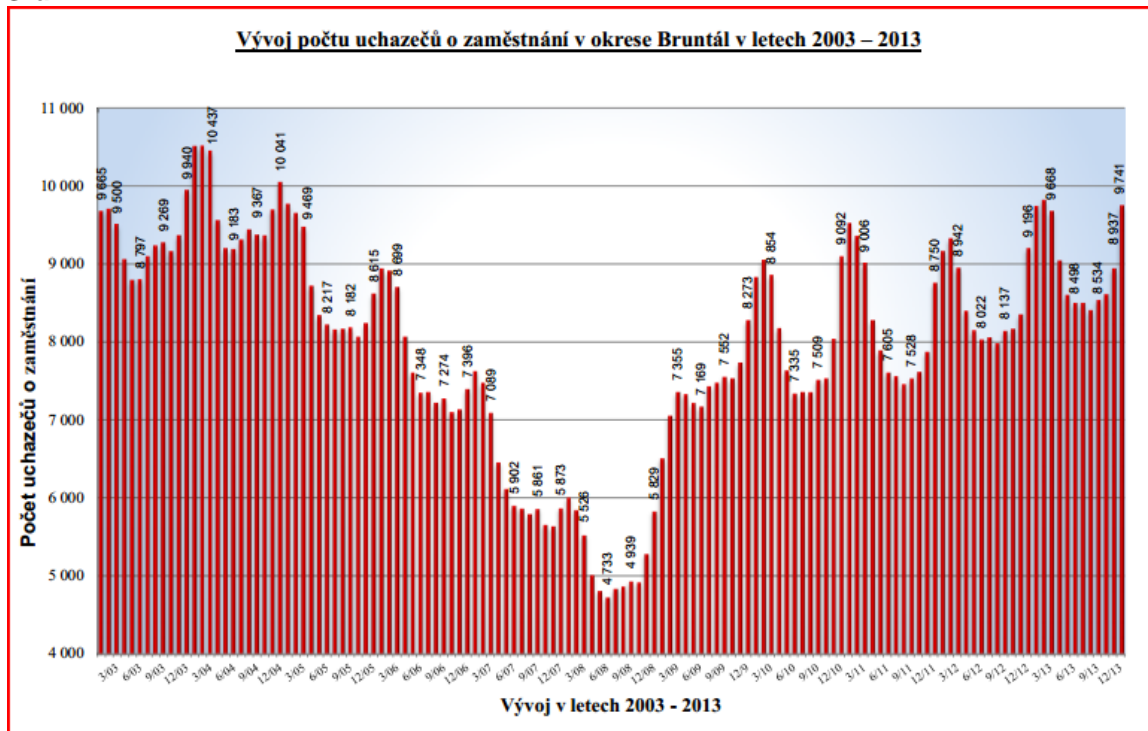
Tabulka 12: Bilance dojíždění - vyjíždění do zaměstnání (Okres Bruntál, SLDB 2011)

Kraj, okres, město	Počet zaměstnaných osob		Vyjíždějící			Saldo dojížděky do zaměstnání (+,-)		Obsazená pracovní místa	
	celkem	z toho ženy	Do zaměstnání			celkem	z toho ženy	celkem	na 1 000 zaměstnaných osob
			Celkem	z toho ženy	denně				
Okres Bruntál	35.673	16.110	7.854	3.434	6.161	-1.884	-549	33.789	947
Andělská Hora	139	70	59	35	49	-39	-18	100	719
Bruntál	6.732	3.257	893	300	616	923	717	7.655	1.137
Břidličná	1.211	518	291	152	224	-32	-75	1.179	974
Horní Benešov	877	391	250	130	211	-84	-59	793	904
Janov	83	40	25	13	21	-20	-9	63	759
Krnov	9.313	4.387	1.250	499	943	242	197	9.555	1.026
Město Albrechtice	1.332	617	342	166	265	-114	-53	1.218	914
Rýmařov	3.273	1.430	646	279	477	-217	-111	3.056	934
Vrbno pod Pradědem	1.943	886	309	135	215	-127	-40	1.816	935

Kritický vývoj v letech od začátku ekonomické krize v celém okrese Bruntál

vystihuje rovněž graf 4, který byl převzatý z regionální analýzy Úřadu práce, jež udává počet uchazečů o práci v okrese Bruntál v období 2003 - 2013. Graf ukazuje za prvé zásadní zlom ve vývoji trhu práce od roku 2008, který způsobila světová hospodářská krize. Jestliže je období od 2004 - 2008 charakterizováno kontinuálním poklesem počtu uchazečů o práci, platí pro období 2008 - 2013 opak. Druhým důležitým aspektem je značný vliv sezónních změn v poptávce po práci s každoročními špičkami v počtu uchazečů v měsících prosinec až březen.

Graf 4

Zdroj: ÚŘAD PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY, Krajská pobočka v Ostravě (2014): Analýza stavu a vývoje trhu práce v okrese Bruntál v roce 2013 a předpokládaný vývoj v 1. pololetí 2014, 16.

Poslední tabulka v této podkapitole umožňuje sledovat různé indikátory, které byly vybrány z tabulky ČSÚ “Vybrané ukazatele za okres Bruntál v letech 2000–2013”.³² Jedna část tabulky obsahuje indikátory, které umožňují sledovat demografické změny. Je zde vidět, že populace značně stárne. Je to způsobeno jak přirozeným stárnutím, tak i vlivem migrace. Efekt stěhování v posledních letech posílil. Jaký má však stěhování a stárnutí populace dopad na mladší obyvatele, kteří se rozhodli v regionu zůstat? Na tuto otázku nelze dát jednoznačnou odpověď. Na jednu stranu může odchod populačně silných ročníků do důchodu zvýšit poptávku na pracovním trhu. Jak bude níže demonstrováno na základě rozhovorů s manažery místních firem, kteří vyjádřili

³² Dostupné na http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/casove_rady_regionalni.

velkou obavu ohledně nabídky kvalifikovaných pracovníků v budoucnosti, je ovšem otázkou, do jaké míry současná nabídka na pracovním trhu uspokojí specifickou potřebu místních firem. Vzhledem k dramaticky se snižujícímu počtu mladých lidí bude pro ekonomické přežití regionu klíčové, zda se podaří mladou generaci v maximální možné míře získat pro vzdělávání, ideálně s upřednostněním specifických oborů vyhledávaných ve městě.

Druhá část tabulky (bílé pozadí) obsahuje indikátory, které se přímo vztahují k pracovnímu trhu. Zajímavý trend, který bude zmíněn i v kapitole Zdraví, je pokles průměrné pracovní neschopnosti (od 8,1 dnů v roce 2000 na 3,6 dnů v roce 2013). Záleží asi na ideologickém přesvědčení čtenáře, zda upřednostní interpretaci, podle které se jedná o postupné „vyléčení se z pověstné socialistické pracovní morálky“, nebo spíše o indikátor, který svědčí o rostoucím tlaku na pracovníky, kteří se vzhledem k situaci na pracovním trhu stále více a více bojí o svá pracovní místa.

Tabulka 13: Vybrané ukazatele za okres Bruntál v letech 2000–2013 (výběr)

Indikátor	Měrná jednotka	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
Počet obyvatel ¹⁾ (stav k 31. 12.)	osoby	100.296	99.658	98.957	98.173	97.868	97.369	95.873	95.172
z toho ženy		50.950	50.620	50.267	49.754	49.673	49.386	48.584	48.182
Obyvatelé ve věku ¹⁾ (stav k 31. 12.)									
0–14	%	17,9	17,2	16,3	15,2	14,8	14,6	14,6	14,4
15–64	%	70,8	71,4	72,1	72,5	72,2	71,6	69,7	68,9
65 a více	%	11,2	11,4	11,7	12,3	13,0	13,8	15,8	16,7
Průměrný věk obyvatel ¹⁾ (stav k 31. 12.)	roky	36,8	37,6	38,3	39,1	39,7	40,3	41,1	41,5
Na 1 000 obyvatel ¹⁾									
přirozený přírůstek	‰	0,0	0,1	-0,2	-0,5	0,0	-0,1	-1,0	-2,7
přírůstek stěhováním	‰	-1,8	-3,3	-3,6	-3,2	-2,8	-2,6	-3,7	-4,7
celkový přírůstek	‰	-1,8	-3,3	-3,7	-3,8	-2,9	-2,7	-4,7	-7,3
Pracovní síla ¹⁾ (pramen: MPSV ČR)	osoby	45.543	52.570	50.941	50.970	50.250	48.585	49.135	

Uchazeči o zaměstnání ¹⁾ (stav k 31. 12.)	osoby	7.740	8.632	9.466	7.352	5.829	9.092	9.196	9.741
Ženy	.	.	4.149	4.657	3.941	3.083	4.340	4.403	4.573
se zdravotním postižením	.	.	1.529	1.821	1.728	1.480	1.485	1.257	1.153
dosažitelní	6.835	5.565	8.673	8.829	9.422
Míra registr. nezaměstnanosti ¹⁾ (stav k 31. 12.)	%
původní metodika	.	16,99	16,42	18,58
nová metodika	13,41	11,07	17,85	17,97	.
Podíl nezaměstnaných osob (na obyvatelstvu ve věku 15–64 let) (stav k 31. 12.)	%	.	.	.	9,60	7,88	12,45	13,09	14,33
Volná pracovní místa ¹⁾ (stav k 31. 12.)	místa	.	199	175	359	296	233	160	146
Uchazeči na 1 volné místo ¹⁾ (stav k 31. 12.)	.	.	43,4	54,1	20,5	19,7	39,0	57,5	66,7
Průměrná pracovní neschopnost	%	8,150	8,486	6,901	6,921	5,764	3,667	3,296	3,574
Příjemci důchodů celkem	osoby	24.808	25.419	26.213	26.882	27.682	28.000	28.380	28.155
z toho starobních ²⁾	.	11.712	11.697	12.077	12.532	13.418	15.600	16.932	16.980

S platností od 1. 1. 2007 se území okresu Bruntál týkala tato změna:

- do okr. Opava byla převedena obec Sosnová.

Data v letech 2000–2006 bez označení 1) nejsou na novou územní strukturu přepočtena.

1) přepočteno na územní strukturu k 1. 1. 2007

2) bez souběhu s vdovským či vdoveckým; od roku 2010 se invalidní důchod vyplácený ke dni dovršení věku 65 let mění na starobní důchod

4.2. Veřejně prospěšné práce a potenciál sociálního podnikání

Pro osoby s nízkou kvalifikací jsou šance na pracovním trhu velmi omezené. Podle vyjádření ÚP Bruntál to platí obzvláště pro mladé uchazeče bez praxe a starší ročníky. Velmi problematická je též situace osob se zdravotními potížemi a osob, které nejsou z důvodu péče o děti časově flexibilní. Dalším omezujícím faktorem je nízký příjem z nekvalifikované práce, kvůli kterému se lidem často nevyplatí jezdit za prací větší vzdálenosti.

Uvedené faktory vysvětlují, proč je ve Vrbně **velký zájem o veřejně prospěšné práce**, které organizuje z prostředků Úřadu práce zejména Městský úřad a Technické služby města. Z pohledu pracovníků kompenzuje nízkou mzdu (minimální mzda, to znamená od 1.1.2015 9200 Kč) možnost pracovat bez dojíždění ve standardní pracovní době. Město navíc poskytuje pro zvýšení atraktivity práce zásluhové odměny nad rámec minimální mzdy. Pro město je využití VPP cestou, jak zlepšit úklid veřejného prostranství a snížit náklady na údržbu veřejných budov a prostorů.

Ředitel Technických služeb nastínil v rozhovoru s výzkumným týmem své **nápady na rozšíření využití obtížně zaměstnatelných osob**. Uvažuje primárně o třídění odpadu, úklidu a údržbě zeleně. Výzkumníci se dotazovali i dalších zaměstnavatelů na jejich pohled na potenciál podporovaného zaměstnávání a sociálního podnikání, ať už v jejich odboru podnikání, či všeobecně ve městě. Vzhledem k tomu, že většina dotazovaných zaměstnavatelů funguje v oblastech s vysokými kvalifikačními nároky, neviděli tito respondenti možnost se podílet na tomto rozvoji přímo. Vyjádřili se ale kladně ohledně možnosti spolupráce v subdodavatelském postavení (např. úklidové služby). Dále potvrdili zmíněný potenciál pro vytvoření práce v oblasti třídění odpadu a recyklace či zemědělství, městských bytů, zeleně a služeb v turistickém ruchu (včetně podpory vzniku živností v této oblasti).

4.3. Vrbenský trh práce a podmínky pro podnikání z pohledů zaměstnavatelů

Hlavními zaměstnavateli ve městě jsou firma Husquarna, obec (městský úřad, Technické služby a místní vzdělávací instituce - základní škola, dvě mateřské školy, Střecha, knihovna, Domov pro seniory, atp.) a dále další firmy, které se převážně zabývají výrobou plastových hmot IPG, ATQ, Paňák Plasty, a dále PLZ (Pradědský lesní závod), Odetka, Kamenský, Klíč a několik dalších firem. V městě je množství drobných živnostníků provozujících obchody či servisní

služby.

Platové rozmezí je značné, pohybuje se mezi 20-25 tisíci korun hrubé měsíční mzdy, u požadovaných a nedostatkových profesí i výrazně více (ve významných technologicky vyspělých místních firmách) a až po minimální mzdu. Nejnižší hodnocení jsou jednoznačně zaměstnanci obchodů, kde se mzda pohybuje mezi minimální mzdou (místní supermarkety³³, někteří živnostníci) až 11 tisíci korun, ve výjimečných případech však až 15 tisíci brutto. Další skupinou nízkopříjmových obyvatel jsou někteří zaměstnanci Pradědského lesního závodu a pracovníci a pracovnice v sociálních službách.

Smluvní podmínky ve vybraných výrobních firmách se zdají být ve srovnání se situací v regionu převážně dobré až nadprůměrné (např. z celkových 500 zaměstnanců závodů Husquarny ve Vrbně má cca 450 zaměstnanců smlouvu na dobu neurčitou³⁴).

Jako počáteční impuls pro podnikání ve městě byly respondenty z řad zaměstnavatelů uváděny dva aspekty: tradice průmyslu ve městě a s ní spojený předpokládaný trvalý dostatek potřebných kvalifikací a na straně druhé i lokální patriotismus (na sudetské město překvapivě silný) a vztah k okolní přírodě ve spojení s rekreačními aktivitami. Rozvoj podnikání naopak podle nich brzdí nedostatek ploch k podnikání: rigidní přístup vedení k územnímu plánu a nedostatečné úsilí vedení města vyřešit patovou situaci s brownfieldem po bývalém dřevokombinátu. Dále jako důvody, které komplikují podnikání, zazněly také potíže získat kvalifikovanou pracovní sílu s vysokou motivací k práci.

Druhou stranou pomyslné mince v otázkách finančního ohodnocení je překvapivá přetrvávající nabídka dobře placených pracovních míst pro kvalifikovanou a vysoce kvalifikovanou pracovní sílu. Jedná se zejména o místa v technických profesích ve výrobě plastů a plastových produktů (např. nástrojáři, konstruktéři), ale i jednotlivé pozice s jinou specializací, které však k průmyslu též patří (např. průmyslový ekolog), místa se znalostí jazyků, finančního managementu a manažerskými schopnostmi, apod. Zástupci větších firem projeví obavu ohledně budoucnosti nabídky kvalifikované pracovní síly, neboť zatím čerpají do značné míry z lidských zdrojů, které byly ještě vyškoleny a získaly praxi v socialistických podnicích, popřípadě v 90. letech, během transformace těchto podniků do soukromých firem. V nejbližších čtyřech letech bude třeba obměnit jen v průmyslových firmách nejméně 50-60 osob dnes v předdůchodovém věku a respondenti uvedli obavu, že nebude odkud čerpat kvalifikovanou sílu. Platové podmínky v těchto firmách jsou na úrovni republikového průměru či výše, u

³³ Podle interních informací z jiného regionu ČR platy v Pennymarketu zůstaly posledních více než 10 let nezvýšeny. Většina zaměstnanců pracuje na snížený úvazek, nicméně objem a reálný čas práce odpovídá celému úvazku. Podmínky v Albertu jsou hodnoceny zaměstnanci ovšem ještě hůře.

³⁴ Tuto informaci potvrdil i respondent z odborových svazů firmy. Tvrzení některých respondentů, že tato firma zaměstnává převážně sezónně, se zřejmě vztahuje spíše k jejich montovně v Bruntálu, kde se počet zaměstnanců pohybuje mezi 90-250.

vyhledávaných a nedostatkových profesí dochází z důvodu nedostatku kvalifikované pracovní síly ve městě nezřídka k přeplácení těchto osob. Z pohledů vysoce kvalifikovaných osob však Vrbno kvůli své velikosti a periferní poloze není vnímáno jako atraktivní místo pro přestěhování. Vzhledem k technologicky náročnému profilu části místních firem se jedná o důležitý problém, který znevýhodňuje lokalitu Vrbno v konkurenci s většími aglomeracemi a může omezit růst stávajících firem a zabránit vzniku nových.

Obavy o budoucí nabídku pracovní síly se bohužel nevztahují pouze na špičkové experty, ale všeobecně na dobře vzdělané a k práci motivované zaměstnance. Předpokládanou reakci v podobě masivního zájmu místní mládeže o nadprůměrně placené momentálně nedostatkové profese firmy neregistrují.³⁵ Nespokojenost s úrovní získané kvalifikace absolventů a motivace uchazečů o zaměstnání se objevila též na druhé straně spektra (z pohledu finančního ohodnocení). Respondentka z řad zaměstnanců Domova pro seniory poukázala na snižující se úroveň kvalifikace a velmi nízký zájem o práci uchazečů o zaměstnání v tomto zařízení. Jak již bylo zmíněno, platové podmínky v tomto sektoru jsou velmi neuspokojivé, což spolu s velkou náročností této profese činí toto zaměstnání dlouhodobě neatraktivní a způsobuje značnou fluktuaci zaměstnanců. Podle respondentky je obor ošetrovatelka „odpadovým“ oborem³⁶, který navštěvují jen ti, co se jinač nedostali. O obor převážně neprojevují zájem již během studia, a demotivace obvykle vrcholí těsně po nástupu do zaměstnání. Dřívější snahy ÚP získávat ošetrovatele rekvalifikačními kurzy (kurz je již zrušen) hodnotí jako velmi neúspěšné z důvodu nízkého počtu hodin kurzu a zejména praxe (praxe činila pouhých 6 hodin z 150hodinové dotace) i extrémně nízké motivace účastníků těchto kurzů k této práci.

5. Vývoj dávek

Situace týkající se dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi ve Vrbně pod Pradědem je ovlivněna celkovým nastavením sociálního systému. Obecným problémem, který negativně dopadá na koncové uživatele, je především **celková nepřehlednost celého systému**. Dle vyjádření pracovníka ÚP jsou klienti často neinformovaní ohledně možností, které jim sociální systém skýtá, a i přes snahu pracovníků ÚP o asistenci je zjevné, že někteří klienti vůbec nechápou důležité zákonitosti,³⁷ které se týkají např. dávky, na kterou mají nárok. Takto je možné, že někteří klienti zbytečně nepobírají některou z dávek, na

³⁵ Jakkoli výsledky mapování jednoho ročníku v kapitole Vzdělávání tento pohled úplně nepotvrzují.

³⁶ Jiní respondenti výzkumníkům sdělili, že obor ošetrovatelka navštěvují převážně absolventky praktických škol

³⁷ Příkladem může být např. koncepce provázanosti příspěvku na bydlení (v rámci SSP) a příspěvku na živobytí (v rámci HN). Klienti často mají za to, že když ÚP pošle zvlášť příspěvek na bydlení a zvlášť příspěvek na živobytí tak, že první částku mají utratit za bydlení a PnŽ projít. Přitom ale na bydlení je určena i část příspěvku na živobytí. Pokud konstrukci dávek lidé nechápou, tak se diví, že jim dávky nestačí na život a že kupí dluhy i při životě na dávkách.

kteřou mají nárok, což je další argument pro posílení asistenčních a poradenských služeb.

Dalším problematickým okruhem jsou i **dopady tzv. Drábkovy reformy**. Oddělení sociálních odborů, které se mají věnovat sociální práci, a úřadů práce, které „sedí na penězích“, vede k tomu, že klienty zajímá jen ta složka systému, ze které plynou dávky (ÚP), a tím pádem s nimi často nikdo systematicky nepracuje.³⁸ Záleží pak na konkrétním sociálním odboru, jak pojme svou práci a přitáhne klienty. V případě Vrba se jeví práce sociálního úseku s klienty v dávkové oblasti jako relativně účinná. Z pohledu ÚP je spolupráce v oblasti dávek bezproblémová, byť jsou obě tyto instituce limitovány všemi zde zmíněnými strukturálními problémy systému, které ztěžují podchycení co největšího počtu potenciálních příjemců dávek a efektivní sociální práci s nimi. Pracovníci ÚP hodnotí kladně **snahu města o práci s různými ohroženými skupinami**. Konkrétně např. v případě návratu osob z výkonu trestu odnětí svobody město velmi agilně vyřizuje dávky mimořádné okamžité pomoci. Aktuálně probíhají jednání zástupců ÚP, soc. úseku na MěÚ a OSPODu ohledně možnosti kombinovaného vyplácení některých dávek.

Dalším problémem, který podle názoru pracovníků ÚP často dopadá na jejich klienty z Vrba, je **možnost, aby za osobu v hmotné nouzi byl považován člověk, který pracuje na DPP**, která byla zavedena novelou zákona v hmotné nouzi. Klienti takto vykazují minimální částky, např. DPP na 200 Kč měsíčně. Dle odhadu pracovníka ÚP většina z nich má nějaké příjmy načerno.³⁹ Není ale v silách ÚP toto dokázat, a to ani s přispěním Inspektorátu práce. DPP je takto využívána jako cesta zpět do evidence uchazečů o zaměstnání pro osoby, které byly z evidence sankčně vyřazeny (a tím ztratily nárok na dávky v hmotné nouzi).

Přestože ÚP hodnotí spolupráci s vrbenským úsekem sociální práce pozitivně, dopadá na tuto spolupráci další systémové omezení. V programu OKsystem je efektivním nástrojem spolupráce obce a ÚP tzv. **Standardizovaný záznam sociálního pracovníka (SZ)**, který vede obec a sdílí jej s pracovníky ÚP. Pro ÚP slouží záznamy v SZ do značné míry jako substitute práce v terénu, kterou sociální pracovníci ÚP de facto nemají kapacitu provádět vlivem drtivého dopadu reformy.⁴⁰ Problémem ale je, že SZ je konstruován tak, že přístup k záznamům je vyhrazen sociálním pracovníkům, ať už z obecních/krajských úřadů či z ÚP. To se ale jeví jako zcela nepraktické opatření – sociální pracovník je většinou v terénu, přitom do záznamu naopak nejčastěji potřebují nahlížet referenti ÚP, ke kterým klienti chodí. Toto významně limituje spolupráci ÚP a úseku sociální práce

³⁸ Snahou o větší zapojení sociálních odborů je novela zákona o pomoci v hmotné nouzi účinná od 1.1.2015. Obecní úřady mají podle novely potvrzovat žadatelům o doplatek na bydlení, že se opravdu snažili získat byt a nedohodli se s prvním majitelem ubytovny.

³⁹ Tento odhad ale nepotvrzují odpovědi respondentů – jen v jednom případě hovořil respondent o brigádě v lese, kde se vyplácelo „na ruku“. Ve zbylých případech uváděli respondenti, že ve Vrbně není práce, a to jak oficiální, tak „načerno“.

⁴⁰ Dle pracovníka ÚP byla schopnost kontrolní a další činnosti ÚP v terénu vlivem dopadů Drábkových reformy omezena na minimum. Situace se mírně zlepšila na podzim r. 2014.

Městského úřadu ve Vrbně. Částečně funguje přes sociálního pracovníka ÚP, ale ten nemá kapacitu řešit vše. Pro referenty tak zůstává množství důležitých informací o klientech skrytých.

Specifickým problémem v oblasti vyplácení dávek obyvatelům Vrbna je to, že se na Vrbno vztahuje příliš **vysoký normativ, upravující výpočet dávek na bydlení** (příspěvek na bydlení - SPP, doplatek na bydlení - HN). Např. pro jednu osobu je to 4.809,- Kč/ měsíc, pro čtyřčlennou domácnost 12.636,- Kč/ měsíc⁴¹. Běžné ceny bydlení jsou ve Vrbně nižší, ale z důvodů „obchodování s chudobou“ pak někteří podnikatelé nastaví uměle ceny bydlení tak, aby prostřednictvím nájemníků/ ubytovaných získali celý normativ.

Provozovatele ubytoven ve Vrbně a jejich cenovou politiku hodnotí zástupci ÚP jako celkem korektní. Z tohoto důvodu ÚP proplácí dávky na bydlení v ubytovně v rámci režimu „případ hodný zvláštního zřetele.“ V jiných obcích (např. Bruntál) ubytování na ubytovně ÚP neproplácí, protože (na rozdíl od Vrbna) na místním trhu bydlení existují pro osoby v hmotné nouzi i jiné možnosti.

Co se týče výplaty dávek mimořádné okamžité pomoci, ve Vrbně se objevují platby za mimoškolní činnost dětí (kroužky) a také **platby za dojíždění na střední školu.** Vrbno nevychází dobře ze srovnání s ostatními obcemi na Bruntálsku – je to velké sídlo bez SŠ a spojení s okolím je špatné. V tomto případě se jedná o využití dávky na „odůvodněné náklady vzniklé v souvislosti se vzděláváním a zájmovou činností nezaopatřených dětí“, která je však pracovníky ÚP interpretována jako „na hranic i“ a není podle nich určena pro dlouhodobé využívání.⁴² Dle pracovníků ÚP se v případě Vrbna **zrušení příspěvku na dopravu velmi negativně odrazilo na schopnosti rodin posílat děti na střední školu.** V případě Vrbna je pak obtížná i praktická stránka vyplácení – ideální metodou vyplácení by bylo proplacení měsíční jízdenky. V případě Vrbna existují tři různí dopravci, takže měsíční jízdenku po žácích/ studentech nelze vyžadovat. Řešením je vyplacení dávky v hotovosti a posléze vyúčtování lístek po lístku.

Pro ÚP je problémem **u rodin, které nepošílají děti na SŠ z finančních důvodů, jejich špatná zachytitelnost.** Od té doby, co byl zrušen příspěvek na dopravu, mají rodiny pocit, že získat nějaký příspěvek pro tyto účely je beznadějný. Takto dítě často zbytečně sedí doma. Někdy se na tuto situaci přijde tehdy, když se dítě jde registrovat do evidence nezaměstnaných, ale to už bývá

⁴¹ Pro rok 2015 se normativy pohybují od 4.730,- Kč/ měsíc pro jednu osobu po 12.430,- Kč pro čtyř- a vícečlennou domácnost.

⁴² Zákon o pomoci v hmotné nouzi (č. 111/2006 Sb., v platném znění) označuje v § 2 odst. 5c/ za osobu s nárokem na dávku mimořádné okamžité pomoci též osobu, „která nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláváním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí.“ Je však na interpretaci každého ÚP, zda lze tuto dávku využívat 4 roky na dojíždění na SŠ.

pozdě na změnu. V tomto bodě lze opět konstatovat, že situace by mohla být zlepšena posílením sociálních služeb.

MOP také slouží k pořízení vybavení pro studium na SŠ. Často se takto pořizují například kadeřnické kufříky pro žáky SOŠ, obor kadeřník, které mohou stát až 3.500,- Kč.

Níže uvedené tabulky a grafy popisují vývoj dávek v obou kolejiích sociálního systému. Bohužel nebyla k dispozici podrobná data před začátkem roku 2014 z důvodu technických kapacit ÚP. Starší data týkající se vyplácení dávek v hmotné nouzi jsou k dispozici do roku 2011 (viz tabulka 14). Z tabulky je zřejmý nárůst měsíčního počtu vyplacených dvou nejpočetnějších dávek – příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení – mezi roky 2011 a 2014. Mírný pokles u MOP může být daný rozdílnou metodologií výpočtu.⁴³ Počet vyplacených dávek MOP vede k zamyšlení, zda dávka, o které se sami pracovníci ÚP vyjadřují v tom smyslu, že může pomoci potřebným případům (viz dojíždění dětí na školy), je skutečně využívána ve svém plném potenciálu.

Tabulka 14: Průměrný měsíční počet vyplacených dávek v hmotné nouzi – roky 2010, 2011 a 2014

	2010	2011	2014
Příspěvek na živobytí	166	115	201
Doplatek na bydlení	48	35	97
Mimořádná okamžitá pomoc	7	7	4

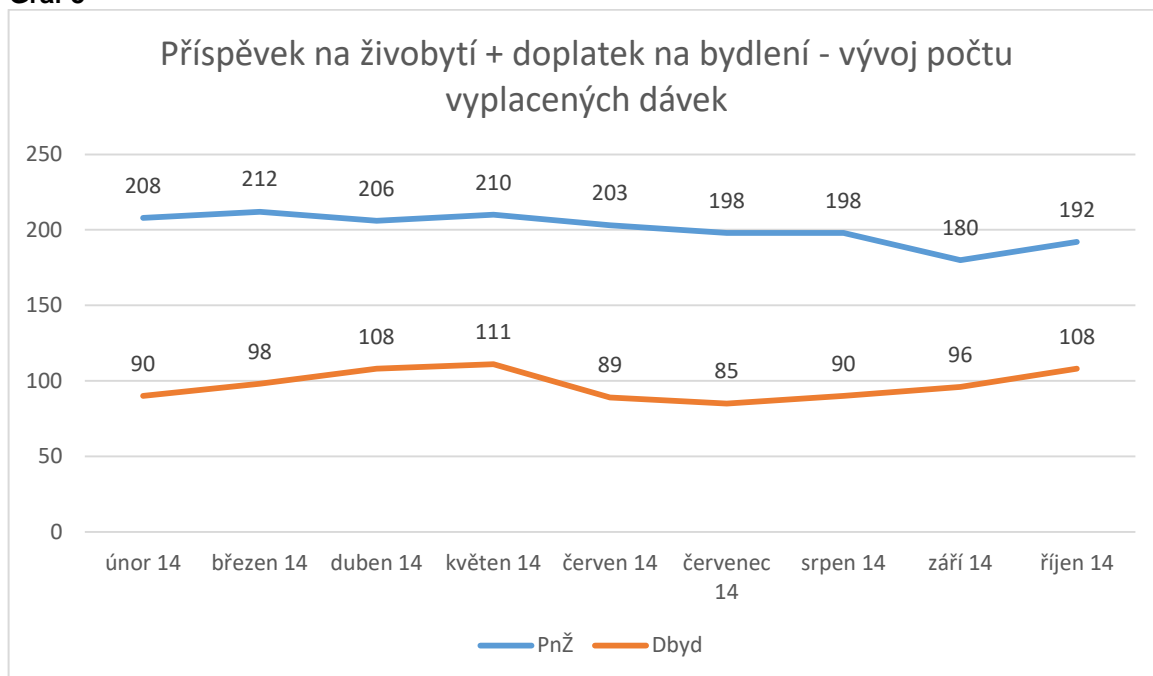
Zdroj: ÚP⁴⁴

Co se týče podrobných dat za rok 2014 (přehled po měsících – viz graf 5), vypovídají o poměrně stabilním počtu vyplacených dávek jak v systému státní sociální podpory, tak v systému hmotné nouze. Jedinou dávkou, u které mírně narostl jak počet vyplacených dávek, tak jejich objem, je doplatek na bydlení. Vzhledem k nedostatku dat lze o příčinách tohoto jevu pouze spekulovat. To, že počet ostatních dávek mimo doplatek na bydlení mírně klesá, by nasvědčovalo tomu, že nárůst u doplatku na bydlení může být projevem rozšířeného „obchodování s chudobou“, tak jak bývá obecně nazýváno zneužívání této dávky. Na druhou stranu nelze vyloučit ani to, že za nárůstem stojí vyšší počet osob, které se dostaly do tíživé situace v oblasti bydlení.

⁴³ Do vyplacených dávek byly zahrnuté pouze dávky, které v daném měsíci žadateli náležely a byly skutečně vyplaceny.

⁴⁴ Metodologie výpočtu dat za rok 2014 se může lišit od dat za roky 2010 a 2011.

Graf 5

Zdroj: ÚP

Tabulka 15: počty a výše vyplacených dávek v hmotné nouzi

	PnŽ		Dbyd		MopZ		MopU		MopV		MopN		MopS	
	Počet	Suma	Počet	Suma	Počet	Suma	Počet	Suma	Počet	Suma	Počet	Suma	Počet	Suma
únor 14	208	811945	90	284451	0	0	0	0	1	1449	0	0	0	0
březen 14	212	826473	98	305562	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
duben 14	206	796296	108	315202	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
květen 14	210	802708	111	339521	1	2200	0	0	0	0	0	0	0	0
červen 14	203	765673	89	309116	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
červenec 14	198	762066	85	284166	1	2200	0	0	0	0	0	0	0	0
srpen 14	198	754144	90	306011	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
září 14	180	716877	96	320770	0	0	0	0	1	623	0	0	0	0
říjen 14	192	734701	108	355625	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: ÚP

Vysvětlivky:

PnŽ – příspěvek na živobytí

Dbyd – doplatek na bydlení

MopZ – vážná újma na zdraví

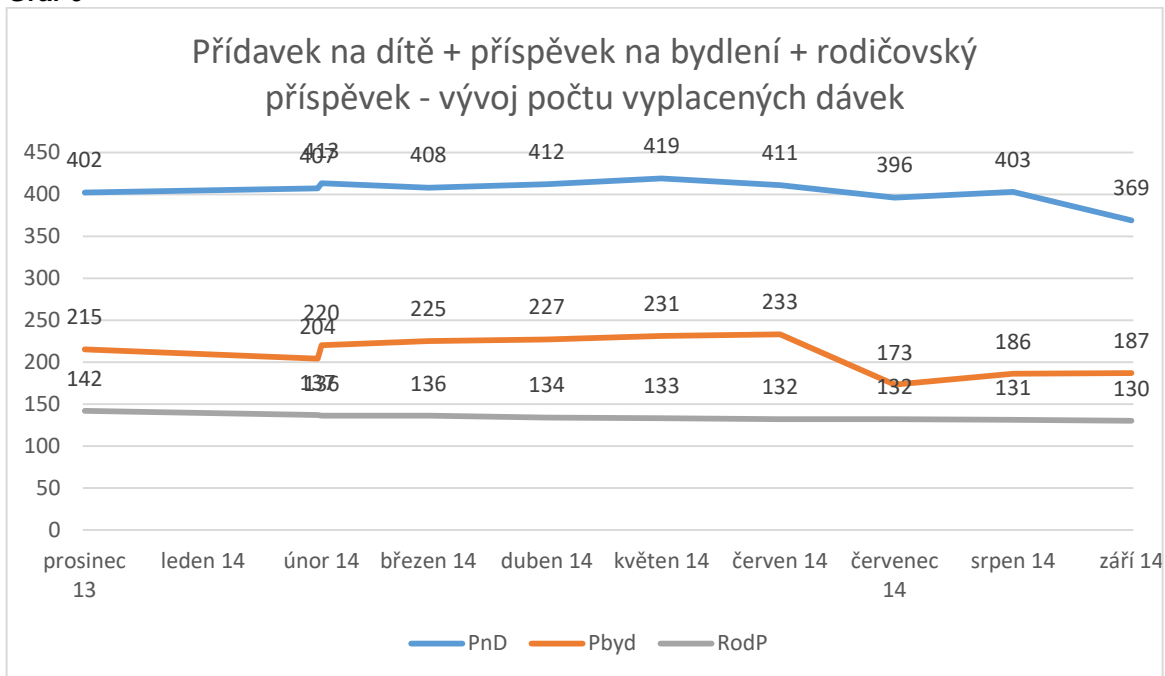
MopU – mimořádná událost

MopV – jednorázový výdaj

MopN – nezbytný výdaj

MopS – sociální vyloučení

Graf 6

Zdroj: ÚP

Tabulka 16: počty a výše vyplacených dávek státní sociální podpory

	PnD		Pbyd		RodP	
	Počet	Suma celkem	Počet	Suma celkem	Počet	Suma celkem
prosinec 13	402	245350	215	591592	142	900067
leden 14	407	246050	204	556397	137	855398
únor 14	413	25000	220	598670	136	841233
březen 14	408	249300	225	605344	136	850262
duben 14	412	248500	227	626013	134	831498
květen 14	419	252470	231	642209	133	808014
červen 14	411	249320	233	648477	132	802590
červenec 14	396	247960	173	388896	132	799637
srpen 14	403	252770	186	419042	131	792284
září 14	369	229800	187	424319	130	767824

Zdroj: ÚP

Vysvětlivky:

PnD - přídavek na dítě

Pbyd – příspěvek na bydlení

RodP – rodičovský příspěvek

6. Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci

Ve Vrbně pod Pradědem nabízí 5 poskytovatelů sociální služby ve smyslu zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (viz tabulka). Jen jeden poskytovatel sociálních služeb – Domov pro seniory Vrbno, p. o., - má na území Vrbna sídlo. Ostatní poskytovatelé sídlí v Bruntálu či Krnově. Z takto rozloženého geografického zastoupení poskytovatelů vyplývají rizika týkající se dostupnosti služeb pro uživatele.

Tabulka – sociální služby poskytované ve Vrbně pod Pradědem

Sociální služby		
Sociální péče	Sociální prevence	Sociální poradenství
Domov pro seniory Vrbno, p.o. Help-in, o.p.s. Bruntál Sagapo, o.s.	Slezská diakonie OPEN HOUSE o. p. s. Help-in, o.p.s. Bruntál	Centrum pro zdravotně postižené MSK, o. s. Help-in, o.p.s. Bruntál

6.1. Sociální služby a senioři

Je příznačné, že obě služby sociální péče poskytované ve Vrbně jsou zaměřené na skupinu seniorů. Pojem senior není v zákoně o sociálních službách definován, ale v návazných dokumentech jsou senioři vymezeni věkovou hranicí 65 let. Tato skupina je velkým příjemcem sociálních služeb různého druhu, což souvisí s její velkou heterogeností. Ve Vrbně ale jiné služby, než služby sociální péče a do jisté míry sociální poradenství, nejsou pro seniory k dispozici.

Dle odhadů⁴⁵ je počet seniorů ve Vrbně cca 782. Sečteme-li kapacitu obou služeb sociální péče (cca 80 + 80) a vezmeme-li v úvahu demografický vývoj, dojdeme k tomu, že **kapacita služeb sociální péče je nedostačující**⁴⁶ a situace se bude dále zhoršovat. Významným nedostatkem je také **absence dalších typů sociálních služeb**. Senioři by mohli využívat např. centra denních služeb, domovy pro osoby se zdravotním postižením, odlehčovací služby, osobní asistence, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, atd. Samozřejmě je možné poskytnout této skupině i návazné služby mimo systém registrovaných služeb – například rozvinout systém asistentů sociální péče.

Při úvahách o všech typech služeb či jiné podpory je třeba mít na zřeteli, že senioři jsou kategorií, která je kvůli mnoha faktorům (pokles životní úrovně, snížení sociálních kontaktů, psychické změny, aj.) a priori ohrožená sociálním vyloučením.

⁴⁵ Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje (2012).

⁴⁶ Strategie komunitně vedeného místního rozvoje MAS Hrubý Jeseník na období 2014 – 2020 (2014).

6.2. Domov pro seniory Vrbno pod Pradědem

Domov pro seniory, který je umístěn v Mnichově, je příspěvkovou organizací města. Jedná se o ubytovací zařízení pro osoby se sníženou soběstačností se stupněm závislosti 3-4 od 60 let. Kapacita tohoto zařízení je 76 klientů. Zařízení je plně vytíženo a má čekací list. O přijetí do zařízení je rozhodováno na základě míry potřebnosti klienta, jeho důkladné sociální anamnéze a analýze jeho stavu. Nezřídká jsou klienti přijímáni po dlouhé hospitalizaci, např. po mozkové příhodě.

Pobyt v tomto zařízení je zpoplatněn, nejvyšší úhrada za lůžko je nicméně nižší než maximální cena dle prováděcí vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., z důvodu socioekonomické situace v regionu. Pracovnice Domova potvrdila **vzrůstající problémy s platební neschopností klientů**. Nepříznivá finanční situace ale není překážkou k využívání služby.⁴⁷ Domov neodmítá ani osoby závislé na alkoholu, pokud svou závislost zvládají a neobtěžují ostatní.⁴⁸ Problémy klientů Domova s dluhy nejsou vždy způsobené jejich vlastním nezodpovědným chováním. Jak pracovnice Domova, tak pracovníci organizace Help-in uvedli, že **přibývá situací, kdy si rodiny cíleně půjčují na jméno seniora**. Praktické zkušenosti s exekucemi ukázaly rodinám, že seniora lze „odložit“ do Domova, jelikož na platby za ubytování a služby exekutor „nedosáhne“. Nejen z tohoto pracovnice Domova vyvozuje, že se situace této skupiny dále zdramatizuje. V souvislosti s demografickým vývojem také očekává nárůst bezdomovectví, které postihne kategorie osob, které směřují do důchodu v současné době, přičemž jsou často již zatíženy dluhy a dalšími patologickými faktory. Zde opět vyvstává jako problematická **absence dalších typů sociálních služeb a jiných opatření, které by tyto trendy předjímaly a řešily (azylový dům, sociální byty, atd.)**.

Podle pracovnice Domova pro seniory by bylo také potřeba posílit pro **seniory aktivizační činnosti mimo zařízení**, aby neupadli do letargie a neztráceli zcela kontakt se světem. Samotný Domov pro seniory aktivizační aktivity nabízí, ale často bez odezvy. Kromě obecného slabého místa těchto aktivit, které jsou někdy nastavené tak, že se nepřibližují realitě seniorů, je problémem i to, že klienti byli začasť pasivní již před přesunem do Domova.⁴⁹ V tomto ohledu jak pracovnice Domova, tak i respondenti z řad seniorů pobývajících mimo Domov **pozitivně hodnotili mikrobus nabízející dopravu po městě**⁵⁰ na základě předchozí objednávky, který v rámci pilotního projektu provozuje město. V rámci Domova pro seniory je tato služba inzerována, stejně tak díky pečovatelské službě bylo o této možnosti větší povědomí v Domě s pečovatelskou službou, bohužel mimo

⁴⁷ Viz kapitola Zadlužení.

⁴⁸ Kromě zaměstnankyně zařízení potvrzeno ještě dalšími dvěma respondenty.

⁴⁹ Zatímco náplň aktivizačních činností nebyla předmětem výzkumu, celkovou pasivitu seniorů, včetně těch, kteří nejsou klienty Domova, potvrdila pracovnice Domova.

⁵⁰ Za paušální cenu 12,- Kč za jízdu

tyto instituce o ní respondenti často nevěděli.⁵¹

6.3. Dům s pečovatelskou službou Vrbno pod Pradědem

Jedná se o komplex dvou domů v majetku města na ulici Husova 626 a Husova 627, ve kterých je poskytováno bydlení seniorům se sníženou soběstačností. Pečovatelská služba, kterou zde poskytuje Help-in, o.p.s., spočívá ve výpomoci seniorům v domácnosti a s hygienou, nákupem, návštěvou úřadů, dovozem obědů a dalších drobných úkonech, které jsou zpoplatněny podle ceníku stanoveného v souladu s vyhláškou MPSV.

Kapacita DPS je 18 bytových jednotek ve dvou domech. Bydlení je poskytováno jednotlivcům i partnerským dvojicím na základě nájemní smlouvy uzavřené s městem. Byty jsou zařazené do kategorie bytů zvláštního určení. Byty jsou přidělovány zájemcům podle pořadníku, který je sestavován na základě data přijetí žádosti.⁵² Existuje možnost uzavření smlouvy o nájmu mimo pořadí seznamu žadatelů v případě mimořádných situací a závažných sociálních důvodů, na základě doporučení sociálního pracovníka a po předchozím projednání a schválení Radou města.

Respondenti z DPS by **uvítali zlepšení prostředí DPS i poskytovaných služeb.**⁵³ Jednou oblastí, kterou v tomto smyslu zmiňovali, byla kvalita a cena služeb i jídla. Jako další problematický okruh pak vystupovaly vztahy v domě a fungování DPS jako celku – respondenti pociťují na jedné straně anonymitu, chladné vztahy mezi nájemníky a sociální izolace.⁵⁴ Na druhé straně bylo za problém označováno i to, že v DPS neexistují místa, která by zaručovala jisté soukromí pro osoby či skupinky, které se nechtějí zdržovat na velké terase či domovní chodbě, které jsou za stávajících podmínek de facto jedinými společnými prostory, které je možné využít pro tyto účely. S touto kritikou souvisí i nespokojenost s architektonicko-konstrukčním řešením domu, který není příliš uzpůsoben pobytu ne zcela soběstačných seniorů. Velkým problémem jsou například tenké zdi, které špatně izolují hluk, což je pro osoby, které se vešměs celý den zdržují v bytě, nepříjemné. Respondenti také ukazovali nevhodná interiérová řešení (vysoké kuchyňské skříňky v situaci, kdy obyvateli jsou senioři malého vzrůstu s fyzickými handicap). Tyto postřehy by mohly být **vodítkem při případném rozvoji podpůrných služeb v bydlení.**

⁵¹ Na webových stránkách města není informace o této dopravě k nalezení.

⁵² Pravidla pro přidělování bytů v Domově s pečovatelskou službou, schválená Radou města, účinná od 1.4.2012.

⁵³ Je nutné uvést, že šlo o dva respondenty, takže vzorek není příliš reprezentativní.

⁵⁴ Objekt má kupříkladu společenskou místnost, ale pro seniory zde ubytované je uzavřena. Nikdo z respondentů v domě neregistroval příležitost či pozvánku se tam sejít. Místnost je využívána Klubem Klubičko (každý čtvrtek odpoledne) a údajně též Sdružením zdravotně postižených občanů Vrbenska, ale nikoli obyvateli DPS.

Co se služeb týče, jistým doplňkem pečovatelské služby, která má omezení plynoucí ze zákonem vymezené podoby tohoto typu sociální služby (časové omezení, druhy úkonů, atp.), jsou služby organizace ADRA.⁵⁵ Podle respondentů je její výhodou lidsky velmi vstřícný přístup.

Jakkoli je výše uvedená kritika možná jen výsečí pestřejších názorů obyvatel DPS, rozhodně naznačuje, že by bylo zapotřebí hlouběji se zabývat situací v DPS a názory jeho obyvatel na poskytované služby. Také se nabízí úvaha, že leckterým klientům DPS by –soudě podle kritizovaných skutečností – více vyhovovalo vlastní bydlení se zajištěním podpůrných služeb.

Když respondenti z řad institucí i samotní senioři hodnotili kvalitu a dostupnost služeb pro tuto skupinu obyvatel, objevovaly se zejména výhrady k nedostatečnému spektru služeb pro seniory či možností vyžití. Hlavní formou **chybějících sociálních služeb jsou terénní služby, jako např. asistenční služby, sociálně aktivizační služby pro seniory či odlehčovací služby. Z chybějících služeb zdravotnického rázu byl zmiňován domácí hospic.**

Pracovníci relevantních institucí vyjádřili obavu, že senioři mnohdy mají **nereálné představy o ceně uvedených služeb**. Často vyžadují, aby se sociální služby nehradily. Přestože senioři závislí na péči jiných osob mají nárok na příspěvek na péči, pracovníci Domova pro seniory i Help-inu shodně uváděli, že v některých případech není využit v souladu se svým účelem – ať už kvůli nepochopení systému samotným seniorem nebo z důvodu zneužití jeho rodinou.

Jako **chybějící** nebyvaly uváděny jen sociální služby ve smyslu zákona o sociálních službách, ale i **sociální aktivity v širším slova smyslu**. Ve Vrbně sice existují spolky, které se zaměřují na seniory,⁵⁶ ale někdy jsou příliš úzce profilované. Respondenti proto uváděli, že by uvítali místo společného formálního či neformálního setkávání, které by bylo otevřené široké veřejnosti. Často byl zmiňován problém s dostupností, resp. nízkou diverzitou možností stravování pro seniory.⁵⁷ Padl proto i návrh na vyřešení obou problémů zároveň v podobě jakési komunitní restaurace, vývařovny či kavárny.

Vedle vyjmenovaných sociálních služeb je ve Vrbně v rámci projektu Moravskoslezského kraje a bruntálské organizace Sagapo o.s. a též v rámci

⁵⁵ Vedle pečovatelské služby (v rámci kterých jedna klientka například dostala zdarma do užívání elektrický vozík, ADRA nabízí i pomoc s managementem rodinných rozpočtů, čímž se blíží ke službě dluhového poradenství. ADRA se Vrbně angažuje ještě v jiných oblastech - přednášky ve Střeše, bohoslužby, tzv. Klub zdraví, humanitární sbírky. Nově otevřela ve Vrbně humanitární šatník, nabízející zdarma ošacení potřebným.

⁵⁶ Zajímavým propojením seniorského elementu s realitou podniku, ve kterém před odchodem do důchodu pracovali, je Rada seniorů v rámci Základní organizace Odborového svazu ve firmě Husqarna. Klasičtější spolkem je například Levicový klub žen.

⁵⁷ Pro ty, kdo nechtějí využívat donášku pečovatelské služby, zbývá komerční nabídka restaurací. Donáška pečovatelské služby funguje i o víkendu, klienti jsou však přesvědčeni, že je omezená na pracovní dny (jak nejen klienti informovali, např. kastrůlky jsou o víkendu položené za dveřmi, jídlo zemřelé klientky zůstalo přes víkend též za dveřmi.)

transformace zámku Jindřichov dokončována výstavba Domova pro osoby se zdravotním postižením. Jedná se o pobytovou sociální službu pro osoby s nejvyšší mírou podpory, kapacita 18 osob.

6.4. Sociální služby a děti a mládež

Pro tuto skupinu populace jsou ve Vrbně k dispozici zejména služby sociální prevence v podobě poradny rané péče Slezské diakonie⁵⁸, sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, které zajišťuje Help-in, a terénní program zajišťovaný organizací OPEN HOUSE Bruntál. Pro skupinu dětí a mládeže ohrožené sociálním vyloučením jsou významné především poslední dvě uvedené služby a především místní, městem zřízené a provozované zařízení z kategorie návazných služeb Klub Kotlík.

6.5. Klub Kotlík – Centrum volného času pro děti a mládež

Klub představuje zachytý bod pro děti a mládež z rodin ohrožených sociálním vyloučením a problematických rodinných poměrů, ovšem přichází sem pravidelně zejména děti ze standardních a/či nízkopříjmových rodin hlavně z blízkého okolí. Klub Kotlík se svou formou blíží nízkoprahovému klubu, není však registrovanou sociální službou. Tato „**nesvázanost pravidly**“ má svoje kladné stránky – např. možnost, aby do klubu docházely i děti mladší 6 let (pro ty nízkoprahová zařízení ve smyslu zákona o sociálních službách nejsou určena). Na druhou stranu by **formalizace klubu mohla pomoci např. při shánění financí**. V současné podobě je zcela odkázán na městské finance.⁵⁹ Město zaměstnává dva koordinátory a zajišťuje provoz klubu.

Klub je otevřen bez výjimky všem⁶⁰. Na základě rozhovorů s vedoucími klubu a jeho návštěvníky i zúčastněného pozorování lze říci, že vedoucí usilují maximálně nenásilnou metodou o udržování rovnoprávných společenských vztahů mezi dětmi pocházejícími z rozdílných ekonomických poměrů a etnik, vedou je ke společenské zodpovědnosti a podporují jejich vztah k přírodě. Různí respondenti z řad institucí včetně vedoucích Kotlíku uváděli, že pro část relativně lépe situovaných rodičů či rodičů s etnickými nebo sociálními předsudky je

⁵⁸ Sídlo této služby je v Krnově, služba má radiálou cca 80 km. Vedle toho jsou ze služeb, které Slezská diakonie nabízí, pro Vrbnu relevantní 2 azylové domy v Bruntále a v Krnově, které využívají i osoby z Vrbně pod Pradědem.

⁵⁹ Finanční podpora města je dlouhodobá (od vzniku klubu v roce 2006) a má rostoucí trend – projevuje se to zejména na zvyšujících se úvazcích koordinátorů.

⁶⁰ Přijít i odejít mohou děti v kterýkoli okamžik během otevírací doby. Jedinou podmínkou docházky je dodržování pravidla, že návštěvníci nebudou cíleně a hrubě narušovat provoz klubu ani narušovat vztahy uvnitř něho. Toto pravidlo může znamenat dočasný zákaz docházení do klubu. Podle slov vedoucích se v takových případech dotyčný v naprosté většině případů vrací během cca 2 měsíců.

nepřijatelné, aby jejich děti tento klub navštěvovaly. **Pro tuto část dětí však v obci neexistuje alternativa.** S výjimkou placených sportovních kroužků či školní družiny jiný školní či mládežnický klub ve Vrbně není. Momentálně o jeho založení usiluje školní parlament.⁶¹ Z druhé strany se díky tomu neprohlubuje rozdělení společnosti již na úrovni dětí a mládeže (kdo chodí do Kotlíku, nemůže chodit do VIP apod.). Cestu vidíme spíše v dalším **propojování Kotlíku s existujícími kluby a nabídkami ostatních aktérů**, aby byl jeho záběr co nejširší a definice klientely se spíše rozšiřovala. V tomto směru se osvědčily příměstské tábory, které byly ve Vrbně již po dvě léta organizovány.

6.6. Sociální služby a sociální vyloučení

Skupina osob ohrožených sociálním vyloučením (mimo seniory a mládež) má v oblasti sociálních služeb specifické potřeby – služby jsou zaměřené zejména na asistenci v situacích, kdy je klient v problematické situaci týkající se bydlení, financí, či celkové životní krize. Často je ve hře i závislost, případně duševní onemocnění.

Při pohledu na výčet sociálních služeb, které jsou k dispozici ve Vrbně, je zřejmé, že ve vztahu k výše uvedeným **oblastem jsou v nabídce konkrétních služeb ve Vrbně mezery.** Kromě poradenství mají tyto osoby k dispozici víceméně jen pečovatelskou službu, která není zacílená primárně na tuto skupinu klientů. Osoby ohrožené závislostí pak mohou navíc využít terénní program organizace OPEN HOUSE Bruntál.

Odhady počtu osob, kterých se problematika sociálního vyloučení týká, se přitom pohybují v řádu stovek. Např. Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje uvádí pro Vrbně pod Pradědem odhad 235 osob ohrožených sociálním vyloučením, 391 osob s chronickým duševním onemocněním a 79⁶² osob závislých na návykových látkách.⁶³

Pro uvedené skupiny by bylo vhodné zajištění služeb, které by řešily problematiku bydlení (azylový dům, domov se zvláštním režimem, nízkoprahové denní centrum, poradenství a další služby zaměřené na prevenci, atd.) či podpory v krizi.

Uvedené požadavky se objevovaly shodně v rozhovorech s pracovníky institucí a respondenty. Pro osoby, které se z jakýchkoli důvodů (dluhové problémy, fyzické či psychické onemocnění) dostaly na ubytovnu a následně se snaží o návrat do „normálu“, není jednoduché získat podporu v systému sociálních služeb tak, aby se zároveň vyřešila otázka bydlení a aby přitom bylo s klientem soustavně

⁶¹ Zástupce školního parlamentu by bylo vhodné přizvat do skupiny vzdělávání a sociální služby týkající se mládeže ve vybraných fázích debaty o možnostech rozvoje těchto oblastí.

⁶² Rozdíl v počtu uživatelů drog v řádech desítek oproti počtu uvedenému v kapitole Bezpečnost si výzkumníci vysvětlují faktem, že toto číslo zahrnuje veškeré uživatele drog. V Kapitole Bezpečnost uvádíme pouze číslo nitrožilních uživatelů drog, v případě Vrbně jde o pervitin.

⁶³ Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje (2012). Nutno uvést, že metodologie, na které je tento odhad postaven, není v dokumentu uvedena.

pracováno.⁶⁴

6.7. Komunitní plánování

Pozitivní vliv na proměnu nabídky sociálních služeb ve Vrbně by měl mít proces komunitního plánování sociálních služeb. V návaznosti na zpracování Strategického plánu sociálního začleňování by v roce 2015 měla být finalizována aktualizovaná verze komunitního plánu na období 2014 – 2018. Dlužno uvést, že někteří institucionální aktéři se ke konceptu komunitního plánování stavěli rezervovaně, případně neměli dost informací. Na počátku nového období by bylo vhodné zabývat se motivací aktérů a obecně osvětou.

7. Vzdělávání

Tabulka 17: Vzdělanostní struktura obyvatel

Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání							
Vrbno pod Pradědem - obec/město (okr. Bruntál)		Celkem	v %	Muži	v %	Ženy	v %
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let		4,609	100	2,194	100	2,415	100
z toho podle stupně vzdělání	bez vzdělání	30	1	14	1	16	1
	základní včetně neukončeného	1,123	24	383	17	740	31
	střední vč. vyučení (bez maturity)	1,749	38	1,032	47	717	30
	úplné střední (s maturitou)	1,063	23	462	21	601	25
	nástavbové stadium	115	2	37	2	78	3
	vyšší odborné vzdělání	22	0	6	0	16	1
	vysokoškolské	287	6	150	7	137	6
Česká republika							
		Celkem	v %	Muži	v %	Ženy	v %
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let		8,947,632	100	4,345,817	100	4,601,815	
z toho podle stupně	bez vzdělání	42,384	0	19,698	0	22,686	0
	základní včetně neukončeného	1,571,602	18	579,016	13	992,586	22

⁶⁴ Tato otázka se prolíná s problematikou neexistence sociálního bydlení.

vzdělání	střední vč. vyučení (bez maturity)	2,952,112	33	1,703,103	39	1,249,009	27
	Úplné střední (s maturitou)	2,425,064	27	1,069,042	25	1,356,022	29
	nástavbové stadium	247,937	3	88,213	2	159,724	3
	vyšší odborné vzdělání	117,111	1	43,061	1	74,050	2
	Vysokoškolské	1,114,731	12	577,685	13	537,046	12

7.1. Předškolní vzdělávání

V současnosti jsou ve Vrbně pod Pradědem dvě mateřské školy - MŠ Ve Svahu a MŠ Jesenická. Obě mají plnou kapacitu, nicméně podle slov svých představitelů plně pokrývají poptávku po předškolním vzdělávání ve Vrbně. Všichni respondenti, kteří se v rozhovorech dotkli otázky péče o předškolní děti, se víceméně shodli na tom, že sociální rozdělení probíhá do určité míry již na úrovni mateřských škol. MŠ Ve Svahu je cílem sociálně slabších vrstev a osob ohrožených sociálním vyloučením, rozhodně však ne výlučně, mateřskou školu navštěvují i děti z rodin žijících v přilehlé části města. Obyvatelé sociálně slabých domů a ubytovny umísťují své děti do této mateřské školy, stejně jako ji navštěvují děti z romských rodin (7 dětí), děti z místního dětského domova, momentálně 2⁶⁵. Tento fakt je dán do značné míry polohou mateřské školy, neboť zmíněná místa se vyskytují v jejím sousedství. Mateřská škola registruje případy nedostatečné péče o děti, které se v důsledku toho někdy začnou opožďovat ve vývoji. Výskyt tohoto jevu je většinou spojen s kritickou ekonomickou situací rodiny. Vzhledem k vysoké zaplněnosti tříd však není možno s těmito dětmi individuálně pracovat. Mateřská škola momentálně nezaměstnává asistenty pedagoga, údajně z finančních důvodů.

MŠ Jesenická má počet dětí ve třídách nižší z důvodu péče o děti se speciálními potřebami. Podle potřeb individuálně zajišťuje dětem pedagogické asistenty, po odchodu dítěte z mateřské školy asistent z finančních důvodů musí ze zařízení odejít též. Jedná se o systémový problém, který způsobuje školám a školám ztráty zaučených a zkušených pracovních sil a v důsledku ztěžuje zavádění či udržování prvků inkluzivního vzdělávání. V souvislosti se zhoršující se sociální situací části obyvatel města se v MŠ Ve Svahu zvyšuje podíl rodičů, kteří pobírají

⁶⁵ Analýza přihlášky uvádí, že jen některé děti předškolního věku z Dětského domova navštěvují MŠ. Podle zjištění výzkumníků však navštěvují MŠ z Domova všechny děti předškolního věku, včetně těch, u kterých se dá předpokládat nástup do speciální školy.

dávky v hmotné nouzi, neboť jsou bez zaměstnání (v současnosti se jedná takřka o ¼ rodin, přičemž ředitelka školy i další respondenti z řad institucí se domnívají, že by tento poměr byl ještě vyšší, protože ne všichni občané si o dávky v hmotné nouzi zažádají). Mateřská škola registruje i případy, kdy rodiče nemají peníze na zaplacení oběda, MŠ nicméně údajně takovým dětem umožňuje účastnit se alespoň dopoledního programu. Toto tvrzení vyvracely pracovnice organizace Help-In, která ve Vrbně zajišťuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. V rozhovoru s jejich klientkou z řad sociálně vyloučených obyvatel, která je v současnosti zaměstnána, ale splácí dluhy ve značné výši, na dávky nemá nárok a částka na obědy je pro ni v dané chvíli příliš vysoká, zaznělo, že jejím dětem není umožněno navštěvovat školku vůbec. V sociálně vyloučených objektech žijí ještě další rodiny, kterým prý školka řekla: „*pokud ihned nezaplatíte, zítra sem už nemusíte s dítětem chodit vůbec*“. Další respondenti z řad sociálně slabých obyvatel, kteří děti do školky dávají a pobírají dávky v hmotné nouzi, ovšem fakt, že někdo nemá na zaplacení oběda rozporovali: „... , *těch pár korun na obědy ve školce člověk najde, když chce, ale ti tady, to byste viděla, co se tady děje, na chlast a nejen na to mají, škoda mluvit...*“

Podle ředitelky MŠ Ve Svahu se do předškolní výchovy zapojuje naprostá většina vrbenských dětí. Počet těch, kteří mateřskou školou neprojdou, se pohybuje v řádech jednotlivců. Mezi některými z rodičů, jejichž děti tuto MŠ navštěvují, vyvolává pozvolna se měnící složení dětí v MŠ nevoli. Podle ředitelky MŠ rodičům vadí fakt, že do mateřské školy chodí romské a zanedbávané děti, které narušují průběh vzdělávacího procesu a zanáší tam špatné vzorce chování. Na druhé straně si rodiče z řad osob ohrožených sociálním vyloučením stěžují na nerovné zacházení učitelek s jejich dětmi ve srovnání s dětmi z většinové populace. Jakkoli nebyly zaznamenány znaky cílené etnické segregace, je zjevné, že v MŠ Ve Svahu dochází ke koncentraci dětí z romských rodin,⁶⁶ ze sociálně slabého prostředí⁶⁷ a též z rodin s nižší aspirační úrovní. Např. na dotaz proč nespokojení rodiče nepřivedou děti do MŠ Jesenická, odpověděli respondenti, že tato druhá školka je příliš daleko (v praxi se jedná o vzdálenost do MŠ Ve Svahu 260 m do kopce, do MŠ Jesenická 1km po rovině). Je též třeba dodat, že MŠ Jesenická pravidelně pořádá širokou paletu zajímavých vzdělávacích a zážitkových akcí pro děti nad rámec programu předškolního vzdělávání, které jsou zpoplatněny. I toto může být teoreticky faktor, který sociálně slabé rodiny předem odrazuje, jakkoli částky nejsou vysoké, neboť MŠ Jesenická aktivně využívá možností financovat tyto aktivity prostřednictvím grantů. V MŠ Jesenická se dle vyjádření jejích představitelů nevyskytují rodiče, kteří by byli často v prodlení s platbami. Akcí školky se údajně účastní i děti z rodin v hmotné nouzi a stejně tak tyto děti chodí i na obědy. Ředitelka MŠ Jesenická si na nezáměr a pasivitu rodičů nestěžuje, rodiče se zde ve velkém počtu účastní školkou pořádaných akcí.

Při zápisu do ZŠ probíhá identifikace žáků, kterým je doporučen nástup do

⁶⁶ Do MŠ Jesenická romské děti nechodí.

⁶⁷ Jestliže v MŠ Ve Svahu pobírají dávky v hmotné nouzi cca 20 rodin, v MŠ Jesenická jsou to jen 2 rodiny.

praktické či speciální školy, ve spolupráci s Pedagogicko-psychologickou poradnou a Speciálním pedagogickým centrem v Bruntálu. Je využíván standardní testovací postup, kdy za hraniční úroveň pro možnost navštěvovat základní školu je považováno 70 IQ dítěte. V letošním ročníku předškolních dětí budou pravděpodobně doporučeny 2 děti s retardací k nástupu na praktickou školu.

Pro rodiče s dětmi v předškolním věku, kteří například dojíždějí autem za prací do Bruntálu, může být alternativou k mateřským školám přímo ve Vrbně ZŠ a MŠ v nedalekých Karlovicích, menší obci s volnými kapacitami ve školce, kam jsou přijímány děti již před dovršením věku tří let.⁶⁸

7.2. Základní vzdělávání

Město Vrbno pod Pradědem je zřizovatelem **Základní školy Vrbno pod Pradědem**, jediné základní školy ve městě, kterou navštěvuje drtivá většina místních dětí a částečně též děti z přilehlých obcí. Škola je dopravně dostupná, lokalizovaná přibližně v centru obce. Rodiči je vnímána bez větších negativních či pozitivních emocí. Školu navštěvují v malém počtu též romské děti, v ročníku jsou podle ředitele 0-2 děti. Počet dětí se speciálními potřebami či poruchami učení je 60 -70 dětí na celkový počet žáků 368, tedy 16-19% , což je v souladu s regionálním průměrem na Bruntálsku. Do této kategorie podle stávající legislativy spadají i děti s logopedickými vadami, poruchami učení, poruchami chování či zdravotními obtížemi. Škola má jednoho speciálního pedagoga, který je zaměstnán na půl úvazku a dva asistenty pedagoga zaměstnané na poloviční a tříčtvrtěční úvazek. O odklad školní docházky požádalo ve školním roce 2014/15 podle ředitele školy 24 dětí,⁶⁹ což je 30 procent budoucích žáků první třídy.⁷⁰ Tento poměr ve srovnání s poměrem v regionu i v republice nadprůměrný. Škola nemá přípravnou třídu, o jejím zřízení zatím neuvažuje. Přípravné třídy jsou v celém regionu pouze 2 – jedna v Břidličné a jedna v Krnově.

V ZŠ Vrbno pod Pradědem je průměrně 21-22 dětí ve třídě. Přestupy ze ZŠ na praktickou školu při Domově (viz níže) se v malé míře odehrávají, maximálně 1-2 ročně převážně po ukončení první třídy, popřípadě při přestupu na druhý stupeň základní školy, v obou případech se jedná o náporové momenty.⁷¹ Výskyt přeřazení žáků z praktické školy na základní žádný z respondentů nepotvrdil. V nedávno minulých letech prý jedna matka usilovala o přeřazení svého dítěte ze ZŠ do praktické školy, kde by na něj nekladli takové nároky. Nebylo jí vyhověno,

⁶⁸ Popis MŠ a ZŠ Karlovice následuje dale v této kapitole.

⁶⁹ Pedagogicko-psychologická poradna v Bruntále udává 9 žádostí o odklad od rodičů dětí navštěvujících MŠ Jesenická, 11 žádostí o odklad od rodičů dětí navštěvujících MŠ Ve Svahu, tedy celkem 20. Není však vyloučeno, že si rodiče zažádali o odklad v Krnově, Ostravě či dalších městech.

⁷⁰ Průměr na Bruntálsku je 16-17 procent odkladů

⁷¹ Podle ředitele školy a ředitele Pedagogicko-psychologické poradny v Bruntále

později se přestěhovali do Prahy.⁷² Rodiče podle hodnocení ředitele školy projevují o vzdělávání svých dětí zájem ze 60-70%, cca 5 rodin je hodně problematických a odmítá spolupracovat (nejedná se nezbytně o romské rodiny či rodiny sociálně slabé), zbytek je spíše pasivní. Co se týče předčasného ukončení školní docházky, objevuje se zřídka, jednou za několik let, naposled takové dítě přešlo na střední odborné učiliště. Záškoláctví neuváděl ředitel ZŠ jako problém. Stejněho mínění byli i pracovníci OSPODu.⁷³ Škola má i svého metodika prevence, jeho funkci plní jeden z pedagogů školy.

V rámci vyučování škola nabízí povinně volitelné předměty, např. hudební výchovu, plavání, občasně exkurze nebo lyžařský výcvik.⁷⁴ Sociálně slabé rodiny pak podle ředitele školy dostávají proti potvrzení ze školy proplacené od ÚP např. náklady na cestu dítěte na lyžařský výcvik či jiné akce školy. Lyžařských kurzů se sociálně slabé děti účastní jako běžkaři, neboť náklady na vlek ÚP neproplácí. Zaznamenali jsme však i tvrzení, že si rodič raději zařídí omluvenku pro dítě, aby netrpělo tím, že na výcviku nemá dostatečně dobrou výstroj nebo pořádnou svačinu. Školní klub a družina funguje každý všední den, aktuálně škola nabízí 27 kroužků, cena družiny je 20 Kč na měsíc.⁷⁵

Podpůrné služby pomoci s domácí přípravou a doučováním škola momentálně nenabízí. Dříve byly tyto služby zajišťovány prostřednictvím Úřadu práce, který zprostředkoval zaměstnání jedné osoby. Ve velmi omezené formě pomoc s domácí přípravou poskytuje klub Kotlík, který ovšem není pro klidnou školní přípravu příliš vhodně vybaven a vedoucí musí zároveň zajišťovat chod celého klubu a programu pro ostatní děti. Škola by podle slov ředitele uvítala asistenta pro žáky s ADHD (momentálně má škola žáka, se kterým učitelé nevědí jak pracovat), posilu na doučování, volnočasové aktivity, školního psychologa. S projekty, které by zajistily těmto službám financování, však škola neuspěla, po neúspěších pokusy ustaly.

Ve městě je vedle ZŠ Vrbno pod Pradědem ještě další vzdělávací instituce - **Základní škola, Dětský domov, Školní družina a Školní jídelna ve Vrbně pod Pradědem** (dále jako Domov). Jedná se o dětský domov, kde je v současné době umístěno 30 dětí, rozšířený o speciální a praktickou školu. Zřizovatelem je Krajský úřad Moravskoslezského kraje, tato instituce je tedy prakticky mimo působnost MÚ Vrbna pod Pradědem, nicméně praktickou či speciální školu navštěvují i vrbenské děti. V Domově jsou umístěny děti z Moravskoslezského kraje, odhadem ze tří čtvrtin děti romského původu, tedy přes cca 20 romských dětí. Z celkového počtu má 7 dětí psychiatrické diagnózy (dle personálu Domova tyto děti často jezdí na dlouhodobější pobyty do psychiatrických léčeben), u 70%

⁷² Další vývoj ve vzdělávání tohoto dítěte ani osudu rodiny není znám.

⁷³ Ředitel ZŠ uvedl, že záškoláctví se řeší maximálně 1-2 případy za pár let, se sociálními pracovníky se řešilo naposled před 3 lety.

⁷⁴ Lyžařských výcviků nejsou pobytové, díky poloze Vrbna děti přespávají doma.

⁷⁵ Pro srovnání cena družina v Praze je cca 200 Kč na měsíc a cca 500-1600 Kč za školní kroužek v rámci družiny.

děti je diagnostikováno mentální postižení.⁷⁶ Jedná se o domov rodinného typu, děti žijí v jedné ze šesti „rodinek“, tedy věkově smíšených skupinek, přičemž každá z nich má svou kuchyňku, obývací pokoj, koupelnu a ložnice rozdělené na chlapecké a dívčí. Místní základní školu navštěvuje obvykle malý počet dětí z Domova. V současné době jsou to 2 děti. Další 4 děti z Domova⁷⁷ dojíždějí autobusem do ZŠ do Karlovic, o té to škole se zmiňujeme níže. Takto tedy většina dětí z Domova navštěvuje praktickou (1. -9.tř.) a speciální školu (1.-10.tř.), kterou ovšem také navštěvují vrbenské děti.

Tabulka 18: počty žáků praktické a speciální školy

Škola	Celkem žáků	Žáci z Domova	Žáci z rodin
Praktická	18	10	8
Speciální	9	3	6

Umístění Domova na náměstí posiluje pohled místních obyvatel na náměstí jakožto na problematickou lokalitu, přestože dříve představovalo centrum města. A to přestože se děti z Domova po městě příliš nepohybují, takže nemohou vizuálně tento dojem posilovat. Budova speciální i praktické školy je totiž propojena s jídelnou, družinou i Domovem. Vycházky mají krátké, příležitostně některé z nich navštíví Kotlík. Na chování či problémy dětí a mládeže z Domova jsme nezaznamenali mezi respondenty z místních obyvatel žádné stížnosti.

Několik respondentů uvedlo, že se základní škola neotevírá dětem, které navštěvují praktickou či speciální školu a rády by v odpoledních hodinách chodily na kroužky, které ZŠ organizuje. Toto tvrzení však bylo rozporováno ředitelkou Domova. Děti z Domova se zejména v posledních málo letech zapojují do Pěveckého sboru Skřivánek i dalších kroužků, spolupráce se ZŠ je momentálně dobrá.

Někteří respondenti se vyjádřili v tom smyslu, že rodiče dětí z Vrbna, které nemají dostatečné předpoklady pro základní školu, dojíždějí raději do základní školy praktické v Bruntálu, kde je škola kvalitnější. Rozhovory nicméně tuto teorii nepotvrdily. Děje se tak pouze v jednom případě, rodiče dítěte jsou dostatečně finančně zajištěni na to, aby je nezatěžovalo hradit každodenní cestovné, dítě přešlo do ZŠ praktické v Bruntálu po ukončení prvního stupně na základní škole ve Vrbně⁷⁸.

Zmíněné čtyři děti z Domova, které navštěvují **ZŠ a MŠ Karlovice** označuje její ředitel jako bezproblémové. ZŠ v Karlovicích navštěvují proto, neboť podle jejího ředitele má škola zkušenost s prací s dětmi se vzdělávacími obtížemi a s dětmi

⁷⁶ Jde o údaj poskytnutý ředitelkou školy. Převážně se jedná o snížené IQ, poruchy koncentrace a učení apod.

⁷⁷ Tři z nich jsou romské děti.

⁷⁸ Tuto skutečnost potvrdila ředitelka ZŠ praktická v Bruntálu.

z komplikovaných podmínek, má méně dětí ve třídách (cca 12) a mohou aplikovat individuálnější přístup. Historicky navštěvovaly tuto školu děti z Domova spádově. ZŠ Karlovice navštěvuje dalších cca 15 dětí z Vrbna pod Pradědem, přičemž se převážně jedná o děti, které potřebují individuálnější přístup. Zároveň ale některé karlovické děti navštěvují základní školu ve Vrbně. Tento stav je výsledkem svobodné volby rodičů a zčásti též konkurenčního boje o žáky. ZŠ a MŠ Karlovice, jakkoli ji podle mnohých respondentů částečně navštěvují děti se slabšími studijními předpoklady v porovnání se ZŠ Vrbno, se podle tvrzení svého ředitele snaží inspirovat děti dobrými příklady a vzdělávání probíhá v souladu s myšlenkou na budoucí uplatnění dětí a praktické vybavení do života. Škola již poněkolkáté uspořádala např. motivační zájezd do Londýna (v rámci výuky angličtiny), kterého se účastnily i děti ze sociálně slabých rodin. Zájezd si platí účastníci sami. Škola organizuje výlety též do Prahy, Brna apod. V tomto případě se občas daří na cestu pokrýt náklady z projektů, do kterých se škola zapojuje a které si píše. Škola je zapojena do některých kvalitních celostátních projektů a sítě otevřených škol. Ředitel by uvítal pro děti obecně, ale hlavně pro ty, co mají zhoršený prospěch a jejichž rodiče nedohlíží na jeho nápravu, klub, kde by dětem asistenti nebo vychovatelé pomohli se školní látkou a domácí přípravou.

7.3. Přejchod na střední školu a úspěšnost v dalším profesním životě

Vzdělávání člověka a příprava na profesní život samozřejmě nekončí v dnešní době s ukončením povinné školní docházky. Pro studenty z Vrbna pokračování ve vzdělávání znamená cestování do Bruntálu, Krnova nebo vzdálenějších měst a uhrazení nákladů za autobus, vlak a v případě vzdálenějších destinací i internát. Jedinou výjimkou je malá skupina studentů sportovního gymnázia, které se navíc od školního roku 2015/2016 stěhuje do Bruntálu. Odhadem polovina dětí ze Základní školy Vrbno pod Pradědem odchází na střední školy či učiliště s maturitou, druhá polovina na střední odborná učiliště bez maturity. Počet dětí, který vůbec nepokračují po ukončení základního vzdělávání, je sice malý. Je přitom ovšem velká otázka, kterou statistika systematicky neeviduje, jak velký procenta vrbenských dětí střední školu skutečně dokončí.

V kapitole Zaměstnanost jsme představili úvahy některých zaměstnavatelů, podle kterých současná podoba středního školství nepřipravuje studenty dostatečně kvalitně na nároky dnešního pracovního trhu. Autoři se setkali při rozhovorech se zaměstnavateli i s názorem, že zájem mnoha mladých lidí o obchodní profese a naopak opomíjení technických profesí jsou v rozporu s poptávkou na pracovním trhu, kde právě technické profese jsou velmi žádané. Nabídka kvalifikovaných pracovních sil je jedním z nejdůležitějších faktorů, který ovlivní další ekonomický vývoj města a regionu. Vzhledem k vysoké nezaměstnanosti ve městě se přitom bezesporu dvě tendence dají považovat za alarmující. Na jednu stranu si již v

současné době stěžují místní firmy na nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, který může ohrožovat expanzi ekonomických aktivit v budoucnosti. Na druhé straně mluvili někteří respondenti o „*rezignaci na další vzdělávání a to nejen mezi absolventy praktické a speciální školy*“ jako o novém negativním trendu. Také podle pracovníků OSPODu, kteří se zabývají situací v rodinách s nejrůznějšími výchovnými či sociálními problémy, je ve Vrbně vysoký počet dětí, které ukončily povinnou školní docházku a ve vzdělání nepokračují. Děti buď na střední školu vůbec nenastoupí, nebo nastoupí a záhy skončí. Vesměs nejdou do zaměstnání, ale ocitnou se v evidenci Úřadu práce.⁷⁹

Jak rozšířené ale jsou takové případy ve srovnání s celkovým počtem mladých lidí? Hledat odpověď na tuto důležitou otázku bohužel není vůbec lehké, protože dostupná data o absolventech místních škol neumožňují systematicky sledovat jejich úspěšnost v delším časovém horizontu. Z výročních zpráv ZŠ lze sice zjistit, na kterých školách mladí absolventi po ukončení základní školy pokračovali, ale nikdo už neeviduje, jestli mládež z Vrbna střední školy dokončují a do jaké míry jsou úspěšní při hledání odpovídajícího zaměstnání. Dále nevíme, jak velké procento absolventů se vrátí do Vrbna a jak velké procento zůstane v místě střední školy nebo najde si práci jinde.

Z důvodu chybějících dat a omezení přístupu k datům kvůli ochraně osobních údajů nebylo v silách autorského týmu poskytnout analýzu, která by mohla podat jednoznačné odpovědi na výše položené otázky. Nutno dodat, že by taková analýza bezpochyby byla velmi cenným nástrojem, který by poskytl data, která jsou pro další ekonomický a demografický vývoj města naprosto klíčová. Jako první krok tímto směrem uskutečnili autoři alespoň menší výzkum, ve kterém se pokusili na základě neformálních informací od různých respondentů mapovat osud ročníku, který v roce 2008 absolvoval ZŠ Vrbno. Podařilo se získat alespoň orientační informace o 27 z 43 bývalých žáků ZŠ, kteří jsou dnes (2015) ve věku 22 – 23 let.

Z výroční zprávy školy víme o každém absolventovi, na které střední školy pokračoval a jaké další studium zvolil. Tabulka 19 poskytuje přehled o směrech dalšího studia, kde alespoň u sledovaného ročníku velmi výrazně převažovala technická orientace. Jedná se o zajímavé zjištění ve světle stížností některých respondentů z firemní sféry, podle kterých technické profese ztratily na atraktivitě v očích mladých lidí, které údajně láká dnes mnohem víc představa o kariéře v businessu nebo marketingu. Z tabulky lze dále zjistit, v kolika případech studentů se podařilo dopátrat se k informacím o dalším průběhu kariéry a kolik z těchto studentů dnes žije ve Vrbně.

Tabulka 19: Směr studia a života

⁷⁹ Tento trend ilustruje rozhovor s chlapcem, který dochází do klubu Kotlík. V červnu 2014 ukončil docházku na ZŠ, zapsal se do evidence nezaměstnaných na ÚP a dle svého vyjádření „*čekal na brigádu*.“ Od června do prosince 2014 měl jednu brigádu v lese, která skončila tím, že za celodenní práci dostal 150,- Kč. Vyjádřil se takto: „*...máma na mě dostává dávky, jsou to moje peníze. Mám peněz dost. Jednou jsem pracoval celý den v lese, dělal jsem se celý den a pak mi dali sto padesát korun. Do práce už nikdy nepůjdu. Nelíbilo se mi to.*“

Směr studia	Počet absolventů ZŠ, kteří zvolili tento směr studia	Z toho dokončili/nedokončili studium ⁸⁰	Z toho žijí dnes ve Vrbně ⁸¹
Elektronika	2	2 (1/1)	0
Gymnázium	2	1 (1/0)	0
Gastronomie, turistický ruch	6	6 (5/1)	4
Obchod	7	3 (3/0)	3
Počítače	5	3 (2/1)	1
Řemesla	4	2 (2/0)	1
Technický směr	12	7 (6/1)	6
Zdravotnictví	3	2 (2/0)	0
Jiné	1	1(1/0)	0
CELKEM	43	27 (22/4)	15

Vzhledem k výše uvedeným informacím od respondentů z institucionální sféry (např. OSPOD) o klesajícím zájmu dětí o vzdělávání překvapuje relativně nízký počet studentů, kteří nedokončili střední školu. Důvodem pro předčasný konec byla v některých případech kritická finanční situace rodiny:

„Jeho rodina se dostala do velkých potíží. Tak nechal studium být, vrátil se, zkusil něco vydělat a pomáhal mámě.“

Často uváděným důvodem pro ukončení je i nákladné dojíždění na SŠ.⁸² K dlouhodobému dojíždění v současném systému sociální podpory nelze čerpat žádnou dávku. Jistou ne zcela systémovou možností je využití dávky mimořádné okamžité pomoci, ale ta je nenáročná a nemá být využívána dlouhodobě (viz též kapitola Dávky).⁸³ Alternativou dojíždění je teoreticky ubytování na internátě, což ale pro rodiny znamená vyplatit najednou vyšší finanční obnos (nemluvě o dalších výdajích na samostatné stravování apod.), a to často bývá nad jejich možnosti. Možnosti studentských brigád, které jsou ve velkých městech rozšířené, jsou v Bruntále a Vrbně poměrně omezené. Na základě zjištění takových případů by bylo na místě zvážit možnosti rozšíření sociálních služeb např. práce s rodinami, zintenzivnění kariérního poradenství, aktivizační a motivační činnosti pro děti i rodiče, které by reflektovaly místní realie a možnosti.

⁸⁰ Informace pocházejí od místních respondentů.

⁸¹ dtto

⁸² V případě dojíždění na SŠ v Krnově je navíc i velmi problematické spojení.

⁸³ Pracovníci Úřadu práce potvrdili, že dojíždění na školy se stalo pro mnoho rodin velkým finančním problémem. Tyto případy řeší prostřednictvím dávky MOP s vědomím toho, že při absenci jiných možností podpory je to jediné možné řešení. Mimo jiné je nevhodné i z praktického pohledu – například v některých případech musí žáci/ studenti vyúčtovat každé jednotlivé jízdné.

Analýza dále ukázala, že více než polovina identifikovaných absolventů (55%) žije dnes na Vrbensku. Menší počty osob žijí v jiných městech Moravskoslezského kraje (4), v Olomouci (3), v Praze (2) a v Plzni. Vzhledem ke skutečnosti, že minimálně sedm absolventů zvolilo po ukončení střední školy další nástavbu nebo další studium a několik osob bylo v období realizace výzkumu stále studenty, nelze vyloučit, že se někteří další studenti mohou ještě po ukončení studia do Vrbna vrátit.

Z 27 identifikovaných absolventů pracuje dnes 18 (z toho asi 10-11 ve svém oboru), 6 stále studuje, jedna absolventka je na mateřské dovolené a jeden absolvent je registrovaný na Úřadu práce jako nezaměstnaný. Vzhledem k vysoké nezaměstnanosti a všeobecně známým problémům mladých absolventů na pracovním trhu překvapuje velmi nízký počet osob, které jsou podle zjištěných dat vysloveně bez práce. Je zde patrná významná role lisovny (fa. Husquarna) jako zaměstnavatele ve Vrbně. Zde pracuje 5 z 27 identifikovaných absolventů.

Pro relevantní analýzu a získání celkového obrazu o sledovaném ročníku však chybí data od 16 osob, tedy více než jedné třetiny ročníku, která by mohla výše uvedené výsledné poměry a počty zvrátit.⁸⁴ Pro získání co nejpravdivějšího obrazu by bylo taktéž vhodné se zaměřit i na data jiných ročníků.

Otázkou předčasného ukončení střední školy nebo učiliště se zabývají také v Domově. Podle jeho ředitelky se jedná o velmi rozšířený jev. Děti z Domova, které po ukončení ZŠ nebo speciální či praktické školy odcházejí nejčastěji na střední školy v okolí (Lipová Lázně, Velké Heraldice – praktické školy pro absolventy speciálních škol, SOU v Bruntále, Horní Benešov apod. pro děti ze škol praktických) s typickými obory jako je kuchař(ka), pečovatel(ka), zahradnické práce, pomocné profese. Domov má o úspěšnosti jejich studia přehled, neboť mládež do škol většinou z Domova každodenně dojíždí. Podle ředitelky odhadem 60% dětí školu nedokončí⁸⁵. Jak ti, kteří školu dokončí, tak ti, kteří ne, většinou odcházejí po dosažení zletilosti ke svým biologickým rodinám (převážně nefunkčním) a často tak ztratí veškerou motivaci a ambice. Výjimky, které potvrzují pravidlo, jsou převážně děti, které školu dokončí a ke svým biologickým rodinám se nevrátí.

Nezájem mládeže o středoškolské vzdělání potvrdila i ředitelka základní školy Bruntál, který sdružuje SPC, školu speciální a praktickou. Podle ní je tento jev relativně novým trendem. Škola trvá na podání přihlášky, ale v mnohých

⁸⁴ Vzorek může být ovlivněn znalostí pracovníků Kotlíku, kteří pomohali rekonstruovat příběhy mnoho studentů. Lze předpokládat že znáji se spíše s žáky ze sociálně slabšího prostředí.

⁸⁵ Dětský domov dohlíží na docházku na střední školu do momentu zletilosti dítěte. Poté nemá žádné nástroje, jak ho k docházce donutit. Vzhledem k tomu, že se často jedná o odkladové děti, děti, které opakovaly ročník nebo docházely do speciální školy, která má 10 tříd, poměrně pravidelně slaví děti 18. narozeniny ve druhém či třetím ročníku střední školy nebo učiliště a školní docházku ukončují a Domov opouštějí. Obyvatel Domova má právo soudně požádat o prodloužení dohledu ze závažného důvodu, většinou se těmto žádostem nevyhovuje. Výjimky nicméně jsou, např. chce-li někdo, kdo má o školu skutečný zájem, školu dokončit ještě pod střechou Domova.

případech děti docházku ukončí po několika měsících či nenastoupí vůbec. Stále častěji se však objevuje hlavně mezi dívkami tendence nepodávat přihlášku na střední školu vůbec. Nově poslední 3 roky také ukončuje vždy po jedné žákyni školu dívka již v roli matky s dítětem. Trajektorie dalšího vzdělávání jsou prakticky stejné jako u mládeže vrbenské⁸⁶, pouze s tím rozdílem, že se mládež stále více ze škol v okolí Bruntálu orientuje na SOU přímo v Bruntále, neboť pokračující propad ekonomické situace domácností mnohým žákům velmi stěžuje či prakticky znemožňuje každodenní dojíždění.

7.4. Celoživotní vzdělávání

V oblasti celoživotního vzdělávání působí ve Vrbně dvě instituce - Střecha a veřejná knihovna. **Střecha** je příspěvkovou organizací s převážně kulturním a vzdělávacím profilem, zacílená převážně na seniory⁸⁷ a částečně též na rodiny s malými dětmi (koncerty, pohádky). Střecha je zároveň místem, kde probíhají rekvalifikační kurzy v rámci různých projektů většinou ve spolupráci s Úřadem práce. Rekvalifikační kurzy jsou mezi obyvateli Vrbně stále méně populární, protože reálně je absolvent i po jejich ukončení stále nezaměstnaný. Vzhledem k charakteru instituce a též k faktu, že akce bývají zpoplatněny, osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo nízkopříjmové obyvatelstvo Střechu navštěvují spíše sporadicky a pokud přicházejí, je to na bezplatné programy (např. cestopisné pořady ADRY s ochutnávkami). Ve Střeše se rovněž schází Klub levicových žen a Šikovné ručičky, obojí jsou spolky především pro ženy středního a seniorského věku.

Městská knihovna má velmi malou kapacitu, pokouší se nicméně zainteresovat občany nejrůznějšími akcemi. Po založení Kotlíku přišla knihovna o část klientely, dodnes se zde schází neorganizovaně a občasně několik matek s dětmi. Knihovna spolupracuje se školou, pomáhá s projektovým vyučováním, (výtvárně-literární projekt pověsti Vrbně), o prázdninách organizuje soutěže, spolupracuje s příměstským táborem a snaží se překročit svůj stín a zainteresovat širší okruh čtenářů. Stávající situace a vnímání této instituce občany je pravděpodobně ovlivněná neúspěchem plánovaného projektu výstavby nového atraktivnějšího prostoru pro knihovnu a její čtenáře.

8. Rodina

Klíčovými institucemi, které se ve Vrbně pod Pradědem věnují problematice

⁸⁶ Školy v Lázni Lipová, Velkých Heraldicích, Horní Benešov (soukromé učiliště Praktik), obory hl.zedník, kuchař, pečovatelka

⁸⁷ Je zde provozována Univerzita třetího věku (projekt ve spolupráci Slezskou universitou), jazykové kurzy, počítačové kurzy, atd.

rodiny a mládeže, jsou Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) v rámci Městského úřadu v Bruntále,⁸⁸ dále úsek sociální práce na Městském úřadě Vrbno pod Pradědem, a Help-In, o. p. s.

V rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí na Městském úřadu v Bruntále je pro Vrbno pod Pradědem vyčleněna jedna sociální pracovnice. V souvislosti s ekonomickou krizí a s tím spojeným nárůstem případů zhruba v letech 2011 – 2012⁸⁹ uvažoval OSPOD o zřízení pobočky ve Vrbně. **Pracovníci OSPODU v uvedeném období zaznamenali skokové zhoršení sociální situace obyvatel Vrbna.** Projevilo se to jak na nárůstu nových případů, tak na jejich skladbě. V důsledku lehkavých finančních kroků před krizí se lidé, kteří v období krize ztratili práci či vydělávali méně, ocitli v dluhové pasti. Špatná ekonomická situace rodin vedla k rozpadu vztahů, čehož oběťmi byly často děti. OSPODU se v tomto období rozrostla agenda úpravy výchovy a výživy nezletilých. Přestože krize zasáhla celé Bruntálsko, dle vyjádření pracovnice OSPODU se zhoršení situace nikde neodrazilo tak silně jako právě ve Vrbně pod Pradědem. Specifikem Vrbna také je, že **problémy se nekumulují do jedné či několika lokalit, ale jsou rozprostřeny rovnoměrně po celém městě.**

Jelikož nápor případů po prvních zhruba dvou letech od dopadu krize na Vrbno poněkud polevil, nedošlo k otevření pobočky OSPODU ve Vrbně. V době rozhovoru s vedoucí oddělení OSPOD byla nicméně opět oživena diskuze o posílení kapacit OSPODU ve Vrbně, protože v roce 2014 byl opět zaznamenán nárůst počtu případů.

V listopadu 2014 vedl OSPOD ve Vrbně 104 živých Om⁹⁰ spisů, dále 30 Nom⁹¹ spisů. V převážné většině se jednalo o **problematiku úpravy výchovy a výživy nezletilých v situaci po rozvodu či neshod rodičů.** Migrace rodin v péči OSPODU není nijak silná. V roce 2014 byl přeposlán jen jeden spis do Břidličné, z důvodu změny trvalého pobytu. Pracovnice OSPODU hodnotí **migraci obyvatel s nezletilými dětmi z města jako mizivou**, právě i kvůli nutnosti řešit školní docházku dítěte, atd. Migraci do města OSPOD zaznamenává, ale jen ve velmi nízké míře. Rodiny s dětmi se stěhují zejména na ubytovnu.⁹² Ve Vrbně tak nejsou zaznamenány doprovodné negativní jevy migrace – napětí mezi starousedlíky a nově přichozími, atd.

V roce 2014 byla u nezletilců z Vrbna ve třech případech soudem uložena ústavní výchova. OSPOD pracuje s cca 5 – 6 nezletilými, kteří jsou ve výchově Dětského domova ve Vrbně pod Pradědem.

⁸⁸ Obecní úřad obce s rozšířenou působností podle § 4 odst. 1 b) zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁸⁹ Pracovnice OSPODU vztahovala tento časový údaj k období po propouštění pracovníků ve sklárnách.

⁹⁰ Spis „o mládeži“, který vede místně příslušný úřad.

⁹¹ Spis, který vede úřad podílející se na základě dožadání od místně příslušného úřadu na řešení případu.

⁹² Je ale možné, že jiné segmenty populace než rodiny z dětmi do/z Vrbna migrují.

OSPOD také pracuje s rodinami, kde je nezletilý v péči jiné fyzické osoby než rodiče.⁹³ Ke konci roku 2014 bylo ve Vrbně šest takovýchto případů. Ve většině byla fyzickou osobou, jíž soud svěřil péči o nezletilého, babička dítěte. Kromě těchto případů pracuje OSPOD s jednou rodinou, ve které je nezletilý v pěstounské péči.⁹⁴ V tomto případě se jedná o příbuzné dítěte. Celková doba umístění nezletilého mimo rodinu je různá, většinou se ale jedná o dlouhodobé umístění.

Co se týče preventivní a poradenské činnosti OSPODu ve Vrbně, byl počet provedených kontaktů či návštěv domácností v listopadu 2014 vyčíslen na cca 120 v období za rok 2014. **Intervence z důvodů hrozící ztráty bydlení** patří k častým náplním těchto kontaktů. Ke ztrátě bydlení dochází důsledkem uvedeného trendu, kdy v posledních letech mnoho osob ztratilo práci, upadlo do dluhů, apod. Případové konference jsou OSPODem hojně využívány, rodinné konference zatím nikoliv.

Jak již bylo uvedeno, klienti OSPODu jsou rozprostřeni po celém městě, vlivem dopadu tíživé sociální situace na širokou skupinu rodin. Nicméně jako nejživější hodnotí pracovníci OSPODu lokality nám. Sv. Michala a okolí a dále ubytovnu na ulici Sklárenská a ulici Nádražní. OSPOD spolupracuje s organizací Help-in, která ve Vrbně zajišťuje rodinnou asistenci. Několik rodin (cca 4 – 6) v péči Help-inu⁹⁵ spolupracuje s OSPODem a jsou vidět výsledky. Dle mínění pracovníků OSPODu **by bylo posílení sociálních služeb zaměřených na rodinu přínosem pro zlepšení situace ve městě**. Nemusí se přitom jednat jen o službu SAS, ale i jiné formy podpory rodin.

OSPOD dále spolupracuje s bruntálskou pobočkou Fondu ohrožených dětí (FOD). V případě rodin z Vrbně jim někdy doporučuje využít poradenství FODu. Nevýhodou je dojíždění do Bruntálu.

Dobré zkušenosti mají pracovníci OSPODu také se spoluprací s Městským úřadem ve Vrbně (úsek sociální práce). Úsek sociální práce MěÚ vykonává činnost na základě § 10 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Sociálně právní ochrana dětí se zaměřuje zejména na vyhledávání dětí, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Sociální pracovnice působí na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, projednává odstranění nedostatků ve výchově dětí s rodiči, poskytuje nebo zprostředkovává rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte. Dále provádí dle potřeby sociální šetření v rodinách, zejména tam, kde bylo stanoveno výchovné opatření a podává zprávy a podněty k dalšímu řešení zjištěné nedostatečné péče o děti. **V roce 2013 provedl úsek sociální práce MěÚ v rámci OSPOD 36 místních šetření.**

⁹³ Ve smyslu § 953 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁴ Ve smyslu § 958 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁵ Celkově pracuje Help-in ve Vrbně v rámci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi zhruba z deseti rodinami.

Respondenti hodnotili **zkušenosti s OSPODem neutrálně či mírně pozitivně** (podle typu interakce). Rodiny, které využily sociálně aktivizační služby organizace Help-in hodnotily spolupráci jako přínosnou. Viz komentář respondentky: „*Jednou za měsíc za náma dojde poradkyně (myšleno pracovnice služby SAS – pozn. aut.) od Help-in. Nevím, jak to bude po Novém roce, oni nevědí, jestli budou fungovat. Jsme s nima spokojení. Někdo měl problémy, ale my ne. Máme hodně dluhů a finanční poradkyně radí, jak to mám postupně splácet za sebe i za přítele. Také máme v Bruntále semináře, třeba tam mluvila psycholožka.*“

Dalšími subjekty, které se ve Vrbně věnují problematice rodiny a mládeže, jsou Slezská diakonie – poradna rané péče, Vrbenské klubičko – klub pro rodiny s dětmi s postižením a také Klub Kotlík⁹⁶, coby významný záchytný bod prevence sociálně patologických jevů.⁹⁷ Do oblasti prevence spadají i služby drogové prevence poskytované organizací OPEN HOUSE o.p.s.⁹⁸

9. Zdraví

V oblasti zdraví se velmi výrazně projevuje pro Vrbno charakteristický fenomén stárnutí populace. Analýza věkové struktury všech 299 obcí Moravskoslezského kraje ukazuje, že se Vrbno s podílem občanů v důchodovém věku (19,1 % občanů je 65+, pro srovnání 16,9 % je průměr Moravskoslezského kraje) nachází na 21. příčce. Z obcí, které mají nad 1000 obyvatel, má pouze pět obcí - Hrabyně, Háj ve Slezsku, Hukvaldy, Ostravice a Karviná - větší podíl občanů v seniorském věku.⁹⁹ Celkový přehled o demografickém vývoji ve Vrbně lze navíc získat z tabulky 20, kde je vidět že ke stárnutí populace podílí jak negativní přirozený přírůstek, tak i negativní migrační saldo.

Tabulka 20: Demografického vývoje Ve Vrbně v letech 1991-2013

	Celkový přírůstek	Přirozený přírůstek	Přírůstek - stěhováním	Živě narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Sňatky	Rozvody	Počet - ty
1991	-66	20	.	95	75	.	.	44	20	.

⁹⁶ Více o tomto nízkoprahovém zařízení v kapitole Sociální služby. Jakkoli Kotlík není registrovanou sociální službou, vesměs naplňuje její definici a splňuje její funkci.

⁹⁷ Viz kapitola.

⁹⁸ Viz kapitola Bezpečnost.

⁹⁹ Věkové složení obyvatelstva podle věkových skupin a pohlaví v obcích Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2013 (dostupné na: http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/vekove_slozeni_obyvatelstva)

199 2	-56	10	-66	90	80	131	197	50	15	68
199 3	-10	37	-47	85	48	143	190	48	10	58
199 4	-41	-23	-18	54	77	100	118	30	28	46
199 5	-40	-22	-18	68	90	100	118	35	32	39
199 6	7	9	-2	76	67	116	118	26	29	47
199 7	-21	8	-29	61	53	99	128	35	11	32
199 8	-30	16	-46	64	48	83	129	32	20	37
199 9	-40	9	-49	58	49	74	123	35	12	38
200 0	-33	-22	-11	44	66	102	113	30	19	31
200 1	-78	-3	-75	53	56	57	132	26	14	37
200 2	-48	7	-55	63	56	70	125	21	17	28
200 3	-50	-28	-22	43	71	81	103	27	29	21
200 4	-43	-2	-41	54	56	85	126	24	19	24
200 5	-78	-5	-73	47	52	46	119	23	18	20
200 6	-62	-19	-43	54	73	73	116	22	17	30
200 7	-64	-3	-61	56	59	83	144	28	25	23
200 8	-44	-6	-38	59	65	78	116	30	16	24
200 9	-41	2	-43	59	57	62	105	22	16	25
201 0	-93	-24	-69	43	67	54	123	24	17	16
201 1	9	8	1	53	45	95	94	22	11	16
201 2	-49	-31	-18	35	66	86	104	19	11	22
201 3	-19	2	-21	66	64	99	120	12	11	21

Zdroj: http://www.czso.cz/cz/obce_d/srp.htm

Svůj otisk na situaci ve zdravotnictví zanechává také zmiňovaný efekt perifernosti – vzdálenost od klíčových zdravotnických zařízení znamená nejen čas, který může v mnohých případech znamenat otázku přežití pacienta, ale též peníze, které je třeba vynaložit na cestu ke specialistům. A tato překážka se nejvíce dotýká nejzranitelnějších skupin populace – nízkopříjmových rodin s dětmi a seniorů. Do určité míry je perifernost v nabídce služeb ve městě položeném v podhůří Jeseníků nevyhnutelná, oblast je příliš řídko osídlena a není ekonomicky reálné nabízet všechny služby na celém území republiky se stejnou dostupností. Zůstává nicméně otázkou, zda jsou mechanismy, kterými se stát snaží o vyrovnání životních podmínek v periferních oblastech podmínkám v oblastech centrálních dostatečné a efektivní. Z výpovědí několika respondentů jsme zaznamenali, že propad v nabídce a službách lékařské péče pociťuje nejen Vrbno, ale též jemu nejbližší město Bruntál, což reálně znamená snížení dostupnosti sekundární a terciární zdravotní péče, tedy že za určitými vyšetřeními a léčbou specialistů musí obyvatelé Vrbna cestovat až do Krnova, Olomouce nebo Ostravy. Tuto situaci subjektivně shrnula jedna z vrbenských lékařek:

„Já furt říkám, že všichni platíme na zdravotnictví stejně, ale služby nejsou srovnatelné. Když stát nechce zajistit srovnatelné služby, tak ať platíme jen polovinu...“

Respondentka z řad zaměstnanců mateřské školy rovněž vyjádřila obavu, že některé závažné zdravotní a vývojové problémy dětí nebyly diagnostikovány včas či správně. Soudí tak z opakujících se případů, kdy do školky nastoupilo dítě, které bylo podle lékařů zcela zdravé a bez omezení schopné docházky do MŠ, reálně však trpělo závažnou poruchou, která by měla být odhalena již v raném věku, aby bylo možno s dítětem zahájit včasnou adekvátní terapii a určit správný vzdělávací postup. Vyjádřila podezření, že k poddiagnostikování mohlo dojít na žádost rodičů, kteří by terapii (spojenou s dojížděním a pobyty ve vzdálených městech mimo domov) komplikované vývojové poruchy finančně nezvládli. Toto tvrzení nicméně nebylo možné ověřit.

Ve Vrbně je po dvou ordinacích dětských a zubních lékařů, čtyři praktiční lékaři, dále dva gynekologové, chirurg a dvě lékárny, tedy zařízení primární lékařské péče, které podle dostupných informací pokrývají poptávku obyvatel po těchto typech služeb. Oslovení lékaři se vesměs shodli na tom, že se objevují tendence místních obyvatel z finančních důvodů zanedbávat léčbu i prevenci (zejména jde-li o dentální hygienu a preventivní prohlídky, přičemž o sociálně vyloučených rodinách to platí naprosto). Podle tvrzení stomatologa lze mezi ekonomickou situací obyvatel a péčí o chrup vysledovat zřetelnou korelaci. Rovněž přibývá případů, kdy lidé nemají na zaplacení a požádají lékaře, aby jim s placením posečkal. Podle některých návrhů by znamenalo velké zlepšení opětovné zavedení hromadné preventivní péče, podle socialistického modelu, kdy

k lékařům chodily celé školy, popř. lékař navštěvoval mateřské školky.

Lidé se snaží hledat nejlevnější způsoby léčby. Tedy žádají lékaře o léky, které jsou bez doplatku (respondenti z řad seniorů často uváděli, že stále doplácí v řádu stovek korun měsíčně za léky, přestože lékaře opakovaně žádali, aby jim předepisovala léky bez doplatku), případně léky vůbec neužívají, protože jsou pro ně podle tvrzení lékařů finančně nedostupné, což platí zejména pro nízkopříjmové rodiny s malými dětmi.

U této skupiny byl zmiňován ještě jeden problém, a sice, že děti často chodí do školních zařízení nemocné, protože rodiče, kteří pracují, si nemohou dovolit zůstat doma s dětmi na „ošetřovačce“. Zaměstnavatelé, totiž, údajně vědomi si toho, že práce je ve Vrbně málo, „takové excesy“ netolerují. Nejen pro matky samoživitelky je taková situace v případě, že dítě bývá často nemocné, likvidační. Nelze se divit, že se někteří rodiče rozhodli na práci rezignovat a díky podpoře ÚP zůstat s dětmi doma než za prakticky stejné peníze zažívat stres s nemocným dítětem, které je buď nemocné s nahodilými kontrolami sousedů samo doma, nebo (nemocné) ve škole.

Vracejíce se k tématu léků, jak upozornila pracovnice Domu seniorů, i ve Vrbně lze vysledovat přítomnost celorepublikového problému fyzické i psychické závislosti na lécích, se kterým podle jejího názoru ani sami senioři ani lékaři nebojují dostatečně. Pacienti léky na lékařích vyžadují a lékaři je z nedostatku jiných nástrojů (např. včasné aktivizační programy, alternativní léčebné postupy) předepisují.

V rámci Domu seniorů se zaměstnanci dlouhodobě potýkají s rozdělením komplexních úkonů o péči o pacienta na sociální a zdravotní složku. Tímto přístupem nejen že mizí holistický přístup k seniorům a osobám, jejichž stav vyžaduje více či méně intenzivní péči, ale dopad je i čistě praktický - služby které jsou zde poskytovány, spadají do gesce dvou resortů (MZ a MPSV) a reálně dochází k suplování služeb zdravotnického personálu pečovateli, kteří jsou v nižší platové skupině (např. na lůžkách následné péče dělají stejnou práci zdravotní sestry za lepších platových podmínek). Důsledkem tohoto stavu je nízká motivace a vysoká fluktuace a nedostatek kvalitních a kvalifikovaných osob v pečovatelských profesích, což se přirozeně odráží na kvalitě poskytovaných služeb.

Co se týče pohotovostní péče, například zubní pohotovost drží každý víkend jiný lékař v rámci regionu, lékaři se ve službách střádají po obcích v okrese. Pro starší občany je i samotná otázka, kam jet, těžko zjištělná, o dopravě (bez vlastního auta) už nemluvě.

Od podzimu 2014 zavedlo město projekt zaměřený na zlepšení dopravní situace zejména za účelem zjednodušení cest seniorů k lékařům, v rámci kterého mohou senioři v pondělky až čtvrtky požádat v denních hodinách o transport kamkoli

v rámci města (cena je 12 Kč za kupón a jednu cestu). O projekt se zasloužilo vedení Domu seniorů, jehož klienti jsou od lékařů sídlících ve Vrbně prostorově odloučení. Problémem nicméně zůstává doprava do specializovaných středisek lékařské péče.

10. Bezpečnost

Na základě pozorování během výzkumu i rozhovorů s respondenty z řad obyvatel i institucí můžeme konstatovat, že závažnější kriminalita není ve městě významným tématem a město působí relativně bezpečným dojmem. Městská policie ve městě nepůsobí. Obvodnímu oddělení Policie ČR ve Vrbně pod Pradědem, jehož stav je momentálně 16 zaměstnanců, byla nedávno rozšířena územní působnost¹⁰⁰. Tabulka 21 uvádí přehled počtu nahlášených trestných činů a přestupků na území města a v policejním obvodu Vrbno pod Pradědem za rok 2013¹⁰¹:

Tabulka 21: přehled počtu nahlášených trestných činů a přestupků 2013

	Přestupky	Z toho blokové pokuty	Trestné činy	Z toho objasněných
Celý policejní obvod	530	256 (121 oznámeno správním orgánům)	142	94
Vrbno pod Pradědem (vč. Mníchov)	393	Neuvedeno	91	neuvedeno

Index kriminality 181,9¹⁰² (počet zjištěných skutků za zvolené období, přepočtený na 10 000 obyvatel) je o 56% nižší než hodnota v Bruntálu (323,5). Průměr Moravskoslezského kraje je 347,4. I toto je indikátor relativní bezpečnosti Vrbna. Index rizikovosti Vrbna pod Pradědem nebyl zjištěn, oddělení PČR v Bruntále touto informací nedisponuje. PČR na vyžádání předá obci podklady, ze kterých obec může tento index vygenerovat.

Z trestných činů a přestupků¹⁰³, které byly hlášeny Obvodnímu oddělení Policie ČR ve Vrbně pod Pradědem, jsou nejčastěji vykazovány drobné krádeže v obchodech, krádeže jízdních kol, je přítomen též prodej drog¹⁰⁴ či další

¹⁰⁰ Kromě Vrbna tak Obvodní oddělení pokrývá též tyto obce: Andělská Hora, Světlá Hora, Dětrichovice, Pustá Rudná, Suchá Rudná, Stará Voda a Polesí.

¹⁰¹ Data z Vyhodnocení bezpečnostní situace a stavu kriminality v obvodu Vrbno pod Pradědem

¹⁰² Podle <http://www.mapakriminality.cz/>

¹⁰³ Na základě ročních zpráv PČR městu Bruntál a rozhovoru s příslušníkem místního útvaru.

¹⁰⁴ Viz např. <http://bruntalsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/tehotna-zena-udajne-prodavala-pervitin-20141211.html>. O drogové problematice více v kapitole Sociální služby.

přestupky a trestné činy s podtextem nelegálního řešení neuspokojivé individuální finanční situace. Občas se objevují též jiné zoufalé pokusy o řešení pádu do dluhové pasti¹⁰⁵ či jiných osobních problémů například alkoholem, sebevraždou, drogami apod. Policie registruje i podvodná vylákání peněz formou internetových prodejů. Před třemi lety došlo k velkému požáru, následkem kterého přišlo 40 osob o střechu nad hlavou, jedna osoba o život.¹⁰⁶ Policejní statistiky však, dlužno dodat, nezahrnují latentní kriminalitu.

Také pracovníci OSPODu, kteří mají vhléd do problematiky trestné činnosti mládeže, hodnotí situaci ve Vrbně jako běžný průměr toho, co se odehrává v dalších obcích Bruntálska. Převládajícími delikty mládeže jsou zejména přestupky, hlavně drobné krádeže, požívání alkoholu, marihuany a pervitinu. Z oblasti prevence je možno na základě policejních statistik konstatovat, že v roce 2013 bylo zorganizováno celkem 27 preventivních akcí s cílovou skupinou děti, mládež, senioři i široká veřejnost.¹⁰⁷

Problematická místa

Jedním z míst, kde se koncentrují sociálně vyloučení obyvatelé, je ubytovna Edik a dva domy mezi ulicemi Hřbitovní a Husova v bývalém centru města vedle náměstí Svatého Michala. Tuto oblast většina respondentů z řad obyvatel i zástupců institucí označuje jako problémovou či nebezpečnou. Největší obavy z ní však poněkud paradoxně vyjadřují právě obyvatelé ubytovny Edik a její sousedé. Ti navíc označují jako další rizikové místo také ubytovnu ve Sklárenské ulici, která je podle nich v naprosto dezolátním stavu. Reálně však ubytovna Sklárenská nabízí výrazně lepší podmínky než Edik (za stejnou cenu) a naléhavé bezpečnostní riziko zde nebylo pozorováno ani jejími obyvateli či sousedy potvrzeno.

V Hřbitovní ulici se nachází dům obývaný převážně Romy. Jeho obyvatelé výzkumnému týmu popsali rvačku s hosty hospody u Bizona v budově Ediku, která se odehrála v roce 2013 a pro jednoho z členů dané (romské) rodiny vyústila v nepodmíněný trest odnětí svobody za ublížení na zdraví. Dle vyjádření rodiny měl incident rasistický podtext. Soudní řízení nicméně rasistický motiv ani u jedné strany nepotvrdilo.

Dle výpovědí rodiny stále čas od času dochází k tomu, že hosté opouštějící hospodu U bizona vykřikují v blízkosti jejich domu rasistická hesla, i když intenzita těchto verbálních útoků údajně v posledním období opadá. Poukázali také na nápis s rasistickým obsahem na jejich plotě.

Ve Vrbně žije i člen Dělnické strany, který se neúspěšně několikrát pokusil zorganizovat protiromskou demonstraci. Neonacistické podhoubí ve Vrbně bylo spíše negováno jak respondenty z řad institucí tak i NNO.¹⁰⁸

¹⁰⁵ <http://bruntalsky.denik.cz/nehody/rodinne-a-financi-problemy-zenu-dohnaly-k-pokusu-o-skok-z-rimsy-20120925.html>, <http://bruntalsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/nesnaze-resili-alkoholem-a-pak-chteli-spachat-sebe.html>

¹⁰⁶ <http://bruntalsky.denik.cz/pozary/ve-urbne-horelo-bytu-jedna-osoba-neprezila.html>
http://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/pri-pozaru-mrzli-ve-snehu-20120717.html

¹⁰⁷ Převážně se jedná o prevenci dopravních nehod, úrazů, drobnou kriminalitu apod. Prevenci toxikomanie prostřednictvím besed s žáky ZŠ, ale i např. prevence úrazů, atd. lekturuje streetworker z organizace OPEN HOUSE Bruntál.

¹⁰⁸ Respondent z NNO vyčíslil neonacistickou scénu ve Vrbně na dvě aktivnější osoby.

Rasismus je v obci přítomný, a to paradoxně ve velké míře právě mezi sociálně vyloučenými obyvateli a osobami žijícími v kritické situaci na hranici životního minima. Latentní rasismus je pak široce rozšířen a objevuje se i mezi dětmi (podle všeho z rodin zmíněných několika desítek rasisticky smýšlejících obyvatel Vrbna). U převážné části respondentů z řad občanů pak panoval názor, že Romové mají vždycky nějaké výhody a všechno zadarmo. Jeden z pamětníků z řad seniorů při přibližování dobové atmosféry Vrbna v 80. letech sdělil, že Romové byli dříve přirozenou součástí vrbenské společnosti, všichni chodili do práce a dokonce se s nimi lidé normálně (sic!) bavili. Pohled na současnou realitu se vesměs blížil tomu, co sdělila respondentka, která kvůli dluhům na nájmu odchází z městského bytu do ubytovny: „Když o něčem jednáme s úřady, tak je to těžké od nich cokoli získat nebo se jenom i dozvědět, jak se věci mají. Na úřadě nejdou jedna paní proti druhé. Zato Romáci dostanou vždycky všechno. Já jsem byla svědkem na sociálce, když Romka vykřičela, že všechno dostala.“

Drogy

Dalším místem, které respondenti zmiňovali jako nebezpečné, je dům nad lesoparkem a také skatepark. Respondenti tato místa uváděli v souvislosti s výskytem drog. I proto o těchto místech hovořili především obyvatelé, kteří s drogovou problematikou již přišli v nějaké podobě do styku.

Na území Vrbna pod Pradědem žije odhadem přes 30¹⁰⁹ pravidelných uživatelů drog, za rok je zde použito cca 3.000 injekčních stříkaček.¹¹⁰ Mezi užívanými narkotiky zde jednoznačně vede marihuana (pozorováno na ulici) a pervitin, sezónně se v celém regionu vyskytují ve velkém množství lysohlávky, využíváno je i opiové mléko. Prostředky na drogy získávají uživatelé převážně z kapesného (u dětí a mládeže), drobné kriminality (doma či v supermarketech - odyt značkového alkoholu v restauracích, dále přeprodejem zcizeného drogistického zboží). Dalším druhem výdělku je další přeprodej pervitinu, často za umělého zvýšení jeho množství ředěním drogy samotné. Pervitin se do Vrbna dostává převážně přes Bruntál, ředění pak je možné zvládnout v domácích podmínkách jakýmkoli dostupným bílým materiálem - omítka, cukr, prášek na praní, křída apod. Varnu pervitinu ve Vrbně v současné době nikdo z respondentů neregistruje.

Mezi uživatele drog patří zejména typicky mladší věkové skupiny (17-20 let a 30-40 let). Podle pozorování a informací organizace OPEN HOUSE Bruntál příležitostně postává dealer i přímo před základní školou po skončení vyučování. Cca 2 žáci na třídu¹¹¹ přiznávají zkušenost s drogami.

Romové závislí na drogách se ve Vrbně rozhodně nevyskytují v masovém měřítku tak, jako v některých jiných oblastech Moravskoslezského kraje. Respondenti uváděli rozvětvenou romskou rodinu, která z Vrbna v roce 2014 odešla kvůli dluhům na nájmu a kde byli někteří členové závislí na drogách. Dále pak se v rozhovorech s obyvateli ubytovny na Sklárenské objevovalo podezření ohledně závislosti některých jejich sousedů. Také OSPOD uváděl užívání pervitinu jako častý důvod odebrání dítěte z rodiny na základě rozhodnutí soudu (na základě předběžného opatření).¹¹²

¹⁰⁹ Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje (2012) uvádí za Vrbno pod Pradědem odhad 78 osob závislých na návykových látkách, ale číslo 30 zahrnuje jen nitrožilní uživatele pervitinu.

¹¹⁰ Statistiky organizace OPEN HOUSE Bruntál.

¹¹¹ V Bruntále udává OPEN HOUSE 10 žáků na třídu

¹¹² Ve Vrbně jsme zaznamenali několik případů, kdy o dítě, jehož matka je závislá na drogách, pečují

Na základní škole jsou několikrát do roka pořádány preventivní besedy, které vede právě terénní pracovník organizace OPEN HOUSE Bruntál, který je mezi mládeží oblíben. Besedy nejsou omezené na téma rizika drog, ale i na témata poruch příjmu potravy, zranění při rizikových aktivitách, atd.

Rozšířený je alkoholismus. Respondenti z řad institucí jej dávali do souvislosti s neutěšenou ekonomickou situací obyvatel. Pracovnice Domova seniorů zmiňovala riziko rostoucí skupiny alkoholiků v pozdním středním věku, pro které bude v brzké době obtížné zajistit sociální služby.

Gamblerství

Město reflektuje rizikové jevy spojené s provozem hracích automatů, a proto v roce 2011¹¹³ jejich provoz na území města zakázalo. Do roku 2014¹¹⁴ zůstala ve Vrbně tzv. „jiná technická herní zařízení povolená Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu“, na která se obecní zákaz nevztahoval.

Problém závislosti na hraní na automatech potvrzovali i další respondenti. Zazněla mimo jiné informace, že hazardní business na Bruntálsku drží v rukou Vietnamci. Tuto informaci se nicméně nepodařilo potvrdit.

Ilustrativní výpověď týkající se problematiky závislosti podal respondent, který byl právě na nákupech v centru města a na cestě do Sazky:¹¹⁵ „*Dřeme tu všichni bídu s nouzí. Všichni nadávají na to, že není práce a kolik co stojí, ale hospody a herny se drží dobře. Mají plno. Všichni nařikají, ale heren a hospod je dost a pořád se dobře drží..*“

11. Město hledá svou budoucnost - Aneb: Quo vadis Vrbno?

Město Vrbno pod Pradědem požádalo ASZ o podporu. Málokdo by asi oponoval názoru, že v současnosti je Vrbno městem v určité krizi. Tento stav souvisí s vývojem na pracovním trhu, který měl výrazně horší podobu v porovnání s jinými částmi Moravskoslezského kraje. Obyvatele trápí zadluženost, chudoba atd. U respondentů se někdy objevoval pocit určité deprese - respondentka, která přichází profesně do kontaktu s mnoha lidmi, hovořila o tom, jak nespravedlnosti transformačního období leží dodnes lidem na duši: „... *je to malý město, lidé viděli před očima, jak se rozkrádalo to, co se předtím snažili postavit...*“

Nežili jsme zde během devadesátých let a nedokážeme odhadnout, jaká míra rezignace a zahořklosti jednotlivců může být přítomná pod povrchem. V každém případě jsme získali dojem, že nálada ve společnosti je rezignací silně poznamenána. Jedním z nepříjemných aspektů tohoto rozpoložení je i silný výskyt antiromských názorů a teorií, které jsou nejsilnější mezi nejchudšími. Alespoň ve světle dnešní situace, kdy ve městě žije velmi malý počet Romů, z nichž jsou mnozí relativně dobře integrováni, působí všudypřítomná vyprávění o údajném systémovém upřednostňování Romů poněkud surreálně. Vzhledem k

parodiče.

¹¹³ http://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/ani-ve-vrbne-automaty-nechteji20120120.html

¹¹⁴ <http://www.vrbnopp.cz/cs/o-cem-se-mluvi.html>

¹¹⁵ Pozorování výzkumníků potvrdilo informace respondenta – v provozovně byl v různých denních hodinách čilý ruch.

tomu, že je ve Vrbně Romů opravdu málo, nechceme na tomto místě analyzovat, na základě čeho taková přesvědčení mohla vzniknout. Můžeme je ale interpretovat jako znak celkové ztráty vzájemné důvěry mezi lidmi i vůči institucím. Pro místní politiky a jiné veřejné činitele by mělo být důležitým cílem přispět **transparentní politikou, která se řídí jasnými pravidly**, k opětovnému vybudování důvěry mezi lidmi.

Viděli jsme však i jiné město Vrbno pod Pradědem. Město, kde se stále drží tradiční firmy, kde vznikly velmi úspěšné start-upy, které nabízejí nadstandardně dobré pracovní podmínky, pokročilé technologie, reinvence starých řemeslných tradic, lokální patrioty se silnými vizemi rozvoje města, spokojené a čínorodé drobné podnikatele. Bohužel se zdá, že oba světy existují do určité míry paralelně. Lidé na dně společnosti neprofitují z úspěchu nových firem (a v mnoha případech o nich nejspíše asi ani nevědí), protože nedisponují potřebnými kvalifikacemi.

11.1. Průmysl vs. turistický ruch

Často jsme slyšeli narážky na to, že “vedení města chce jen turistický ruch”, “další rozvoj turistického ruchu je nereálný”, „nebude snít”, „turisté nás nezachrání“, protože vznikne jen omezený počet pracovních míst, která jsou navíc zejména sezónní a provozovatelé v sezóně zaměstnávají brigádníky, kteří nepocházejí nezbytně z obce, „jen když je sezona a s tou poslední dobou zamíchalo nevyzpytatelné počasí“, „aquapark je nezbytný“, „aquapark je naprosto neudržitelný a obec na něj bude doplácet ohromné sumy“.

Na druhou stranu starosta upozorňoval: “Lidé vůbec nemají představu o tom, co to turistický průmysl je, je to mnohem komplexnější než ubytovat lidi a dát jim najíst.“ Poukázal na velmi dobrou polohu města pro turistické využití: „Se stavbou přehrady Nové Heřmínovy se stane z Vrbna město mezi dvěma atrakcemi – na jedné straně velké jezero, na druhé Praděd a rozsáhlé lesy.“

Průmysl nebo turismus? Jedná se skutečně o volbu mezi dvěma cestami, které se vzájemně vylučují?

Jakkoli Vrbno díky své průmyslové minulosti není prototypem idylického místa, úspěšný rozvoj turistického ruchu zde naprosto není vyloučen. Na druhou stranu necharakterizuje Vrbno něco jako unikátní genius loci, který by mohl být vznikem nových průmyslových staveb menšího rozměru ohrožen. Samozřejmě to neplatí pro rozvoj odvětví, který by vysloveně ničil okolní prostředí a přírodu. Nicméně vzhledem k tomu, že katastrem města prochází hranice Chráněné krajinné

oblasti Jeseníky, nemají ekologicky závadná odvětví velkou šanci i vzhledem k obecně platným zásadám ochrany přírody.

Podle našeho přesvědčení není třeba formulovat otázku budoucího rozvoje města slovy „buď anebo“. Zdá se nám rozumné propojit turistický i technologický rozvoj města – toto propojení by mohlo být samo o sobě výhodou.

Klíčová je otázka vzdělávání, která vyžaduje i účast komerční sféry. Manažeři místních firem si již začali uvědomovat svoji odpovědnost v této oblasti. Vidíme zde prostor pro vznik partnerství mezi městem, místními firmami, MŠ, ZŠ a středními školami, která by měla obzvláště řešit situaci dětí z nízkopříjmových rodin.

Jakkoli je mnohými občany Vrbna město prezentováno jako kolébka cyklistiky, na městské cyklistické infrastruktuře v rámci Vrbna, jeho částmi a přilehlými obcemi není toto přesvědčení v praxi příliš patrné. Pro cyklisty je ve Vrbně velká část komunikací vyloženě nepřívětivá. I dobrá cyklistická infrastruktura je něco, s čím se mohou občané měst identifikovat, více se mezi sebou potkávat a pro turisty je vyloženě vysoce atraktivní.

11.2. *Shrinking* (smršťování) a *ageing* (stárnutí) jako výzva i příležitost?

Díky komplikované ekonomické situaci a celkovému demografickému vývoji se musí Vrbno vyrovnat se dvěma trendy – poklesem populace a jejím stárnutím. Zatím jsou efekty těchto trendů vidět spíše okrajově - dětští lékaři začínají přemýšlet o rentabilitě provozu při klesajícím počtu dětí, snižují se ceny nemovitostí, snižuje se počet žadatelů o městské byty atd.

Musíme vycházet z toho, že úspěšný ekonomický rozvoj může popsané trendy sice zmírnit, ale celkový obrat se zdá být velmi nepravděpodobný. Situace je na jedné straně daná celospolečenským demografickým vývojem, který už brzy bude ovlivněn populačně slabými ročníky narozenými po roce 1989. Navíc se bude část mladých i nadále stěhovat do větších měst a město bude mít problémy přilákat lidi z venku.

Město Vrbno by se mělo pokusit na tuto novou situaci připravit. Přitom je důležité si uvědomit, že „shrinking“ a stárnutí populace by neměly být primárně chápány jako hrozby, ale spíše jako změněná realita, která přinese i nové příležitosti. Příprava strategie v této oblasti nebyla samozřejmě součástí zadání této studie, přesto si dovolueme přednést několik bodů k úvaze:

1. S klesajícím počtem dětí klesá i budoucí počet absolventů a pracovníků. O to více platí, že si společnost nemůže dovolit, aby děti zůstaly z důvodů, jakými jsou

např. chybějící finance nebo zadluženost rodičů, bez takového vzdělání, které jim umožní fungovat na pracovních trzích budoucnosti. Podpora vzdělávání obecně a cíleného na určité obory by proto měla být jednou z hlavních priorit města.

2. Zatraktivnit mladým jejich obec. Pro každou věkovou skupinu, zejména však pro mládež, která se právě ve věku okolo 18-19 let rozhoduje, zda v rodném Vrbně zůstat či zkusit štěstí jinde, by mělo existovat něco, které považují za své, s čím se identifikují, čemu se věnují, případně místo, které dává jejich obci v představě domova přesah. Takovým místem by mohl být např. dále v doporučeních zmíněný klub pro mládež, kde by byla místní mládež sama sobě provozovatelem.

3. Potřeba dlouhodobé strategie pro městský bytový fond. Lze očekávat, že přijde čas, kdy město začne mít problémy získat nájemníky do městských bytů. Poloprázdné domy jsou spojené s vysokými náklady na údržbu a energie. Přispívají zároveň zásadně k celkovému zhoršení atmosféry a pocitu bezpečí v městě. Doporučujeme se včas na tuto situaci připravit. Může to znamenat vytvoření dlouhodobých plánů pro nové využití domů, které už nebudou potřeba pro nájemní bydlení. Ty mohou být už v současné době zohledněny při rozhodování o investicích do bytového fondu. Z důvodu demografických změn zároveň důrazně nedoporučujeme privatizovat městské byty nájemníkům. Privatizace vede k fragmentarizaci bytového fondu – rozhodnutí o transformaci jednotlivých objektů jsou nesrovnatelně těžší nebo dokonce nemožné, pokud se na nich musejí shodnout všichni členové družstva či společenství vlastníku.

4. Perspektivu spatřujeme i v možném vzniku pracovních míst díky péči o seniory – nebylo by možné využít EU fondy k vybudování infrastruktury? Vidíme zde i možnost pro využití části městského bytového fondu

5. Na závěr jeden konkrétnější návrh: Ve Vrbně žijí i chudí a méně vzdělaní senioři, kteří by si zasloužili nějaké místo setkávání, jakýsi "Kotlík pro seniory". K tomuto návrhu je více mezi doporučeními pro kapitolu Sociální služby.

11.3. Aktivizace a participace

Posledním tématem, které bychom chtěli v této zprávě zmínit, je téma zapojování občanů do veřejného života města. Během našeho prvního výzkumného pobytu ve Vrbně pod Pradědem jsme během debaty s bývalou paní starostkou Kudelovou slyšeli, že jeden z největších problémů města vidí v pasivitě občanů, které je těžké motivovat k aktivitě. Na myslí přitom neměla pouze zapojení občanů do občanského života v obci, ale například i aktivní využití ekonomického potenciálu turismu ze strany běžných občanů (pronájem pokojů, výroba suvenýrů, atd.). Pasivita je bezpochyby důsledkem výše zmiňované nedůvěry a zahořklosti společnosti, stejně jako fakt, že po mnohá desetiletí občanská aktivita

nebyla politickou garniturou podporována a participace a veřejná aktivita nemá v našich zemích kontinuální tradici.

Snaha o aktivaci občanů by měla podle nás být jedním z pilířů strategie budoucího rozvoje obce. Lokální partnerství by pro realizaci takové strategie mohl být velkou oporou, za předpokladu, že v něm bude nabízen prostor nejen institucionálním aktérům ale též občanům. Posilování aktivity občanů může mít různé formy: Lze uvažovat o participačním plánování s externí facilitací, v rámci kterého by mohly vznikat projektové náměty (například pro sociální podnikání, nebo pro rozvoj turistického ruchu) nebo nabídka školení, ve kterých by se zájemci o podnikání naučili sestavit vlastní business plány. Pokud pravidla nového operačního období evropských fondů takovou možnost nabízejí, bylo by jistě zajímavé využít mikro-granty, které se jako nástroj pro aktivizaci občanů již mnohokrát osvědčily.

Jsme přesvědčeni, že zapojení se do Lokálního partnerství je pro Vrbno pod Pradědem velká příležitost, jak obrátit vývoj města, které má mnohostranný potenciál v prospěch jeho obyvatel.

12. Resumé a doporučení

12.1. Poloha, prostorová struktura a socioekonomická situace města

Shrnutí kapitoly:

- Během socialistického období došlo ke změně prostorové struktury města. Centrum se přesunulo z historického náměstí dolů ke křižovatce. Zároveň došlo k částečnému nahrazení starých domů panelovými domy a ke vzniku rozsáhlých průmyslových areálů, které jsou dnes využívány jen zčásti. V případě bývalého dřevokombinátu se jedná o druhý největší brownfield v Moravskoslezském kraji.
- Na rozdíl od jiných měst v České republice nemá sociální vyloučení ve Vrbně příliš silnou prostorovou či etnickou dimenzi. Chudé osoby, které ztratily práci v důsledku restrukturalizace místních podniků a které jsou velmi často zadlužené, žijí po celém městě. Romská komunita je malá a alespoň z části dobře integrovaná. Počet Romů se navíc v důsledku vystěhování několik rodin, které žily v obecních bytech a byly silně zadlužené, v posledních cca 2 letech snížil.
- Za problémová místa lze považovat především ubytovny. Platí to zejména pro ubytovnu Edik na náměstí sv. Michala, ve které se dají hygienické podmínky popsat jako velmi nevyhovující. V blízkosti ubytovny Edik jsou navíc dva další domy, ve kterých žijí chudé rodiny a dětský domov s praktickou školou. Z důvodů koncentrace těchto objektů lze okolí náměstí Sv. Michala považovat za kritickou zónu, která by si zasloužila zvláštní pozornost ze strany města. Platí to zejména kvůli turistickému potenciálu starého náměstí s historickým kostelem a hotelem v blízkosti budoucího ski areálu.

Doporučení:

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none">• Zahájit terénní sociální práce v ubytovnách, „problémových domech“ a na sídlištích v okolí náměstí s cílem řešit krizové	<ul style="list-style-type: none">• Z urbanistického hlediska je brownfield bývalého dřevokombinátu vzhledem k jeho velmi centrální poloze

<p>situace. Ve vztahu k obyvatelům ubytoven by mělo být dlouhodobým cílem této činnosti společně s obyvateli a městem vymyslet strategii pro návrat do městského bytového fondu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realizace pravidelných kontrol dodržování hygienických standardů v ubytovnách. • Vzhledem k značné koncentraci sociálně slabých osob v okolí náměstí nedoporučujeme toto místo pro umístění azylových bytů a podobných bytových služeb pro sociálně slabé. Naopak je náměstí a sídliště v jeho okolí vhodnou volbu pro umístění sociálních služeb, které jsou určeny osobám ze znevýhodněného prostředí. Doporučujeme zároveň využít případné možnosti investic do revitalizace veřejného prostoru v okolí náměstí. • Zvážit možnosti zajištění bezpečné cyklistické dopravy mezi obcemi v rámci vrbenského regionu. Vybudování sítě cyklostezek (ideálně městským sociálním podnikem, viz více v doporučeních pro kapitolu Zaměstnanost) zvýší atraktivitu regionu, sníží náklady na každodenní cestovné a zvýší fyzickou zdatnost a aktivitu obyvatel. 	<p>velmi problematickým jevem, který brzdí urbanistický a hospodářský rozvoj Vrbna. Doporučujeme Ministerstvu pro místní rozvoj ČR seznámit se s plánovacími nástroji využívanými v jiných státech EU, které dávají obcím mnohem větší možnosti obrany před vznikem problematických urbanistických jevů (například „zvláštní urbanistické právo“ - Besonderes Städtebaurecht - v Německu). Analýza takovýchto nástrojů může být zajímavá i ve vztahu k zacházení s rozsáhlejšími vyloučenými lokalitami v jiných městech než Vrbno, které lze obtížně regenerovat bez zásahů do vlastnických práv těch majitelů objektů, kteří neprojeví zájem se podílet na procesu regenerace.</p>
---	--

12.2. Bydlení, dluhy na bydlení a jiné dluhy

Shrnutí kapitoly:

- Na rozdíl od mnoha jiných českých měst nedošlo ve Vrbně k rozsáhlé privatizaci městských bytů. Vzhledem k současné sociální a ekonomické

situaci města, kde žije velký počet zadlužených občanů, hodnotí autoři studie tento fakt pozitivně. Zkušenosti jiných měst totiž ukazují, že riziko ztráty bydlení je v případě předlužených domácností, kterým hrozí exekuce, větší v případě bydlení v soukromém majetku. Autoři dále upozorňují na fakt, že bytový fond je důležitým nástrojem směřování dalšího vývoje obce. Umožňuje například koordinovanou reakci města na změnu demografického složení populace a úbytku obyvatel.

- Analýza zároveň upozorňuje na určité problémy spojené s bytovým fondem, jakým je vysoký počet dlužníků či špatný technický stav bytů. V posledním období město začalo zadluženost řešit razantnějším způsobem, což vedlo k vystěhování některých vysoce zadlužených domácností. Zároveň má město ochotu se s dlužníky domluvit a nastavit splátkové kalendáře. Není využit institut zvláštního příjemce, který by umožnil zaplatit náklady příjemců dávek vydané za bydlení přímo Úřadem práce.
- Podrobná prostorová analýza distribuce dlužníků upozorňuje na tendenci ke koncentraci dlužníků určitého typu v určitých domech či ulicích. Příčiny toho zajímavého fenoménu, který by si zasloužil podrobnější analýzu, jsou přitom velmi nejasné. Nelze vyloučit, že se sousedi „učí“ od svých sousedů problematické návyky nebo že hraje roli osobnost domovníka. Doporučujeme tento fenomén dále studovat proto, že se zdá, že by mohl být klíčovým pro prevenci dalšího zadlužení.
- Zadlužení je v diskuzi o sociální situaci ve Vrbně všudypřítomným tématem. Na druhou stranu se ukazuje, že míra finanční gramotnosti obyvatel je nízká a aktuální kapacita sociálních služeb je nedostatečná.
- Co do počtu insolvenčních řízení vedených s obyvateli obce, vykazuje Vrbno o něco nižší míru indexu ve srovnání s ostatními obcemi v okrese Bruntál. Interpretace výsledků je obtížná vzhledem k různým působícím faktorům, nicméně jednou z možných domněnek může být i nedostatečná finanční gramotnost obyvatel.

Doporučení:

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Zadluženost občanů vnímáme jako nejpálčivější sociální problém, na který by se město mělo zaměřit. Doporučujeme posílit terénní sociální práci, která by měla spolupracovat 	<ul style="list-style-type: none"> • Doporučujeme podporovat výzkum o dlužnících (viz doporučení pro město).

<p>se službou dluhového poradenství.</p> <ul style="list-style-type: none">• Stávající kapacita dluhového poradenství se zdá být vzhledem k rozsahu problému nedostačující. Doporučujeme proto posílení služby.• Dále doporučujeme upozornit občany prostřednictvím vhodných nástrojů (články ve zpravodaji, plakáty, sdělení sociálních pracovníků, písemné informace jako součást ročního vyúčtování) o rizicích ztráty bydlení. Jádrem sdělení by mělo být, že je třeba prioritně řešit dluhy za bydlení.• Rekonstrukci bytového fondu vnímáme jako oblast, která je vhodná pro sociální podnikání / obecní firmu.• Doporučujeme realizaci podrobné analýzy situace dlužníků, která by se měla soustředit na následující faktory: a) nejčastější důvody vzniku dluhů, b) strategie dlužníků (vůči městu a jiným věřitelům), c) komunikace města z pohledu dlužníků, d) reálnost splácení / snížení dluhů vzhledem k finanční situaci dlužníků. Kvůli potřebě ochrany osobních údajů dlužníků by měla analýza probíhat v úzké spolupráci s městem.• Dále doporučujeme vytvořit koncepci podporovaného bydlení, která by umožnila osobám bydlícím v ubytovných návrat do městského bytového fondu. Koncepce by se měla mezi jinými zabývat otázkami: a) nakládání s historickými dluhy a určení podmínek (např. prokazatelné splácení dluhů	
--	--

<p>v souladu se splátkovým kalendářem), za kterých lze městský byt získat i v případě, že uchazeč je vůči městu zadlužen, b) zacházení s kaucí (např. možnost získání půjčky od města na zaplacení kauce)</p> <ul style="list-style-type: none"> • V současné době neexistují jasná kritéria, podle kterých město dlužníka vystěhuje či ještě dostane jednu šanci. Zároveň jsme se setkali často s tvrzením, že město údajně upřednostňuje určité skupiny obyvatelů (hlavně Romy). Osoby, které bydlí v ubytovnách, měly často špatné nebo zastaralé informace o pravidlech přidělování bytového fondu. Považujeme proto za vhodné nastavit velmi jasné a transparentní systémy, podle kterých se bude řídit selekce nájemníků, určení parametrů smlouvy a zacházení s dlužníky. Pravidla by měla být konzultována s Agenturou pro sociální začleňování a prezentována veřejnosti všemi obvyklými kanály. • V oblasti příspěvků na bydlení by vhodným nástrojem prevence „vypadnutí“ příjemců dávek ze systému (a s tím spojeného dalšího zhoršení jejich sociální situace) bylo využívání institutu zvláštního příjemce dávek městem. 	
--	--

12.3. Zaměstnanost a nezaměstnanost

Shrnutí kapitoly:

- V obci je několik prosperujících firem zaměřených na technologicky

náročnou výrobu a vývoj, které se podle managementu potýkají a v budoucnu budou ještě více potýkat s dostatkem kvalifikovaných a vysoce kvalifikovaných pracovníků pro tato odvětví.

- Zájem mládeže o vzdělávání, podle mnohých respondentů, upadá a chybí návaznost mezi vzděláváním, praxí a aktuálními podmínkami a potřebami regionu
- Město je konfrontováno s novou výzvou v podobě stárnutí populace a odlivem zejména mladých lidí do větších měst.
- Přes tento odliv je nezaměstnanost je výrazně nad republikovým průměrem a velká část zaměstnaných osob nemá dostatečně vysoké příjmy na zajištění důstojného života pro sebe i své rodiny.
- Přehled poptávky nad nabídkou pracovních příležitostí může vést některé zaměstnavatele k neochotě vyjít vstříc individuálním požadavkům zaměstnanců.
- Na místním trhu práce byl mezi matkami opakovaně zmiňován nedostatek práce na ranní směnu či částečný úvazek.
- Nelegální zaměstnávání není ve velké míře přítomno.
- Město využívá možnost zaměstnávat své občany na VPP, nicméně je třeba zajistit systematictější a tím i atraktivnější alternativu pracovních příležitostí i jako formu pracovní rehabilitace či prevence ztráty pracovních návyků pro nezaměstnané, např. městský sociální podnik.

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Podpořit provázanost vzdělávání a praxe s důrazem na místní podmínky • Doporučujeme do veškerých výběrových řízení, které bude město v budoucnu otevírat, zakotvit podmínku, že dodavatel bude využívat dlouhodobé nezaměstnané, zaměstnance navrhovaného městského sociálního podniku, nebo osoby na VPP z obce. • Ověřit možnosti pro sociální podnikání zejména v následujících oblastech: třídění odpadků a recyklace, rekonstrukce bytového fondu, úklidové služby (i jako subdodavatel pro místní podniky), hlídací služby pro rodiny s dětmi (včetně služby hlídání nemocných dětí doma), 	<ul style="list-style-type: none"> • Doporučujeme zvýšit tlak zaměstnavatele (zejména se jedná o supermarketové řetězce, práce v lese apod.) na dodržování práv zaměstnanců, dodržování smluvní pracovní doby, možností využít nemocenskou či volno z důvodu ošetřování člena rodiny. • Zvýšit systémovou podporu osobám, které se vracejí z mateřské dovolené například podpořit zaměstnavatele v zaměstnávání pracovníků na snížený úvazek.

<p>lesní hospodářství. Navrhovaný městský sociální podnik by se měl podílet maximálním možným poměrem na veškerých veřejných pracích (úprava zeleně, úklid veřejného prostranství, renovace městských a výhledově nejen městských nemovitostí, budování chodníků a cyklostezek atd.), které nevyžadují vysokou kvalifikaci, avšak zároveň těmto osobám působení v sociálním podniku zvyšovat a pomoci jim v hledání pracovního uplatnění mimo tento sociální podnik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaměřit se na nové výzvy – stárnutí populace a pomocí EU fondů vytvořit nová pracovní místa v kvalitních sociálních službách zejména v oblasti péče o seniory (včetně nabídky uspokojivého finančního ohodnocení) 	
--	--

12.4. Vývoj dávek

Shrnutí kapitoly:

- Situace ve Vrbně podle vyjádření pracovníků ÚP i MěÚ nevykazuje přílišné odchylky od standardních poměrů v regionu.
- Dopad ekonomické krize lze vyzorovat například z nárůstu měsíčního počtu vyplacených dvou nejpočetnějších dávek v hmotné nouzi – příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení – mezi roky 2011 a 2014.
- Instrukce, které se podílejí na chodu systému – ÚP i MěÚ – se o vzájemné spolupráci vyjadřují kladně. I přes tuto spolupráci ale v důsledku celkové přetíženosti systému nicméně někteří potenciální příjemci dávek mohou „vypadnout“ ze systému.
- I ve Vrbně existuje jev „obchodování s chudobou“, kdy se pronajímatelé či majitelé ubytoven snaží přizpůsobit ceny bydlení maximální možné výši dávek na bydlení.
- Pracovníci ÚP hodnotí provozovatele ubytoven ve Vrbně jako relativně solidní subjekty a z tohoto důvodu jsou vypláceny klientům ubytovaných na ubytovně dávky v hmotné nouzi týkající se bydlení.

- Specifickou skupinou, která má obtíže týkající se financování nákladů na vzdělání, jsou žáci dojíždějící z Vrbna na střední školy.

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Posílení sociálních služeb by mělo pozitivní vliv na schopnost příjemců dávek zlepšit svoji situaci. Zejména posílení složky poradenství by vhodně kompenzovalo problémy českého sociálního systému – složitost, dvojkolejnost, atd. • Udržení dobrého stavu spolupráce Úřadu práce a soc. úseku na MěÚ v oblasti dávkové agendy, případně prohloubení této spolupráce tak, aby byla osobám v ohrožení sociálním vyloučením poskytována systematická podpora. • Významnou skupinou osob, které s obtížemi splňují nárok k získání dávky mimořádné okamžité pomoci v systému hmotné nouze, jsou osoby dojíždějící za vzděláním na střední školu. Vytvoření systému podpory na dopravu pro sociálně slabé rodiny s dítětem dojíždějícím na střední školu by zapůsobilo jako významný prvek prevence odchodu žáků ze studií. 	<ul style="list-style-type: none"> • Na Vrbno dopadá množství strukturálních problémů týkajících se celkového nastavení sociálního systému – nepřehlednost, dvojkolejnost, atd. • Významným systémovým omezením je nastavení programu OKsystem, konkrétně v oblasti oprávnění pro vedení Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka. V současné podobě systém znemožňuje efektivní spolupráci ÚP a obecních/krajských úřadů. • Problém středoškoláků z nízkopříjmových vrstev, kterým ekonomická situace rodiny neumožňuje či ztěžuje dojíždění za vzděláním, není jen specifikem Vrbna. Finanční podpora středoškolákům ve strukturálně postižených regionech by měla být systémová.

12.5. Sociální služby

Shrnutí kapitoly:

- Vrbno i v této oblasti trpí svojí periferní polohou. Ve městě působí malé množství registrovaných poskytovatelů sociálních služeb, přičemž potenciál pro větší využívání stávajících služeb či rozvoj jiných služeb ve městě je.
- Vidíme potřebu zvýšit kapacity terénních pracovníků, SAS, dluhové poradenství atd.
- V obci je velká potřeba zavést aktivizační služby jak pro osoby 60+ či 65+,

- tak i pro mladší (dlouhodobá nezaměstnanost, osamělost – rodinní příslušníci žijí často ve velmi vzdálených částech země, atd.).
- V obci chybí poradenské a odlehčovací služby pro rodiny seniorů.
 - Senioři se stávají objektem finančního zneužívání (na jejich jméno si berou rodinní příslušníci půjčky, příspěvky na péči o ně nejsou užívány v souladu s jejich účelem atd.), je třeba osvěta.
 - Respondenti napříč celým spektrem pozitivně hodnotili činnost nízkoprahového klubu Kotlík, ale shodli se též na tom, že jeho klubovna se nachází v prostorech pro tento účel na hranici vhodnosti.
 - Klub Kotlík není alternativou pro mládež od 15-ti let dále. V obci chybí místo pro setkávání mládeže.
 - Základní terénní služby pro uživatele narkotik jsou v současnosti dostatečně pokryty, nová infrastruktura pro léčení závislosti na drogách se buduje v Bruntále, nicméně potřeba prevence zůstává. Je třeba posílit služby, které pomáhají se začlenit zpět do společnosti (prostupné zaměstnávání, sociální bydlení atd.)

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Aktivizační aktivity pro seniory i mladší ročníky, které se seniorskému věku blíží (výlety, kulturní či vzdělávací vyžití, apod.). • Aktivizace seniorů s různými stupni závislosti. • Posílení, resp. ustavení služeb či jiných opatření, které řeší zejména problémy s bydlením různých skupin sociálně vyloučené populace – azylový dům, chráněné bydlení, sociální bydlení, poradenství, atd. • Průzkum potřeb klientů Domu s pečovatelskou službou a následné zlepšení životních podmínek s ohledem na speciální potřeby obyvatel. • Možnost založení sociálního podniku, který by řešil jak problém nedostatečně 	<ul style="list-style-type: none"> • Vyrovnat platy pečovatelských profesí se zdravotními sestrami a zvýšit péči o tyto zaměstnance. Tyto profese jsou nesmírně psychicky náročné, pracovníci v sociálních službách vykonávají velmi často identické výkony jako zdravotnický personál a jsou oproti nim platově podhodnoceni. Péče o dlouhodobě nemocné, velmi staré či osoby v terminálním stádiu života vytváří na zaměstnance velký psychický nápor a jedinou cestou jak předcházet značné nežádoucí fluktuaci je dobré finanční ohodnocení, kvalitní supervize a dostatečná možnost psychické hygieny.

<p>diverzifikované nabídky stravování seniorů, tak absenci místa pro schůzky (komunitní klub a kavárna v jednom).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Možnost nalezení nových prostor pro Klub Kotlík. Nové prostory by mohly ztraktivnit nový okruh návštěvníků (za zachování návštěvníků stávajících). Prostor by mohl být dopoledne a večer využitelný - např. jako tělocvična se cvičnou lezeckou stěnou a posilovnou či menší tělocvičnou využitelnou pro lekce jógy apod. - a mohl by tak částečně pokrýt svoje finanční potřeby. Program Kotlíku by bylo možné v nových prostorech pilotně rozšířit o nové aktivity (kroužky PC, vědecké pokusy z oblasti přírodních věd, tance, aerobiku, líčení a módy, bojové sporty apod.). Nízkoprahový charakter by měl být i nadále zachován. • S předchozím doporučením souvisí možnost registrace Klubu kotlík jako sociální služby. • Rozšíření sociálních služeb pro skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením. Potřebné je posílení ve všech složkách – poradenství, prevence i soc. péče (např. osobní asistence, odlehčovací služby, sociálně aktivizační služby pro seniory, atp.). Detailní plánování by mělo být součástí nového plánovacího cyklu procesu komunitního plánování sociálních služeb. • Ve městě chybí místo pro 	
--	--

<p>setkávání mládeže, se kterým by se mládež identifikovala a sama se podílela na jeho vedení. Místa setkávání roztroušených skupinek je nyní okolí nákupního centra a školy, skate park a hospody. Vzdělávací centrum Střecha není pro mládež alternativou jak kvůli svému profilu, tak i vysokým cenám vstupného (v podobné situaci je nicméně i dospělá část populace). Možností by bylo např. otevření nekomerčního filmového klubu či jakéhokoli jiného klubu pro mládež, který by nabízel i např. kurzy bojových umění, roztleskávačky atd. za nekomerční cenu apod. Jakoukoli novou aktivitu však nedoporučujeme zavést bez silné participace cílové skupiny. Doporučujeme např. nabídnout mládeži malé mikrogranty, kterými si budou moci aktivně vytvořit něco „svého“ nebo alespoň jeho část. Takový krok má zároveň potenciál posílit občanskou angažovanost a zájem o věci veřejné.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Terénní práce v oblasti drogové prevence funguje, nicméně její potřeba je neustálá. V rámci prevence je třeba mít na paměti, že drogy se začínají mezi mládeží objevovat zejména poté, co začnou dojíždět na SŠ či SOU. I proto vidíme velkou potřebu vybudování komunitního centra či klubu pro mládež, viz předchozí doporučení. • • Zvyšování motivace aktérů komunitního plánování, osvěta 	
--	--

12.6. Vzdělávání

Shrnutí kapitoly:

- Ve vzdělávání na úrovni mateřské školy i základní školy vidíme prostor pro intenzivní rozvoj individuálního přístupu k rozvoji a vzdělávání dětí a zohlednění potřeb jak dětí znevýhodněných tak i nadaných.
- Část dětí z nejohroženějších rodin vypadává z finančních důvodů z pravidelné docházky do mateřské školy a děti tak ztrácí na své vrstevníky.
- V mateřských školách je možno pozorovat spontánní sociální diferenciaci. Kromě toho se místní školky od sebe liší přítomností speciálních asistentů, počtem dětí ve třídách, využívání grantových příležitostí atd.
- V obci není momentálně zajištěna žádná pomoc slabším žákům ve formě doučování, pomoci s domácí přípravou apod., slabší či znevýhodnění žáci nedostávají dostatečnou podporu
- Základní škola potřebuje zvýšit kapacity v oblasti přístupu jak k podpůrným pedagogickým projektům tak i finančním
- Zaměstnanci sociálních služeb, ředitelé škol upozorňují na pozvolna rostoucí fenomén nedokončování či nenastoupení na střední školu (ať už z důvodů finančních či motivačních)
- Vrbenští zaměstnavatelé upozorňují na nízkou úroveň vzdělávání na středních školách a na chybějící kvalifikovanou pracovní sílu

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Snížit počet žáků ve třídách mateřských škol (např. přijetím speciálních asistentů, kteří by se intenzivně věnovali dětem ze znevýhodněného prostředí. Výsledek IQ testu méně než 70 IQ může být následkem toho, že dítě nepochází z dostatečně stimulativního prostředí. Tento počáteční handicap by měla mateřská škola pomoci dítěti vyrovnávat. Doporučujeme (např. ve spolupráci SASky a mateřských škol) vytvořit program na zvýšení péče o jednotlivce ze znevýhodněného prostředí plošně eliminovat případy, kdy děti ze sociálně znevýhodněného 	<ul style="list-style-type: none"> • Ve vztahu k řešení neutěšené situace dětí z Dětského domova, které musí toto zařízení po dovršení 18-ti let či ukončení školní docházky opustit, je ke zvážení jeden komplexní krok a sice zřízení domu na půl cesty, které by bývalých chovancům tohoto ústavu poskytovalo ubytování, ale zároveň by tato služby byla navázána na možnosti pracovního uplatnění a postupný přechod do standardního bytového fondu

<p>prostředí vypadávají z docházky MŠ z finančních důvodů (spolupráce s ÚP - hradit obědy formou zvláštního příjemce, snížení školkovného, nabídka rodičům možnosti si školkovné a obědy odpracovat během akcí školky či malých úpravách a rekonstrukcích apod.) či důvodů jakýchkoli jiných. Tímto způsobem znevýhodněné děti získají možnost srovnatelného startu do života, jaký mají jejich vrstevníci pocházející z lepších podmínek.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na úrovni předškolní výchovy ve Vrbně doporučujeme zvýšit nabídku kroužků pro předškoláky, které by však měly být nabízeny atraktivní formou, ideálně za participace samotných rodičů. V současné době je v nabídce cvičení matek s dětmi, ale bylo by vhodné se zamyslet nad možnostmi, které město nabízí, nad jeho tradicemi a vytvořit např. keramickou či technickou dílnu pro děti (s posezením pro rodiče) i dospělé, tanečky, baby judo, přírodovědecký kroužek apod. Ve Vrbně se narodí ročně okolo 50 dětí, lze předpokládat dostatečný počet zájemců. • Doporučujeme též na MŠ i ZŠ postupně zavádět diferencované vzdělávání, které umožní dětem s různými úrovněmi předpokladů dosáhnout svého maxima a podporuje zároveň rozvoj nadaných dětí i dětí méně nadaných vše individuálně předmět od předmětu, oblast od oblasti. I méně nadané děti tak dostanou příležitost vyniknout a nadané děti zase nejsou „bržděny“ nižší úrovní jiných spolužáků, vzdělávání je pro všechny zábavnější a s tím k němu stoupá motivace. • Zvážit zavedení přípravné třídy ať už 	<p>formou zřízení tréninkových bytů. Toto doporučení se Severomoravského kraje a vlády ČR.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rovněž by bylo vhodné se informovat, zda pro děti z Domova není možnost získat podporu v již existujících projektech na tuto cílovou skupinu zaměřených, popř. se těmito projekty ve Vrbně inspirovat (Accenture Academy, Schody do života, New Job New Life, Rozjedu to!, Roz(h)led Samsung Digital Academy, Patron atd.) • Stát by měl systematicky podpořit děti z ohrožených rodin v pravidelné účasti na předškolním vzdělávání.
--	---

ve Vrbně pod Pradědem či Karlovicích pro děti s odkladem školní docházky, která by minimalizovala bolestivé nástupy na základní školu a případné nástupy do praktických škol a neúspěšné nástupy do života obecně. V roce 2014/15 v základní škole Vrbno pod Pradědem požádalo o odklad 24 dětí. Podle propočtů ředitele jedné z pražských škol, kam dochází větší počet romských a sociálně znevýhodněných dětí, je zřízení přípravné třídy finančně stabilní již od 12 žáků na třídu, což znamená, že v tuto chvíli by mohly být ve Vrbně úspěšně financované přípravné třídy hned dvě. Lze zvážit spolupráci v oblasti přípravné třídy MŠ a ZŠ. Zkušenost z Krnova a Břidličné však ukazuje, že vzhledem k faktu, že docházka do přípravné třídy není povinná, značný počet rodičů docházku zanedbává či přestane chodit vůbec. Doporučujeme tedy již od počátku klást rodičům na srdce důležitost docházení do třídy a rodiče i předškoláky co možná nejvíce k docházce motivovat a zapojovat do akcí (pravidelné soutěže, atraktivní program apod.)

- Tam, kde je toho třeba, doporučujeme zintenzivnit spolupráci s rodiči formou častější práce či kontaktů školy s rodiči např. za pomoci zavedení terénní služby pedagogického asistenta či ve spolupráci se SASkou (a případně též ve spolupráci s ÚP).
- Zjistit mezi rodiči a žáky zájem o doplňkové hodiny školní přípravy či doučování na ZŠ nebo při Kotlíku (zde je však otázka nevyhovujících prostor a kapacit vychovatelů) a tyto služby zavést. Doporučujeme se soustředit zejména na kritické ročníky, po kterých následují přestupy na praktickou ZŠ (1.

a 4.-5.tř.)

- Sledovat úspěšnost dětí, žáků, sbírat zpětné vazby od nich samotných i rodičů a zlepšovat na základě šetření přípravu dětí na další vzdělávací stupně a jejich budoucí profesní uplatnění. Škola (třídní učitelé) může být aktivním prvkem a například spoluorganizovat třídní srazy (po 5-10 letech od ukončení zš). Doporučujeme posílit kariérové poradenství, dát velký důraz na seznamování se s praxí a aktivně a hmatatelně zohledňovat vývoj situace na trhu práce v regionu i Vrbně např. ve spolupráci s regionálním či krajským koordinátorem pro podporu středoškolského vzdělávání.
- Spolupracovat s ÚP v oblasti potřeba dokončování středního vzdělávání (příklady Kadaně nebo Hranice, kde se daří vracet mladé nezaměstnané zpět do škol)
- Místní škola nabízí momentálně 27 kroužků. Převážně jsou vedeny učiteli vrbenské základní školy, což je dáno chválihodnou snahou využít místní kapacity, zčásti jde též o finanční stránku. Doporučujeme nicméně se nad tímto stavem zamyslet, stejně jako zda je nabídka přístupná všem bez rozdílu a zda je dostatečně atraktivní i pro děti ve věku druhého stupně školy a zda plní i funkci prevence sociálně patologických jevů. Děti ze znevýhodněných rodin tyto kroužky většinou nenavštěvují. Doporučujeme podpořit snahu o založení školního klubu, o který usiluje školní parlament, s tím, že by bylo vhodné ponechat jej co nejotevřenější a předejít selekci jeho členů a vytvoření „VIP klubu“.
- Ve vztahu k řešení neutěšené situace

<p>děti z Dětského domova, které musí toto zařízení po dovršení 18-ti let či ukončení školní docházky opustit, je ke zvažení jeden komplexní krok a sice zřízení domu na půl cesty, které by bývalým chovancům tohoto ústavu poskytovalo ubytování, ale zároveň by tato služba byla navázána na možnosti pracovního uplatnění a postupný přechod do standardního bytového fondu formou zřízení tréninkových bytů. Toto doporučení se však týká nejen města, ale i Severomoravského kraje.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podpořit programy celoživotního vzdělávání a vzdělávání dospělých v obci. Akce by měly být pokud možno bezplatné a rozmanité, které by navíc podporovaly komunitní rozvoj obce. Ideálně tedy doporučujeme, aby se na jejich organizaci či výběru podíleli sami účastníci. 	
---	--

12.7. Rodina

Shrnutí kapitoly:

- Pracovníci OSPODu zaregistrovali zhoršení sociální situace ve městě v souvislosti s nástupem ekonomické krize. Tíživá ekonomická situace měla negativní dopad na vztahy v rodinách, což vedlo k nárůstu případů, kterými se zabývá OSPOD (zejména otázky výchovy a výživy nezletilých).
- Pracovníci OSPODu nezaznamenali migraci z města či do něj. Pokud se nějakých demografických skupin migrace týká, pak jen těch, které spadají mimo sféru OSPODu (mladí lidé bez dětí či naopak rodiny s odrostlými dětmi).
- Spolupráce institucí zabývajících se mládeží a rodinou (zejména OSPOD, MěÚ a služba SAS, kterou provozuje Help In) je hodnocena všemi aktéry kladně. Potřeby cílové skupiny zejména v oblasti sociálních služeb a dalších aktivit však nejsou naplněny.

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Udržet stávající fungující spolupráci institucí a sociálních 	<ul style="list-style-type: none"> • Dbát na systematickou podporu v návratu uživatelů drog do

<p>služeb (OSPOD, soc. úsek MěÚ, Help-in)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Posílit poradenskou a preventivní práci s rodinami v nepříznivé sociální situaci, a to jak podporou stávajících zařízení a aktivit (např. Klub Kotlík) či zřízením nových tak, aby bylo rozšířeno spektrum forem asistence. • Reflektovat rozšíření drog, zejména pervitinu, mezi mládeží i dospělými a pracovat na prevenci v této oblasti. Pokusit se včasné zachytit těhotenství u uživatelů drog a podpořit je v léčbě i při zajišťování podmínek pro péči o dítě. 	<p>společnosti.</p>
---	---------------------

12.8. Zdraví

Shrnutí kapitoly:

- zdravotní prevence je zanedbávána napříč sociálním a věkovým spektrem obyvatel, nejmarkantněji se však projevuje u osob v kritické finanční situaci
- velmi nízká úroveň dentální hygieny zejména u dětí
- nízká dostupnost sekundární zdravotní péče, objevují se zanedbávání zdravotní péče z finančních důvodů a časové i finanční náročnosti cest do vzdálených měst v regionu
- nízká dostupnost terciární péče v regionu vůbec
- nízká úroveň aktivizace seniorů se odráží i na jejich fyzické kondici
- mezi seniory je rozšířeno nadměrné užívání léků

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • zvýšit důraz na plošnou preventivní péči (vyšetření zubní, oční, sluchu, odchylek v chování, které mohou naznačit 	<ul style="list-style-type: none"> • zvýšit důraz na plošnou preventivní péči (vyšetření zubní, oční, sluchu, odchylek v chování, které mohou naznačit

<p>vývojové poruchy), pokud možno v rámci předškolního a školního vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaměřit se na práci se seniory - osvětové programy o škodlivosti nadměrného užívání léků, propagaci alternativních forem medicíny a aktivizaci seniorů • propagaci alternativních forem léčby a holistického přístupu k pacientům mezi místními lékaři 	<p>vývojové poruchy), pokud možno v rámci předškolního a školního vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaměřit se na práci se seniory - osvětové programy o škodlivosti nadměrného užívání léků, propagaci alternativních forem medicíny a aktivizaci seniorů • propagaci alternativních forem léčby a holistického přístupu k pacientům • rozvoj podporných nástrojů pro pacienty z periferních oblastí, které jsou odkázané na léčbu u specialistů v větších městech
--	--

12.9. Bezpečnost

Shrnutí kapitoly:

- Vrbno se v rámci regionu řadí mezi města spíše s nižší úrovní kriminality
- Drogová scéna ve městě je relativně stabilní.
- Hlavní úkolem PČR by mělo být pokračování preventivních akcí v inovativních formách atraktivních pro cílovou skupinu a podílet se obnově důvěry občanů ve stát

Doporučení pro město	Doporučení pro Agenturu a stát
<ul style="list-style-type: none"> • Podporovat preventivní aktivity. Ze stávajících se lze zaměřit zejména na podporu klubu Kotlík, například formou dotací Ministerstva vnitra ČR. • Prevence ekonomického zneužívání seniorů • Nadále organizovat drogovou prevenci, prevenci příjmů potravy, kyberšikany, prevenci 	<ul style="list-style-type: none"> • Intenzivně podporovat terénní a preventivní práci uživatelů drog. • Podporovat obce v boji s hazardem a celkově potírat hazard v ČR. • Omezovat v současné době nadměrnou toleranci užívání dalších drog – cigaret a alkoholu (plošný zákaz kouření ve veřejných prostorech, zákaz

<p>podvodného vylákání peněz přes e-shopy atd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udržovat intenzivní spolupráci PČR s poskytovateli sociálních služeb v obci. • Systematicky regulovat hazard na území obce. • Na základě hlášení zvýšené kriminality v oblasti krádeží jízdních kol lze uvažovat ve spolupráci s PČR o informování majitelů jízdních kol o možnosti zapojení se do celostátních registrů jízdních kol. • Podpora cyklistické dopravy – bezpečnostní a preventivní akce, vybudování bezpečné cyklistické infrastruktury v rámci celé relativně rozlehlé obce 	<p>reklam na tyto produkty, uvalení vyšších spotřebních daní, zavedení povinnosti podávat kohoutkovou vodu v restauracích atd.)</p>
---	---